

Biblia și Arheologia

Secțiunile 1-12

Aceasta este o compilare a unei serii de 24 de părți prezentată în revista Veștile Bune (The Good News) în cursul ultimilor câțiva ani. Documentul acesta este disponibil numai ca o fișă electronică. În momentul acesta nu este disponibil ca tipăritură sau copie pe hârtie.

Poți crede Biblia?

William Ramsey nu a pornit să dovedească exactitatea Bibliei. De fapt, tânărul absolvent de la Oxford și bobocul savant a călătorit în 1879 din Anglia în Asia Mică convins că, bazat pe studiile sale universitare, Noul Testament – și în special cartea Faptele Apostolilor – era în general o farsă. La urma urmei, profesorii lui îl învățaseră că Biblia fusese scrisă cu mult mai târziu decât a pretins că a fost, astfel poveștile ei fuseseră fabricate cu mult după fapte și nu trebuiau luate în serios.

Focarul lucrării sale a fost cultura antică Romană. Dar cu cât a răscolit mai mult în ea, literal și figurativ, cu atât mai mult a ajuns să vadă că miriada de amănunte mici din cartea Faptele Apostolilor – numele locurilor, topografia, titlurile oficialilor, hotarele administrative, obiceiuri și chiar structuri specifice – se potrivesc perfect cu noile descoperiri istorice și arheologice. El a fost treptat convins că, folosind propriile sale cuvinte, „în multe amănunte povestirea a arătat un adevăr minunat.”

Contrar cu toată educația sa anterioară, el a fost forțat să conchidă că Luca, autorul Faptelor Apostolilor, a fost „un istoric de prima clasă” și „nu numai că declarațiile sale de fapt sunt demne de încredere dar el posedă un adevărat sens istoric...Autorul acesta ar trebui să fie pus în rând cu cei mai mari cronicari.”

Într-o carieră academică distinsă Ramsey a fost onorat cu doctorate dela nouă universități și în final a fost înnobilit pentru contribuțiile sale la știința modernă. El a șocat lumea academică atunci când într-una din cărțile sale a anunțat că, din cauza dovezilor incontestabile pe care le descoperise despre adevărul Bibliei, el devenise Creștin. Mai multe din lucrările sale privitor la istoria Noului Testament sunt considerate clasice.

Când a fost confruntat cu dovezile anilor de călătorii și studii, Sir William Ramsey ceea ce mulți înainte lui și de atunci, au fost forțați să admită: Când examinăm obiectiv dovezile privitor la exactitatea și veracitate Bibliei, singura concluzie la care putem ajunge este că Biblia este adevărată.

Evidența din arheologie este numai una din dovezile exactității Scripturilor și acesta este scopul acestei serii de articole. Noi oferim o mostră a evidenței care este disponibilă -- documentare arătând că amănuntele popoarelor, locurilor și evenimentelor descrise în Biblie, multe dintre ele menționate numai în trecere, au fost verificate de arheologi și istorici. Multe cărți excelente s-au publicat în anii recentți care verifică credibilitatea Scripturilor, și fără îndoială că vor urma încă multe altele pe măsură ce descoperiri noi ies la lumină.

Ce implicații are aceasta pentru tine? Toate dovezile din lume nu ne fac nici un bine dacă nu suntem dispuși să credem Biblia suficient ca să o punem la încercarea absolută – aceea *de a face ceea ce ne spune ea să facem*.

Jacov, fratele vitreg al lui Isus, ne amintește că numai credința nu este suficientă, pentru că și diavolii cred. În schimb el ne spune că noi trebuie să ne punem credința în faptă dacă urmează să-i facem plăcere lui Dumnezeu (Iacov 2:19-26).

În *Veștile Bune (The Good News)* noi oferim cu regularitate articole ca acestea din numărul acesta ca să te ajutăm să-ți clădești credința. Dar să ai grijă să nu neglijezi articolele care îți arată cum să-ți pui încrederea și credința în faptă. Dumnezeu este interesat să vadă cum *răspunzi* adevărului pe care ți-l face cunoscut. Până la urmă acesta este un examen cu mult mai important.

- **Scott Ashley**

Cum confirmă arheologia registru biblic

de Mario Seiglie

Cărturarii s-au aliniat ca să ridiculizeze rapoartele biblice ca fiind numai mituri. O luptă pentru putere continuă între zeflemiști și cei ce au încredere în inspirația și acurateța Bibliei.

„Vă spun că, dacă vor tăcea ei, pietrele vor striga,” a zis Isus (Luca 19:40). El s-a referit la ce s-ar fi întâmplat dacă ucenicii Săi nu ar fi dat mărturie despre El.

Ucenicii inițiali nu mai trăiesc ca să dea rapoarte de martori oculari ai lui Isus Hristos, dar avem Cuvântul inspirat al lui Dumnezeu, pe care ei l-au scris împreună cu mulți alții.

Destul de semnificativ, noi avem de asemenea mărturia pietrelor care într-adevăr pot da mărturie asupra veracității și inspirației Cuvântului lui Dumnezeu. Evidența fizică dezgropată de oamenii de știință de astăzi o poate, și ne vorbește prin arheologia biblică.

Descoperind originile arheologiei

Englezul Petrie Flinders, este considerat în general ca fiind persoana care a pus metodologia arheologiei pe o bază științifică. El este creditat cu transformarea arheologiei dela o căutare de comori la o căutare disciplinată pentru informații din trecut. Numai din secolul 19 au fost metodele științifice aplicate riguros la excavarea locurilor istorice.

Un fapt interesant al istoriei este că persoana care a contribuit indirect la procesul acesta nu a fost un om de știință ci împăratul și cuceritorul francez Napoleon Bonaparte.. În timpul cuceririi sale a Europei și a Orientului Apropiat, Napoleon a sosit în Egipt târziu în 1700, sperând să construiască canalul de Suez și să reducă drastic timpul de navigație a căilor comerciale dintre Franța și India. În Egipt, înaintea unei bătălii din preajma faimoaselor piramide din Gizeh, el le-a spus soldaților săi: „Patru zeci de secole vă privesc din vârful acestor piramide.”

Mintea lui scrutaătoare l-a condus dela Marea Roșie la Eufrate „să studieze cultura egipteană și să încerce să descifreze desene stranii văzute pe monumentele antice. Pentru acest scop, a adus 175 oameni de știință și cercetători francezi, și împreună au stabilit un institut în Egipt care să studieze scrierile și relicvele antice ale regiunii.

Descifrarea hieroglifelor egiptene (un cuvânt care înseamnă scrieri religioase sau sfinte) poate fi atribuită cel mai mult unui tânăr om de știință a acelei vremi, Jean Francois Champollion. Traduceri exacte au fost posibile în mare prin descoperirea de către soldații francezi în 1799 a unui pietroi mare de bazalt negru în orașelul Rosetta. Mai târziu avea să fie cunoscut ca Piatra Rosetta, a purtat o inscripție în trei limbi, hieroglifa veche egipteană, domitica (o formă ulterioară de hieroglifă egipteană simplificată) și greacă. Cu piatra aceasta drept cheie, Champollion în 1822 a putut în sfârșit să descifreze hieroglifile antice.

Descifrarea hieroglifelor egiptene a adus la lumină cultura faraonilor și clasele educate ale Europei au obținut o viziune în subiectul acesta fascinant. În curând, mulți arheologi amatori au fost pe calea faimei și a comorilor, găsind monumente fabuloase și alte bogății. Muzeele prin toată Europa și America au concurat unele cu altele ca să adăpostească descoperirile acestea minunate. Mormântul plin cu comori al lui Tutancamon, descoperit în 1922, a fost una dintre descoperirile cele mai spectaculare. Mulți dintre arheologii dela început aveau să fie onorați pentru eforturile lor și vor deveni parte a istoriei pe propriul lor merit.

Descifrând scrisul antic

În alte locuri din regiune, scrieri stranii pe monumente, și pe alte obiecte, așteptau să fie descifrate. Zgârieturi ciudate, asemănătoare urmelor de păsări, au fost găsite pe mii de tăblițe de lut întărit. La început, unii oameni de știință au crezut că ele erau desene în loc de scrieri. Pentru că însemnările, în aparență, fuseseră făcute cu un cuțit ca o pană, în lutul moale, experții le-au numit cuneiforme, forme de litere făcute de *cunei*, Latinul pentru „pană.”

Onoarea pentru descifrarea cuneiformelor va fi atribuită în cea mai mare parte unui agent al guvernului englez, Henry C. Rawlinson, staționat în Persia. El a început un studiu sistematic al scrierii cuneiforme găsită pe inscripția de pe Piatra din Behistun, uneori cunoscută ca „Piatra Rosetta cuneiformă.”

Cu mii de ani mai înainte, Darius cel Mare, regele Persiei, a gravat un raport al înfăptuirilor sale pe fața acestei faleze de 1700 de picioare (cca. 500 m.) care privea asupra unei văi. Inscripția a apărut în trei scrieri: Persană, Elamită și Babiloniană în stilul de scriere cuneiform.

În cursul unei perioade de doi ani, Rawlinson a călătorit la locaș și a întreprins cățărarea periculoasă, atârând de o frânghie, în timp ce transcria scrupulos inscripția. Pe la 1847, el a descifrat scrierea cuneiformă, deschizând înțelegerea culturii Babiloniene și istoria lumii. Pentru eforturile sale, Rawlinson a fost făcut cavaler de Regina Victoria în 1855.

Dezgropând orașele uitate

Un alt tânăr supus Englez, Austen Henry Layard, a fost inspirat de asemenea descoperiri și de fama adusă unor oameni ca Champollion și Rawlinson. Layard a început săpăturile în Iraq, patria, cu mii de ani înainte a imperiilor Asiriene și Babiloniene. El a excavat orașele mărețe menționate în Biblie, inclusiv capitala antică asiriană, Ninive, și Cala. Multe din descoperirile sale, incluzând enormi tauri înaripați și alte obiecte importante de artă asiriană și babiloniană, și-au găsit calea spre Muzeul Britanic (British Museum). El, de asemenea, a fost înnobilit de Regina Victoria.

Pentru a nu fi depășiți de francezi și englezi, arheologii germani au început și ei căutarea de bogății și faimă. Un asemenea explorator, Heinrich Schliemann, a început căutarea orașului legendar al Troii, descris de poetul grec din antichitate Homer. Crezând că saga lui Homer a fost pură imaginație, contemporanii au ridiculizat eforturile lui Schliemann, crezându-l să fie într-o cercetare capricioasă. Dar, destul de incredibil, dând atenție descrierilor din Iliada lui Homer și a altor scriitori greci, Schliemann a început excavațiile. În 1871, a găsit rămășițele orașului antic Troia. Urmând pe urmele acestor aventurieri impetuoși au venit arheologi răbdători care vor studia și clasifica aceste descoperiri într-un mod sistematic, dând naștere metodologiei științifice a câmpului arheologiei.

Epoca scepticismului

Din nefericire, zelul pentru faimă și bogății al multora din acești arheologi de început a condus la pretenții fără bază de descoperiri a unor locuri biblice. Unele dintre pretențiile acestea, cum a fost presupusa descoperire a minelor Regelui Solomon sau a mormântului lui David, s-au dovedit mai târziu a fi false. Semintele îndoielii privitor la exactitatea raportului biblic au început să fie plantate.

Secolul 20 a moștenit scepticismul sutei de ani precedente. Charles Darwin și alții, îmbrățișând teoria evoluției, au prezentat explicații pentru originea și dezvoltarea creaturilor vii aparte de un Creator divin. Asemenea noțiuni au încurajat dubiul asupra istoricității Bibliei.

De asemenea a fost puternică în Europa gândirea inspirată de Karl Marx, care într-o interpretare economică, materialistă a istoriei, a depreciat pe Dumnezeu și minunile Lui. Mulți oameni de știință au ridiculizat povestirile biblice drept legende. Biblia a devenit expusă la o critică înaltă; o luptă aprinsă a urmat între credincioșii în inspirația și exactitatea Bibliei și cei care o luau în bătaie de joc.

Cărturarii Biblici și teologii zilei au declarat că Biblia a fost de origine mai recentă decât s-a pretins; unii au argumentat că lumea Vechiului Testament nici nu știa să scrie și să citească. Unii cărturari au conchis că Vechiul Testament nu este nimic mai mult decât un mit.

Autorii Norman Geisler și Paul Feinberg observă: „Poate că cele mai bune exemple ale celor care susțin ‚gândirea deasupra revelației’ sunt cunoscuți ca ‚liberali’ sau ‚critici superiori.’ Vorbind în general aceasta se referă la mișcarea teologică care a izvorât în gândirea Europeană a secolelor 17 și 18. A fost influențată de Spinoza, Kant și Haegel, care au conchis, prin raționament omenesc, că Biblia, în parte sau în întregime, nu este o revelație de la Dumnezeu. Alți critici au inclus oameni ca Jean Astruc (1684-1766) și Julius Wellhausen (1844-1918).

În contradicție cu părerea istorică, ortodoxă că Biblia *este* Cuvântul lui Dumnezeu, liberalii cred că Biblia numai *conține* Cuvântul lui Dumnezeu. Când ei aplică Bibliei canoanele gândirii omenești, sau știința modernă, ei simt că unele părți ale ei sunt ‚în contradicție,’ în timp ce altele sunt pur și simplu mituri sau povești. Unele din povestirile Vechiului Testament sunt refuzate de criticii aceștia pentru că evenimentele par să fie ‚imorale’ (*Introducere la filozofie: o perspectivă creștină [Introduction to Philosophy, a Christian Perspective]*, 1980, p. 261).

Respingând inspirația divină a Bibliei, arheologii instituțiilor biblice liberale și-au permis să fie influențați de epoca scepticismului în teologie. Conștient sau inconștient, ei au devenit părtinitori împotriva relatării biblice.

Sceptic despre căderea Jerichoului

Un exemplu al unei asemenea părtiniri a ieșit la iveală recent în chestiunea datării căderii Jerichoului. Conform registrului biblic, Jericho a fost distrus de Israeliti sub conducerea lui Iășua când și-au început cucerirea țării promise. Însă, excavațiile de la locul Jericho i-a condus pe unii – cei mai importanți, faimosul arheolog englez Kathleen Kanyon – să respingă versiunea biblică.

În *Biblical Archeology Review*, arheologul Bryan Wood explică părerea antibiblică de mai devreme: „Evidența arheologică a fost în conflict cu raportul Biblic – într-adevăr a dezmințit-o. Bazat pe concluziile lui Kanyon (arheoloaga Kathleen) Jericho a devenit un exemplu spectacular al dificultăților întâmpinate în încercarea de a corela descoperirile arheologice cu raportul Biblic al unei cuceriri militare a Canaanului. Oamenii de știință în

general au renunțat la relatarea biblică ca fiind tot atât de mult folclor cât și retorică religioasă. Și aceasta a fost problema ultimilor 25 de ani” (Bryan Wood, *Biblical Archeology Review*, Martie – Aprilie, 1990, p. 49).

Dovezile reexamine

Totuși o reevaluare a lucrării lui Kenyon a arătat că concluziile ei, punând la îndoială cronologia biblică, au fost suspecte, în timp ce raportul biblic a câștigat cea mai puternică dovadă susținătoare. Woods observă că „metodele ei desăvârșite de excavare și raportarea detaliată a descoperirilor ei, însă, nu s-a transferat în munca ei analitică. Când evidența este examinată critic nu există nici o bază pentru pretenția ei că orașul IV (nivelul orașului care s-a crezut să fie atribuită epocii lui Iășua) a fost distrusă ... în mijlocul secolului 16 B.C.E [Înainte de epoca lui Hristos]” (ibid., p. 57).

Revista Time a adăugat următoarele: „În cursul ultimelor trei decenii trecute, înțelegerea a fost împotriva versiunii biblice [a căderii Jerichoului]. Arhitectul englez Kathleen Kanyon a stabilit în 1950 că în timp ce orașul antic a fost cu adevărat distrus, aceasta s-a întâmplat pe la 1550 B.C., cca. 150 de ani înainte ca Iășua să fi putut să apară. Dar arheologul Bryan Wood... susține că Kenyon a greșit. Bazat pe o reevaluare a cercetărilor ei, Wood spune că zidurile orașului ar fi putut să cadă exact la momentul potrivit ca să corespundă cu relatarea biblică.”

„Spune Wood: „Mie mi se pare că relatările biblice sunt corecte” (Time, 5 martie, 1990, p- 43).

Și astfel, dezbaterile înfocate între arheologii conservativi și liberali privitor la exactitatea Bibliei continuă.

Descoperirile verifică relatările biblice

Pe măsură ce secolul 20 a progresat, au ieșit la iveală mai multe descoperiri arheologice verificând registrul biblic. La începutul anilor 1900, excavațiile germane sub Robert Koldewey au cartografiat capitala antică a Babilonului și au descoperit că corespunde foarte apropiat cu descrierea biblică. Istoria și cultura egipteană în general au corespuns rapoartelor biblice.

Sapa arheologului a descoperit evidența altor popoare antice menționate în Scriptură. Un asemenea exemplu este împărăția Hitită, menționată numai în Biblie, care a fost demisă de mulți critici ca fiind mitologică. După cum menționează Gleason Archer: „Referirile [în Biblie] la Hitiți au fost tratate cu neîncredere și condamnate ca fiind numai ficțiune din partea autorilor dela sfârșit ai Torei” (*O inspecție a introducerii Vechiului Testament [A Survey of Old Testament Introduction]*, 1974, p. 165). Totuși excavațiile în Siria și Turcia au dezvăluit multe monumente și documente Hitite. Descoperirile acestea au dovedit că Hitiții au fost o națiune puternică, cu un imperiu care se întindea din Asia Mică până la părți din Israel.

De asemenea a fost importantă descoperirea Sulurilor dela Marea Moartă, scrise în litere ebraice antice. Manuscrisele au fost găsite în grote lângă Marea Moartă în 1947. Unele dintre ele au conținut cărțile Vechiului Testament scrise cu mai mult de o sută de ani înainte de epoca lui Isus. Cu toate acestea, întrebările puse de criticii mai dela început despre autenticitatea Bibliei au zdruncinat credința multora.

O dimensiune adăugată înțelegerii

The International Standard Bible Encyclopedia explică: „Au fost oamenii de știință din secolul al nouăsprezecelea care au fost convinși că Avram, Isac, Iacov și poate chiar și Moise au fost pur și simplu creații ale imaginației autorilor Israeliți. Dar arheologia a pus personajele acestea într-o lume reală. Ca rezultat, un savant ca John Bright, după ce a devotat 36 de pagini acestui subiect, poate să scrie: „Imaginea Bibliei a patriarhilor este înrădăcinată adânc în istorie”...Arheologia furnizează mijloacele pentru înțelegerea multora din situațiile biblice [...] adaugă dimensiunea realității unor imagini care altfel ar fi stranii și cumva ireale, și deci aduce un element de credibilitate. În timp ce persoana credincioasă nu cere dovadă, ea dorește să simtă că credința sa este rezonabilă și nu numai fantezie. Arheologia, furnizându-i rămășițe materiale din epocile și locurile biblice, și interpretând informațiile acestea, furnizează un context de realitate pentru povestirea biblică și suport pentru credința biblică” (1979, vol. 1, p. 224).

Descoperirile arheologice din Egipt și Iraq au fost de valoare în confirmarea relatării biblice. Totuși, multe dovezi rămân încă îngropate. Mare parte din teritoriul împărățiilor Israel și Iuda încă rămâne să fie explorat arheologic.

Supravegherile științifice extinse și excavațiile nu au început până la sfârșitul primului război mondial când parte din regiunea aceasta a ajuns sub controlul englez.

După Declarația Balfour din 1917, evreii au început să sosească în Palestina; Englezii, americanii și alții, li s-au adăugat la săpături evreii în patria lor ancestrală. Astăzi sunt circa 300 de excavații majore active în Israel, un număr extraordinar pentru o țară de numai 200 mile lungime și 60 de mile lărgime.

Arheologia face un credincios

Abundența evidenței arheologice în sprijinul Bibliei poate întări credința, și în unele cazuri a contribuit cu mult la nașterea credinței unde nu existase nimic mai înainte.

Un exemplu, al evidenței fizice clădind credința cuiva, este viața englezului William M. Ramsey (1851-1939). Născut în leagănul luxului, Ramsey a fost crescut de părinții săi atești ca un necredincios. El a absolvit universitatea Oxford cu un doctorat în filozofie și a devenit profesor la universitatea din Aberdeen.

Hotărât să submineze exactitatea istorică a Bibliei, el a studiat arheologia cu scopul de a dezminți relatarea biblică. Odată ce a fost terminat cu învățătura, și cu uneltele științifice necesare, el a călătorit în Palestina și s-a concentrat pe cartea Faptele Apostolilor, pe care s-a așteptat s-o respingă ca pe nimic mai mult decât o ficțiune.

După un sfert de secol de muncă, Ramsey a fost uimit de exactitatea cărții Faptele Apostolilor. În căutarea lui de a dezminți Biblia, Ramsey a descoperit multe lucruri care i-au confirmat exactitatea.

El a trebuit să admită că relatarea lui Luca a evenimentelor și situațiilor relatate în povestire au fost exacte până la ultimul amănunt. Departe de a ataca relatarea biblică, Ramsey a produs o carte, *Sf. Pavel, Călătorul și Cetățeanul Roman [St. Paul, The Traveller and Roman Citizen]* care a susținut-o.

În cele din urmă, William Ramsey a șocat lumea intelectuală scriind că el a fost convertit la Creștinism. Ironic, omul acesta care pornise să dezminți Biblia, s-a descoperit el însuși ca acceptând Biblia drept Cuvântul lui Dumnezeu din cauza explorărilor și a descoperirilor sale.

Pentru contribuțiile sale la cunoștința bibliei prin multele sale cărți, el a fost de asemenea înnoțit.

Studiul arheologiei poate ajuta să întărească credința. Ne permite să facem o călătorie fascinantă înapoi în timp ca să studiem pietre și lucruri de artă care stau martore mute dar convingătoare ale adevărului Scripturilor.

Ce altceva s-a mai descoperit? Articolele viitoare din *Veștile Bune (The Good News)* vor descrie descoperirile care paralelează și iluminează relatarea biblică.

Două enigme, două scopuri

Ce putem spune noi despre relația dintre Biblie și arheologie? O ilustrație poate ne să ajute. Să ne imaginăm două enigme făcute din bucăți. Prima este Biblia, pusă împreună sub inspirația lui Însuși Dumnezeu. Piese se potrivesc de minune. După cum spune Cuvântul lui Dumnezeu, „*Toată Scriptura este însoțită de Dumnezeu și de folos ca să învețe, să mustre, să îndrepte, să dea înțelepciune în neprihănire, pentru ca omul lui Dumnezeu să fie desăvârșit și cu totul destoinic pentru orice lucrare bună*” (2 Timotei 3:16,17).

Scopul primei enigme este să dezvăluie nu știință și istorie per se dar registrul interacțiunilor lui Dumnezeu cu omenirea. Mare parte din dezvăluirea aceasta este cunoștință ce nu poate fi examinată sub microscop sau percepută prin simțurile noastre. Este cunoștință dezvăluită de Dumnezeu.

Prin toată Biblia, o temă comună este participarea lui Dumnezeu la istoria omenească. Dacă este relatarea creației, aranjamentele Lui cu Israel sau Biserica Noului Testament dela început, Dumnezeu este central.

Multă din informația aceasta nu este de felul pe care arheologia o poate descoperi prin studiul rămășițelor antice. Totuși relatarea inspirată de Dumnezeu a interacțiunii Lui cu oamenii vii, este inserată în scrierile despre împrejurările materiale ale acestor oameni. Informația aceasta este

autentică și adevărată, pentru că Dumnezeu „nu poate să mintă” (Tit 1:2).

Limitele arheologiei

Evidența fizică poate fi asemănată cu piesele unei a doua enigme, una bazată pe evidență științifică și care este de valoare pentru credința noastră prin abilitatea ei de a confirma veracitatea relatărilor biblice.

A doua enigmă se preocupă de felul în care arheologia și specialitățile înrudite pot dezvălui dovezile fizice privitoare la istoria biblică. Tabloul prezentat este parțial: nu toate dovezile arheologice au supraviețuit. Concluziile derivate din descoperirile arheologice sunt de necesitate nesigure. Ca o enigmă, piesele pot fi puse la început greșit. Pe măsură ce se fac descoperiri noi sau sunt oferite interpretări mai bune, poziția unora dintre piese se poate schimba. Multe piese sunt șterse sau uzate, făcând plasarea lor mai dificilă.

Datarea locurilor biblice este bazată în principal pe ceramica ce a supraviețuit, cu stilurile ei distinctive asociate cu anumite perioade istorice specifice. Ce rămâne este un tablou incomplet al trecutului. Cum a comentat arheologul Paul W. Lapp, „Arheologia palestiniană poate fi trecută de leagăn dar cu greu este trecută de copilărie.” Arheologia este o știință imperfectă, încă în dezvoltare.

Unii arheologi estimează că numai o miime din obiectele de artă originale au

supraviețuit. Aproape 5000 de locuri sunt cunoscute oamenilor de știință în Palestina, și numai aproape 350 au fost excavate. Dintre acestea mai puțin de 2 la sută au fost excavate extensiv. Toate concluziile, atunci, sunt bazate pe foarte mici cantități de dovezi.

Porțiuni importante ale Bibliei sunt acum coroborate

Cum ar trebui ca această paucitate relativă de dovezi să ne afecteze credința noastră de Creștini? Credința noastră nu trebuie să fie bazată pe posedarea întregii evidențe materiale și istorice. Analiza definitivă nu este o cerință pentru determinarea dacă Biblia este sau nu exactă istoric sau adevărată.

În ciuda relativei puține cantități de material excavat și analizat, ne este la îndemână o cantitate considerabilă de evidență confirmând narațiunea biblică. Mai mult este descoperit tot timpul. Porțiuni semnificative ale registrului istoric al Vechiului Testament au fost coroborate de arheologie.

Bryant Wood notează consensul arheologilor asupra următorului punct:

„Scopul arheologiei biblice este să lărgescă înțelegerea noastră a Bibliei, și astfel realizarea ei cea mai importantă, după părerea mea, a fost extraordinara iluminare a...perioadei monarhiei Israelite” (*Biblical Archeological Review*, Mai - Iunie, 1995, p. 33).

Dela cca. 1000 B.C. până la perioada Noului Testament, evidența arheologică este bogată. Înainte de acel timp este foarte săracă. Aceasta este foarte natural, considerând circumstanțele. După cum explică Wood: „Explorând epoca aceea preistorică [înainte de 1000 B.C.] este provocatoare: cere trasarea registrului arheologic a unei comunități pastorale, în loc de o entitate politică agrară care a construit orașe și a făcut contacte cu națiunile înconjurătoare” (ibid. p. 35).

Noi nu vom poseda niciodată întreaga dovadă fizică. Partea cea mai mare a fost distrusă de timp și uzură. Noi nu putem reproduce minuni, nici prezența lui Dumnezeu nu poate fi examinată și confirmată în laborator. Credința va fi întotdeauna bazată în primul rând pe discernământul și încrederea spirituală în Cuvântul lui Dumnezeu. **GN**

-- Mario Seiglie

Arheologia și Genesa: Ce ne arată registrul

de Mario Seiglie

Partea Întâia

Cu un secol în urmă, Charles Darwin a promovat o alternativă pentru relatarea biblică a creației. Cam în același timp, Karl Marx a folosit teoria materialistă, care a declarat că materia a existat din totdeauna și nu are nevoie de un Creator. Aceasta a oferit adeptilor lui o alternativă pentru credința în Dumnezeu. Atunci critica literară și-a concentrat ținta asupra Bibliei și cu încetul a început s-o rupă în bucăți. Criticii literari susțin că Biblia este plină de legende și de o origine mult mai recentă decât însăși Biblia pretinde să fie.

După cum a explicat un om de știință, omul a început să se gândească la el, în loc de Dumnezeu, ca fiind centrul universului. „Ideea evoluției a capturat gândirea zilei aceleia, și s-a crezut să fie cheia cea mai bună pentru înțelegerea atât a istoriei cât și a naturii. Religia a fost discutată din punct de vedere al beneficiului subiectiv pentru om. Toate posibilitățile pentru o dezvoltare specială dela un Dumnezeu personal au fost date de o parte, și partea religioasă a omului a urmat să fie explicată printr-un proces natural. Ei au conchis că religia Israelului trebuie să fi evoluat de-a lungul unor linii asemănătoare” (A. Noordzy, *Biblioteca Sacra [Biblioteca sacră]*, vol. 98-99, pp.388-390, 1940-41).

La răsăritul secolului 20, valul de critică a erodat credința în adevărul literal al relatărilor biblice. Atunci au venit o mulțime de descoperiri arheologice remarcabile. Arheologia începuse în secolul 19 dar a ajuns în plină dezvoltare în secolul 20. Criticii exactității istorice a Bibliei au fost confrunțați cu evidența fizică atestând veracitatea anumitor relatări.

După cum comentează autorul John Elder, studiul arheologiei a avut de a face mult cu aplecarea balanței, în mințile multor oameni, înapoi în favoarea credibilității biblice. „Puțin câte puțin, un oraș după altul, o civilizație după alta, o cultură după alta, ale căror amintiri erau înscrise numai în Biblie, au fost restaurat la locul lor de drept în istorie prin studiile arheologilor...Nicăieri descoperirea arheologică nu a dezmințit Biblia ca istorie” (*Profeți, Idoli și Săpători [Prophets, Idols and Diggers]*, 1960, p. 16).

În articolul acesta aruncăm o privire la unele din cele mai uimitoare descoperiri ale ultimelor două secole și arătăm cum evidența fizică confirmă aspectele narațiunii biblice.

Când apostolul Luca a scris evanghelia care îi poartă numele, el a aranjat cu grijă evidența în favoarea istoricității lui Isus Hristos și a minunilor Lui, inclusiv reînvierea Sa. El a voit ca raportul lui să facă față cercetărilor celor dubioși. Luca a zis că a intenționat să scrie „în șir unele după altele” (Luca 1:1-4) astfel ca cititorii săi să poată „cunoaște astfel *temeinicia învățăturilor*” (accentuarea adăugată peste tot). Luca a început atunci să-și mărească raportul cu referințe istorice menționând, spre exemplu, pe conducătorii contemporani ai Iudeii și pe împăratul Imperiului Roman (Luca 1:5; 2:1).

Din cauza numărului descoperirilor noi nu putem examina aici toate dovezile. Vom discuta, însă, unele din descoperirile principale care coroborează părți ale relatării biblice ale Genezei.

Pecetea ispitei

Pecetele au folosit unele dintre cele mai vechi forme de scris. Ele au fost folosite să certifice documente, să arate autoritatea și, ocazional, ca amulete. Pecetele cele mai timpurii au fost făcute din lut presat cu marcări sau scrieri, și unele dintre ele s-au întărit cu timpul sau au fost arse când un oraș a fost incendiat. Pentru că au fost făcute din lut ele au supraviețuit cu mult mai mult decât documentele scrise pe papirus sau pergament.

Datarea arheologică a unora dintre pecetele le-a găsit să fie mai mult de 5000 de ani vechime. Ele sunt între puținele materiale care au supraviețuit și care oferă evidență solidă a credinței popoarelor în zorile civilizației. S-au descoperit pecetele care confirmă mai multe relatări biblice, inclusiv unele din Geneză.

Primele capitole ale Genezei acoperă creația oamenilor și ispita care l-a făcut pe Adam să păcătuiască. Dumnezeu îi dăduse lui Adam anumite legi pe care să le observe și i-a explicat consecințele neascultării. „Domnul Dumnezeu a dat omului porunca aceasta: „Poți să mănânci după plăcere din orice pom din grădină; dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci, căci în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit” (Geneza 2:16-17).

Geneza îl descrie pe ispititor, Satana, influențând-o pe Eva și după ea pe soțul ei, Adam, să nu-l asculte pe Creatorul lor. Dumnezeu le spusese lui Adam și Eva că vor muri dacă vor mânca din pom. Dar șarpele i-a spus Evei „Hotărât, că nu veți muri.” Așa că Eva a luat, a găsit fructul plăcut, și atunci i l-a oferit soțului ei, care „a mâncat și el” (Geneza 3:1-6).

Este relatarea aceasta numai un mit? Așa au crezut mulți critici. Totuși arheologia a dezgropat, nu în Israelul biblic, ci în locul celei mai vechi civilizații cunoscute, Sumer, o pecete înfățișând însăși secvența aceasta de evenimente descrisă în cartea Genezei. Descoperirea aceasta, cunoscută ca Pecetea Ispitei, se află în Muzeul Britanic [British Museum]. Este datată în mileniul al treilea înaintea lui Hristos, adică cca. 5000 de ani în urmă. Articolul acesta arată un om și o femeie privind la un pom și în spatele femeii este un șarpe. Bărbatul și femeia, amândoi, se întind spre fructul pomului.

Raportul Genezei al ispitei s-a crezut să fie o fabricație a scriitorilor evrei, totuși descrierea aceasta grafică a evenimentelor descrise în Geneză a existat cu mii de ani înainte de timpul când criticii cred că a fost scrisă cartea Genezei. Articolul acesta, unul dintre cele mai timpurii înregistrări care au supraviețuit, demonstrează că oamenii au știut esențialele incidentului ispitei, nu numai din relatarea biblică scrisă în Geneză.

Pecetea lui Adam și Eva

O altă pecete sumeriană, datată cca. 3500 de ani înaintea lui Hristos și care acum este adăpostită în Muzeul Universității din Pensilvania, arată evenimentele care au avut loc după ce bărbatul și femeia au mâncat din fructul oprit. Pecetea aceasta descrie figurile goale ale unui bărbat și a unei femei, aplecați în umilință, fiind izgoniți, urmați de un șarpe. Pecetea aceasta descrie de asemenea povestea izgonirii din Grădina Edenului: „...Deaceea Domnul Dumnezeu l-a izgonit [pe Adam] din grădina Edenului, ca să lucreze pământul, din care fusese luat. Astfel a izgonit El pe Adam” (Geneza 3:23-24).

Este greu de explicat ce fac cele trei figuri gravate pe o pecete datând dela începutul antichității omenești, dacă obiectul nu este decât o altă descriere a povestirii Genezei.

Epica potopului

„Apele au ajuns din ce în ce mai mari și toți munții înalți, cari sunt supt cerul întreg, au fost acoperiți... Și a pierit orice făptură care se mișca pe pământ” (Geneza 7:19, 21). Una dintre relatările Bibliei cele mai puse la îndoială este potopul din vremea lui Noe. Cu un secol în urmă criticii liberali l-au considerat unul dintre cele mai interesante mituri biblice. Totuși, mai mult de un secol de săpături arheologice a dezvăluit relatări ale potopului în cele mai timpurii civilizații.

Una dintre cele mai uimitoare descoperiri este epica Gilgameș, înregistrată pe tablete de lut care au fost traduse în 1872 de George Smith dela Muzeul Britanic (British Museum). Tabletele povestesc relatarea potopului prin perspectiva babilonienilor antici. O relatare asemănătoare a fost găsită pe tabletele Sumeriene, care sunt cele mai timpurii scrieri descoperite până acum.

Care este relatarea cea mai autentică a potopului? Întrebarea aceasta este răspunsă cu ușurință. Profesorul Gleason Archer notează că diferența între povestirile din Gilgameș și Geneză sunt prea mari pentru a permite ca una să fi fost inspirată după cealaltă. Contrastul absolut dintre zeii pasionați, certăreți și invidioși ai Panteonului Babilonian și majestoasa sfințenie a lui Jehova este cel mai impresionant și semnificativ,” scrie el. „De asemenea, absoluta neplauzibilitate a unei arce în formă de cub și o inundație a întregii omeniri de o ploaie de numai paisprezece zile (a epicii Gilgameș) stă în opoziție cu dimensiunile navigabile și inundarea treptată a apelor din înregistrarea Biblică” (*O observare a introducerii Vechiului Testament [A Survey of Old Testament Introduction]*, 1974, p. 211).

Este clar că Epica Gilgameș arată semne de denaturare.

Tabletele acestea antice nu sunt singurele coroborări externe ale povestirii potopului biblic. Un istoric întreprinzător, Aaron Smith, a înregistrat cu răbdare toate poveștile de inundații pe care le-a putut găsi. El a întâlnit 80.000 de lucrări în 72 de limbi despre cataclism (Werner Keller, *Biblia ca istorie [The Bible as History]*, 1980, p. 38).

Cu siguranță că dacă potopul lui Noe a fost numai un eveniment local afectând oamenii numai într-o regiune geografică limitată, impactul lui nu ar fi fost imprimat permanent în mințile atâtor popoare atât de îndepărtate.

Un istoric notează: „Sumerienii, babilonienii și asirienii Mesopotamiei ar putea fi presupuși să împărtășească o tradiție asemănătoare cu aceea a evreilor, pentru că ei au trăit atât de aproape de presupusul leagăn al civilizației antediluviene... Dar ce să spunem despre legenda lui Manu păstrată între Hinduși...sau a lui Fah-he între chinezi...sau a lui Nu-u între havaieni; sau a lui Tezpi între indienii mexicani; sau a lui Manabozo între Algoncuini?... Toate acestea sunt de acord că întreaga omenire a fost distrusă de o inundație mare (de obicei reprezentată ca globală) ca rezultat al unei neplăceri divine cu păcatul omenesc, și că numai un singur om cu familia sa sau cu câțiva prieteni au supraviețuit catastrofei prin mijlocul unei corăbii sau plute sau un fel de canoe mare” (Archer, p. 209).

Turnul lui Babel

„Și au zis unul către altul: „Haidem! să facem cărămizi, și să le ardem bine în foc.” Și cărămida le-a ținut loc de piatră, iar smoala le-a ținut loc de var. Si au mai zis: „Haidem! să ne zidim o cetate și un turn al cărui vârf să atingă cerul...” (Geneza 11:3-4).

Mulți dintre noi au auzit despre Turnul lui Babel, dar puțin cunosc evidența solidă din spatele relatării Bibliei.

Excavațiile din Iraq dela începutul secolului acesta au dezvăluit un turn enorm care a existat în Babilon la un anumit moment. Werner Keller scrie: „În 1899 Societatea Orientală Germană a echipat o mare expediție sub direcția profesorului Robert Koldewey, arhitectul, ca să examineze faimosul munte de ruine al lui „Babil” pe Eufrat. Excavațiile, după cum s-a întâmplat, au durat mai mult decât în oricare alt loc. În optsprezece ani cea mai faimoasă metropolă a lumii antice, scaunul regal al lui Nabucodonosor, a fost adus la lumină, și în același timp, Una din Cele Șapte Minuni Ale Lumii, „Grădinile suspendate”... și „E-temen-anki,” legendarul Turn al lui Babel...

„Tehnica așezării cărămizilor descrisă în Biblie la construirea Turnului lui Babel corespunde cu descoperirile arheologilor. După cum au confirmat investigațiile, actualmente numai cărămizi asfaltate au fost folosite în construcție, în special la fundație. Aceasta a fost clar necesar pentru siguranța structurii în conformitate cu regulile clăditului...Fundațiile și lucrările de piatră au fost deci făcute impermeabile cu nămol i.e. asfalt...Șapte stagii, „șapte platforme” se ridică una deasupra celeilalte. O tabletă mică aparținând unui arhitect, care a fost găsită în templu, menționează lămurit că lungimea, lățimea și înălțimea erau egale...Lungimea laturilor bazei a fost dată ca fiind mai mult de 290 de picioare (cca 96.3 m.). Arheologii au măsurat-o la 295 de picioare (98.3 m). Conform cu aceasta turnul ar fi fost înalt de aproape 300 de picioare (100 m) (*Biblia ca istorie [The Bible as History]*, ediția 1980, pp. 302, 317-318).

Aceasta înseamnă cu turnul s-a ridicat la înălțimea unei clădiri de 20 de etaje. Cercetând mai departe s-a descoperit că turnul a fost distrus, și pe același loc a fost construit mai târziu, în vremea lui Nabucodonosor, un turn asemănător.

D.J. Wiseman, profesor de asiriologie, explică: „Turnul a fost vătămat sever în timpul războiului din 652-648 B.C. dar reconstruit din nou de Nabucodonosor II (605-562 B.C.). A fost clădirea aceasta, parte din ce a fost recuperat de Koldewey în 1899, care fusese descrisă de Herodot în vizita sa cca. 460 B.C....Nivelul bazei (a turnului ulterior) a măsurat 90 pe 90 de metri și a fost înalt de 33 m...Ziguratul (un turn sacru) Babilonului a fost distrus de Xerxes în 472 B.C., și deși Alexandru a curățat ruinele mai înainte de restaurarea sa, aceasta a fost zădărnicită prin moartea sa. Cărămizile au fost luate ulterior de locuitorii locali, și astăzi locul unde a fost Etemenanki este o groapă atât de adâncă pe cât a fost turnul de înalt” (*Dicționarul Noii Biblîi [New Bible Dictionary]*, 1982, p. 111).

Turnuri sacre au fost obișnuite în Mesopotamia. Până acum, s-au găsit ruinele a 35 asemenea structuri. Prima a fost cea a lui Babel.

Din supravegherea aceasta scurtă, putem vedea lumina pe care arheologia o aruncă pe îndoielile asupra veracității registrului biblic. Deși scepticii vor pune întotdeauna la îndoială adevărul Cuvântului lui Dumnezeu, din ce în ce mai puțini pun la îndoială acum declarațiile lui istorice.

Multe alte descoperiri arheologice excitante au ajutat să confirme și să arunce lumină pe cartea Genezei, și acestea vor fi examinate în articole viitoare. **GN**

Arheologia și Genesa: Ce ne arată registrul

de Mario Seiglie

Partea Doua

În numărul din septembrie-octombrie, revista *Veștile Bune (The Good News)* a examinat mai multe descoperiri arheologice care clarifică porțiuni din cartea Genesa. În numărul acesta continuăm explorarea noastră a descoperirilor care verifică acuratețea altor aspecte ale relatării Genesei, începând cu patriarhul biblic Avram.

Avram și cetatea Ur

„Terah a luat pe fiul său Avram, și pe Lot, fiul lui Haran, fiul fiului său, și pe Sarai, noru-sa, nevasta fiului său Avram. Au ieșit împreună din Ur din Haldea, ca să meargă în țara Canaan” (Genesa 11:31).

Cu un secol în urmă, criticul liberal german Theodor Noldeke a pus la îndoială existența istorică a lui Avram și „Ur din Haldea.” El, împreună cu alții, a considerat relatarea Genesei a lui Avram și a descendenților lui ca ficțiune. Și totuși, secolul acesta a adus la lumină o cantitate enormă de dovezi care susțin registrul biblic al lui Avram.

În 1922 Leonard Woolley a excavat complet orașul Ur din sudul Iraqului și a descoperit că a fost o metropolă înfloritoare în jurul anului 2000 B.C., precis în epoca lui Avram. Bazat pe descoperirile sale, Woolley chiar a desenat o hartă a orașului care a indicat bulevarde ordonate și chiar a făcut planurile unor clădiri spațioase cu băi interioare. Clase școlare au fost excavate care au arătat tabletele școlarelor cu lecțiile de gramatică și de aritmetică încă vizibile. În plus, variații ale numelui Avram au fost găsite datând un secol sau două după moartea sa.

Enciclopedia Standard Internațională (The International Standard Encyclopedia) respingând teoria lui Noldke că Avram a fost o figură mitică, concludă: „Din evidența arheologică, este aparent că Avram a fost produsul unei culturi avansate și a fost tipic pentru un patriarh din clasele superioare ale epocii sale: Acțiunile sale sunt prezentate pe fondul unui material faptic bine documentat de elemente ne-biblice, făcându-l un adevărat fiu al epocii sale, care a purtat același nume și a traversat același teritoriu general, la fel ca trăind în aceleași orașe, ca și contemporanii săi. În fiecare sens el este o persoană adevărată a Epocii Medii de Bronz, și nu este o retro-proiectare a unei gândiri Israelite ulterioare, cum s-a crezut în mod obișnuit...” (vol.1, 1979, p. 17).

„A venit însă o foamete în țară; și Avram s-a pogorât în Egipt, ca să locuiască pentru câțva vreme acolo; căci era mare foamete în țară” (Genesa 12:10). „Și-au luat și turmele și averile, pe cari le agonisiseră în țara Canaanului. Și Iacov s-a dus în Egipt, cu toată familia lui” (Genesa 46:6).

Cum au arătat patriarhii biblici și familiile lor? Biblia vorbește despre avuțiile lui Avram în vite și oi (Genesa 12:16). Mai târziu vorbește despre invidia fraților pentru haina de multe culori pe care Iacov i-o dăduse lui Iosif (Genesa 37:3). Ne vorbește despre oile și caprele pe care Iacov le-a prăsit cu inteligență ca să evite de a fi confiscate de socrul său (Genesa 30:33-43). Sunt menționate instrumente muzicale ca harpa (Genesa 31:27) și arme ca arcul și săgeata folosite pentru protecție (Genesa 27:3). Au fost toate acestea numai fabricațiile și produsele unor povești?

La începutul secolului nostru, au fost excavate mai multe morminte regale la 150 de mile (cca. 225 de km.) la Sud de Cairo. Acolo, pe unul dintre pereți este o pictură minunată de frumoasă, mai târziu datată cca. 1900 B.C., a unor semiți intrând în Egipt ca să-și vândă marfa. Bărbați, femei și copii sunt pictați, unii în haine multicolore. Ei au harpe, arcuri și săgeți și sulițe. Însoțindu-i sunt capre și măgari pentru hrană și transport. Pictura aceasta arată lume din aceeași linie ca și Avram, Isac și Iacov purtând aceleași costume, având grijă de aceleași feluri de animale și folosind unelte cum au fost descrise în registrul Bibliei. Este o descoperire impresionantă care susține descrierea biblică a epocii aceleia, chiar și în cel mai mic amănunt.

Terafimul lui Laban

Unii au fost contrariați de povestea biblică a încercării disperate a Rahelei de a ascunde zeitățile gospodăriei tatălui ei, chiar riscându-și viața ca să le ducă cu ea. Citim în Genesa 31:

„Iacov s-a sculat, și a pus pe copiii și nevestele sale călări pe cămile. Și-a luat toată turma și toate averile pe cari le avea: turma, pe care o agonisise în Padan-Aram; și a plecat la tatăl său Isaac, în țara Canaan. Pe când Laban se duse să-și tundă oile, Rahela a furat idolii tatălui său; și Iacov a înșelat pe Laban, Arameul, căci nu l-a înștiințat de fuga sa. A fugit astfel cu tot ce avea; s-a sculat, a trecut Râul (Eufurat), și s-a îndreptat spre muntele Galaad. A treia zi, au dat de veste lui Laban că Iacov a fugit. Laban a luat cu el pe frații săi, l-a urmărit cale de șapte zile, și l-a ajuns la muntele Galaad.

„Dar Dumnezeu S-a arătat noaptea în vis lui Laban, Arameul, și i-a zis: „Ferește-te să spui o vorbă rea lui Iacov!” Laban a ajuns dar pe Iacov. Iacov își întinsese cortul pe munte; Laban și-a întins și el cortul cu frații lui, pe muntele Galaad. Atunci Laban a zis lui Iacov: „Ce-ai făcut? Pentru ce m-ai înșelat, și mi-ai luat fetele ca pe niște roabe luate cu sabia? Pentru ce ai fugit pe ascuns, m-ai înșelat, și nu mi-ai dat de știre?”

„Dar acum, odată ce ai plecat, pentrucă te topești de dor după casa tatălui tău, de ce mi-ai furat dumnezeii mei?” Drept răspuns, Iacov a zis lui Laban: „Am fugit, fiindcă mi-era frică, gândindu-mă că poate îmi vei lua înapoi fetele tale. Dar să piară acela la care îți vei găsi dumnezeii tăi! În fața fraților noștri, cercetează și vezi ce-i la mine din ale tale, și ia-ți-l.”

„Iacov nu știa că Rahela îi furase. Laban a intrat în cortul lui Iacov, în cortul Leii, în cortul celor două roabe, și n-a găsit nimic. A ieșit din cortul Leii, și a intrat în cortul Rahelii. Rahela luase idolii, îi pusese sub samarul cămilei, și șezuse deasupra. Laban a scotocit tot cortul, dar n-a găsit nimic. Ea a zis tatălui său: „Domnul meu, să nu te superi dacă nu mă pot scula înaintea ta; căci mi-a venit rânduiala femeilor.” (versurile 17-35).

Dece au fost „zeii aceștia casnici” atât de importanți? Evidențele arheologice ne dezvăluie răspunsul. Mulți din zeii aceștia de casă, numiți *terafimi*, au fost găsiți în Orientul Mijlociu. În 1920 s-au găsit mai mult de 20.000 de tăblițe, numite acum tăblițele Nuzi, care au fost descoperite în nordul Iraqului. Ele includ multe informații despre lege, tranzacții comerciale și religie, care au aruncat lumină pe obiceiurile din vremea lui Avram.

Terafimii sunt menționați ca zei ai gospodăriei, care au fost folosiți să determine moștenirea și titlurile fiilor dintr-o familie. Deși savanții se dispută cât au fost de mult influențați patriarhii de asemenea obiceiuri, relatarea biblică se potrivește foarte bine cu raportul acesta. Este clar că Rahela a fost îngrijorată să părăsească aceste amulete. Laban cu siguranță a crezut că au fost de mare importanță și a călătorit mai multe zile cu ceilalți fii ca să le recupereze. Acțiunile acestea, din partea lor, sunt de înțeles dacă terafimii au fost folosiți ca să-i ajute pe ceilalți fii să-și confirme dreptul lor la moștenire.

Idolii aceștia au fost folosiți de asemenea ca să aducă noroc și chiar ca să ceară ajutorul altor zeități. După o altă întâlnire cu Dumnezeu adevărat, când Iacov a descoperit că Rahela a furat idolii, el a forțat-o să se scape de ei. „Iacov a zis casei lui și tuturor celor ce erau cu el: „Scoateți dumnezeii străini cari sunt în mijlocul vostru...” (Genesa 35:2).

Din nou, povestirea biblică se potrivește cu descoperirea arheologică a obiceiurilor oamenilor din epoca aceea.

Iosif în Egipt

„Iosif a fost dus în Egipt” (Genesa 39:1).

Este posibil ca să recunoască cineva că descoperirile acestea îi plasează pe Avram și urmașii lui în Mesopotamia și Canaan, dar confirmă ele abundența dovezilor arheologice ale vieții și culturii egiptene?

Biblia ne povestește despre un tânăr Iosif care a fost vândut în sclavie și dus în Egipt ca om tânăr. Dacă relatarea aceasta nu este nimic mai mult decât un mit, cu siguranță că povestea biblică ar putea fi dezmințită cu ușurință, pentru că cu mult mai mult este cunoscut despre cultura și istoria egipteană decât despre oricare altă civilizație a Orientului Mijlociu din epoca aceea. Egiptenii au lăsat monument după monument, mormintele lor cu pereții plini de desene și scrieri ale vieții lor de fiecare zi. Ei au înscris în piatră o mare parte din istoria lor. Dacă povestea biblică este falsă, nu ar fi greu să fie expusă ca fraudă, pentru că amănuntele relatării ar putea fi descoperite cu ușurință să nu fie la locul lor.

Totuși relatarea biblică se potrivește. În Egipt, Iosif a ajuns ca sclav în casa unui important demnitar. Nevasta lui Potifar a încercat să-l seducă pe Iosif. Când el a fugit de ea, a fost acuzat fals de ea și a fost aruncat în închisoare. Toate elementele acestea reflectă obiceiurile egiptene cum sunt descrise pe monumente – abundența sclavilor semiți și povești despre nevestele ușurate egiptene. O enciclopedie ne spune: „Surse egiptene arată, atât în literatură cât și în viața de zi cu zi, că alte femei egiptene nu au fost mai bune decât nevasta lui Potifar” (*Enciclopedia Internațională Standard a Bibliei [The International Standard Bible Encyclopedia]*, vol. 2, p. 1128).

Când Dumnezeu a intervenit și Iosif a interpretat visul faraonului (literatura acelei epoci arată că interpretarea visurilor a fost un obicei obișnuit), el a fost pus al doilea în comandă sub Faraon.

Conducătorul egiptean l-a laudat: „Și Faraon a zis lui Iosif: „Fiindcă Dumnezeu ți-a făcut cunoscut toate aceste lucruri, nu este nimeni care să fie atât de priceput și atât de înțelept ca tine.

Te pun mai mare peste casa mea, și tot poporul meu va asculta de poruncile tale. Numai scaunul meu de domnie mă va ridica mai pre sus de tine.” Faraon a zis lui Iosif: „Uite, îți dau stăpânire peste toată țara Egiptului.” Faraon și-a scos inelul din deget, și l-a pus în degetul lui Iosif; l-a îmbrăcat cu haine de in subțire, și i-a pus un lanț de aur la gât. L-a suit în carul care venea după al lui, și strigau înaintea lui: „În genunchi!” Astfel i-a dat Faraon stăpânire peste toată țara Egiptului” (Genesa 41:39-43).

Pe unul din pereții unui mormânt egiptean regal este o gravură foarte frumoasă a ceremoniei de confirmare a unui nou prim ministru. Demnitarul este îmbrăcat cu o togă albă de in și poartă la gât un lanț de aur. Așa cum susține Werner Keller: „Ridicarea lui Iosif ca vice-rege al Egiptului este redată în Biblie exact conform protocolului. El este investit cu emblema înaltului său oficiu, primește inelul, pecetea faraonului, un veșmânt de in scump, și un lanț de aur. Acesta este exact cum artiștii egipteni descriu ceremonia aceasta solemnă în picturi pe pereți și basoreliefuri. Ca vice-rege, Iosif umblă în „al doilea car” al Faraonului. Aceasta ar putea indica „perioada Hixită cel mai devreme,” pentru că numai în perioada „conducătorilor din țări străine”...a ajuns în Egipt carul repede de luptă. Înaintea epocii lor nu fusese aceasta practica de pe Nil. Carul ceremonial, cu cai de rasă înhămați, a fost în zilele acelea Rolls Royce al guvernatorilor. Primul car aparținea conducătorului, iar „al doilea car” era ocupat de primul său ministru” (*Biblia ca istorie [The Bible as History]*, 1980, p.89).

Din această evaluare scurtă putem vedea o sclipire din lumina pe care arheologia a aruncat-o asupra relatării biblice. Deși cei în dubiu vor lua întotdeauna în derâdere adevărul Cuvântului lui Dumnezeu – pentru că felul de viață al lui Dumnezeu și poruncile Lui nu sunt ușor de urmat – din ce în ce mai puțini pun acum în dubiu baza istorică a Bibliei.

Asemenea descoperiri continuă să verifice inspirația divină a Cuvântului lui Dumnezeu. După cum a spus Pavel: „Toată Scriptura este însuflată de Dumnezeu și de folos ca să învețe, să mustre, să îndrepte, să dea înțelepciune în neprihănire, pentru ca omul lui Dumnezeu să fie desăvârșit și cu totul destoinic pentru orice lucrare bună” (2 Timotei 3:16-17).

În numerele viitoare ale revistei *Veștile Bune (The Good News)* vom prezenta mai multe dovezi arheologice care confirmă relatarea biblică. **GN**

Arheologia și Cartea Exodului: Ieșirea din Egipt

De Mario Seiglie

Partea Întâia

În numerele anterioare ale revistei *Veștile Bune (The Good News)* am examinat mai multe descoperiri arheologice care iluminează părți ale cărții Geneza. În numărul acesta vom continua explorarea descoperirilor care iluminează relatările biblice, concentrându-ne pe Exodul, a doua carte a Bibliei.

Exodul în Engleză derivă din Latină și înseamnă simplu „a ieși.” Cartea Exodului descrie plecarea Israelitilor din Egipt, un eveniment deosebit printr-o luptă extraordinară între doi oponenți inegali. Pe de o parte a fost o națiune de sclavi asupriți și pe de alta cea mai puternică națiune din Orientul Mijlociu, dacă nu din lume, din vremea aceea. Privită strict din punct de vedere material, șansele în această luptă dintre Israel și Egipt au fost așezate împotriva Israelului.

Ce a găsit arheologia cu privire la Exodul și vremea Israelitilor în Egipt? Oamenii de știință au făcut mai multe descoperiri semnificative care fac partea aceasta a Bibliei să fie plină de viață.

Cărămidăria Egipteană

În cartea Exodului îi vedem pe Egipteni forțându-i pe Israeliti să construiască orașe mari pentru Faraon. „Și au pus peste ei isprăvnice, ca să-i asuprească prin munci grele. Astfel a zidit el cetățile Pitom și Ramses, ca să slujească de hambare lui Faraon” (Exodul 1:11).

Cei mai mulți dintre noi cunosc ceva despre piramidele egiptene, care au fost construite din piatră. Dar nu toate piramidele egiptene au fost făcute din piatră; cărămida a fost materialul principal de construcție folosit la țară. (*Enciclopedia Internațională Standard a Bibliei [The International Standard Bible Encyclopedia]* notează că „prin toată istoria Egiptului cărămida uscată la soare a fost materialul de construcție principal. Piatra a fost rezervată pentru temple și alte construcții monumentale” (vol. 1, p. 546).

Deci egiptenii au avut nevoie de milioane de cărămizi, și Israeliti au trebuit să muncească mult și din greu ca să satisfacă cerința. Egiptenii „Le-au făcut viața amară prin lucrări grele de lut și cărămizi, și prin tot felul de lucrări depe câmp” (Exodul 1:14), accentuarea adăugată peste tot).

Când Moise și Aron i-au spus Faraonului că Dumnezeu voia ca poporul Său, Israeliti, să numai muncească și să observe un Festival religios în deșert, Faraonul s-a mâniat. În loc să ia aminte, el le-a crescut volumul de muncă: „Și chiar în ziua aceea, Faraon a dat următoarea poruncă isprăvniceilor norodului și logofetilor: „Să nu mai dați poporului paie ca mai înainte pentru facerea cărămizilor; ci să se ducă singuri să strângă paie” (Exodul 5:6-7).

Porunca aceasta crudă a adăugat la sarcinile deja foarte grele ale Israelitilor. Sclavii Israeliti trebuiau să se ducă pe câmp să adune paie să amestece cu nămolul.

Amănuntul biblic despre folositul paielor în cărămidărie este neclar unora. Cum, se întrebă ei, poate adăugarea de paie ca ingredient să facă mai tari cărămidzile?

În Egipt, combinația de paie-nămol a fost folosită în mod obișnuit ca să întărească blocurile de clădit. De asemenea a prevenit cărămidzile de a crăpa sau a-și pierde forma. Cercetătorii moderni au făcut experiențe care au arătat că atunci când paiete sunt amestecate cu nămolul, cărămidzile care rezultă sunt de trei ori mai tari decât cele fără paie. Lichide în paie produc acid humic și întăresc cărămidzile (Gerald Vardaman, *Arheologia și Cuvântul Viu [Archeology and the Living Word]*, 1966, p. 37). Până astăzi, după mii de ani, monumentele din cărămidzile de nămol încă stau în picioare în Egipt.

Cele 10 calamități

Egiptologia a iluminat înțelegerea noastră a descrierii Bibliei a calamităților care au lovit Egiptul și care au condus la plecarea Israelitilor din țară.

Egiptenii au fost un popor religios. Ei au avut zei pentru fiecare lucru și au încercat cu scrupulozitate să-i mulțumească. Ei au avut 39 de zei principali, mulți dintre ei descriși în arta egipteană ca corpuri sau capete de animale. În templele egiptene, preoții aveau grijă de multe feluri de animale sfinte care reprezentau zeitățile.

Într-un aspect ieșirea Israelitilor din Egipt a fost o confruntare între Dumnezeu adevărat, Yahweh, și zeii falși ai țării. Va elimina orice dubiu din mintea Israelitilor de cine era Dumnezeu adevărat și care era religia adevărată. Dumnezeu a intenționat nu numai să-și scoată poporul din Egipt, dar să descurajeze și închinarea la presupușii zei puternici ai Egiptului. El a făcut aceasta foarte clar când i-a spus lui Moise: „În noaptea aceea, Eu voi trece prin țara Egiptului, și voi lovi pe toți întâii-născuți din țara Egiptului, dela oameni până la dobitoace; și voi face judecată împotriva tuturor zeilor Egiptului; Eu sunt Domnul” (Exodul 12:12).

Mai târziu, în Numere 33:4, citim că „Domnul făcuse chiar și pe dumnezeii lor să simtă puterea Lui.” Dumnezeu a îndreptat fiecare dintre cele 10 calamități împotriva zeilor egipteni care, după cum se credea, aveau controlul unui aspect al naturii. Calamitățile au reprezentat, colectiv, o demonstrație dramatică atât pentru Israeliti cât și pentru Egipteni că dumnezeii lor erau falși; ei erau fără putere să vină în ajutorul nimănui care i-ar fi implorat.

Un calendar egiptean din antichitate dezvăluie numeroase sărbători dedicate zeilor – atât de multe încât s-ar părea că nu rămâneau multe zile lucrătoare în cursul anului. Când Moise i-a spus Faraonului că Israel ar pleca pentru câteva zile să celebreze o sărbătoare pentru Dumnezeu, Faraonul a fost foarte indignat: „Faraon a răspuns: „Cine este Domnul, ca să ascult de glasul Lui, și să las pe Israel să plece?” Eu nu cunosc pe Domnul, și nu voi lăsa pe Israel să plece.”...„Moise și Aaron, pentru ce abateți poporul de la lucrul lui? Plecați la lucrările voastre” (Exodul 5:2, 4).

În aparență Faraonul a crezut că Israeliti se bucurau de destul timp liber, deci le-a refuzat cererea. Observând îndărătnicia Faraonului, Dumnezeu a acționat.

Calamitățile împotriva zeităților

Prima calamitate a fost îndreptată la resursa cea mai venerabilă și valoroasă a civilizației Egiptene – puternicul fluviu Nil, împreună cu zeii pe care egiptenii îi asociau cu el.

Aprovizionarea cu alimente a Egiptului depindea de inundațiile Nilului, la fel ca și depozitele de nămol care să refacă fertilitatea solului. Uneori, ca în zilele lui Iosef, dacă Nilul nu se revărsa peste malurile sale rezulta în foamete. Deci egiptenii se rugau cu regularitate zeilor lor pentru o abundență de apă. Prima calamitate a făcut apa de nebăut și putridă. Peștii, o sursă de valoare de alimentare, au pierit.

Egiptenii contau pe zeița Hapi a Nilului, și pe puternicul Osiris, ca să protejeze Nilul. Nu a rezultat nimic din tot zgomotul și rugăciunile egiptenilor ca zeii lor să purifice Nilul. Numai când Moise și Aaron s-au rugat adevăratului Dumnezeu s-au reîmprospătat apele. Totuși, Faraonul a rămas mândru. El a crezut că o grămadă de zei puternici așteptau să-l servească; într-adevăr, însuși Faraonul era considerat ca zeu de cei mai mulți dintre egipteni.

A doua calamitate a țintit la una dintre creaturile pe care egiptenii o asociau cu Nilul. Egiptenii se închinau broaștelor sub forma lui Heqt, statuia căruia purta capul unei broaște. Zeul acesta era simbolul unor recolte bune și binecuvântări în viața de apoi. Egiptenii au observat că, atunci când Nilul atingea un anumit nivel și se revărsa, broaștele erau din abundență. Prezența lor era un semn al unor recolte bogate și control bun al insectelor. Un Nil jos, cu puține broaște, însemna lipsă de nămol, recolte sărace și multe insecte.

Heqt, zeul broaștelor, se presupunea că controla populația broaștelor. Când a doua calamitate a produs prea multe broaște, li s-a părut egiptenilor că zeul care le governa le pierduse controlul. Nici o cantitate de rugăciuni sau mirodennii nu au putut să modifice situația. Numai când a intervenit Dumnezeul adevărat au dispărut broaștele și criza s-a terminat.

Calamitățile a treia și a patra au prezentat un alt zeu favorit al egiptenilor, Kheper, zeul scarabeu, reprezentat de gândac și alte insecte. Imaginea zeului scarab apare adesea pe amulete. „Cultul muștelor, și în special al gândacilor, a fost o parte importantă din religia egipteană antică” (Jamieson, Fausset și Brown, *Comentarii exegetice ale Bibliei [Exegetical Commentary of the Bible]*, vol. 1, p. 67). „Diferite feluri de gândaci erauenerate în Egipt; între care au fost gândacul de bălegar [care] a devenit emblema învierii și a existenței veșnice ...” (*Dicționarul traducătorului Bibliei [The Interpreter's Dictionary of the Bible]*, Vol. 4, p. 258).

Când un nor de pureci și țânțari și muște de cai a înțepat populația, magicienii curții l-au implorat pe zeul insectelor să le controleze, dar degeaba. Numai când Faraonul l-a înduplecat pe Moise să-l roage pe Dumnezeul Israelului să elimine paraziții aceștia, s-a stins calamitatea.

Taurul sfânt

Calamitatea următoare a afectat vitele, pe care egiptenii le considerau să fie sub controlul lui Apis, zeul taur, și Hathor, zeița mamă arătând ca o vacă. Taurul era considerat sfânt. Când taurul într-un templu murea, era mumificat și îngropat cu mare pompă. Calamitatea a cincea a lovit în modul acesta de închinare. „Și Domnul a făcut așa, chiar de a doua zi. Toate turmele Egiptenilor au pierit, dar n-a pierit nici o vită din turmele copiilor lui Israel” (Exodul 9:6). Nici o cantitate de rugăciune păgână nu a putut schimba rezultatul.

După aceea a venit calamitatea bubelor, pe care egiptenii au crezut că le pot vindeca recurgând la zeul lor de medicină, Imhotep, un doctor egiptean legendar care a ajuns să fie venerat. Ei de asemenea îl venerau pe Thoth, zeul vrăjitoriei și al vindecării. Dar din nou, în cazul acesta, bubele nu au dispărut. Și mai rău, vrăjitorii curții care le-au căutat pe zeitățile acestea au fost ei înșiși acoperiți de pestilență: „Vrăjitorii nu s-au putut arăta înaintea lui Moise, din pricina bubelor; căci bubele erau pe vrăjitori, ca și pe toți Egiptenii” (versul 11).

Din nou, Faraonul, și alți egipteni, l-au rugat pe Moise ca Dumnezeu să îndepărteze și problema aceasta. Puterea lui Dumnezeu ca să elimine calamitatea aceasta a servit ca martor nu numai pentru egipteni și Israeliti, dar și restului lumii. Dumnezeu i-a spus Faraonului: „Dar te-am lăsat să rămâi în picioare, ca să vezi puterea Mea, și Numele Meu să fie vestit în tot pământul” (versul 16). Mărturia aceasta rămâne cu noi până astăzi prin relatarea Bibliei.

Calamitățile a șaptea și a opta au lovit în recolta Egiptului. Mai întâi, o furtună teribilă de pietre a lovit recolta, după care hoarde de lăcuste au completat distrugerea. Recolta a fost presupus să fie păzită de Seth, zeul recoltei, și a fost la bună voia lui Nut, zeița cerului, să prevină dezastrele naturale. Totuși rugămintele egiptenilor au căzut pe urechi surde. Faraonul își termina zeii care să-i protejeze poporul.

Dumnezeu lovește pe cel mai puternic

Ultimele două calamități au fost îndreptate asupra celor mai puternici zei ai egiptenilor, Ra zeul principal, reprezentat de soare, și însuși Faraonul.

Egiptenii au crezut că Ra ar fi fost sursa vieții, aducând lumină și căldură pe pământ. Calamitatea a noua a adus trei zile fără lumina soarelui. Întunericul a fost atât de profund” spune Scriptura, încât chiar și lămpile nu l-au putut pătrunde. „Moise și-a întins mâna spre cer; și a fost întuneric beznă în toată țara Egiptului, timp de trei zile. Nici nu se vedeau unii pe alții, și nimeni nu s-a sculat din locul lui timp de trei zile. Dar, în locurile unde locuiau toți copiii lui Israel, era lumină” (Exodul 10:22-23).

În ciuda rugăciunilor și a implorărilor pe care egiptenii trebuie să le fi oferit lui Ra, zeul soarelui nu a făcut nimic.

Ultimul zeu, în mare nevoie de a fi umilit, a fost însuși Faraonul, care se presupunea să fie descendent din Ra. Zeii patroni ai Faraonului au fost Osiris, judecătorul morților, și Horus, zeul luminii. Venerația egiptenilor pentru faraoni și-a găsit expresia în construcția, pentru conducătorii lor, de mari piramide ca morminte. A zecea calamitate a lovit chiar pe vlăstarul zeului om al egiptenilor.

Însuși Faraonul a fost fără putere să oprească moartea primului său născut fiu, care era următorul în linia de domnie demn de venerația egiptenilor. „La miezul-noptii, Domnul a lovit pe toți întâii născuți din țara Egiptului, dela întâiul-născut al lui *Faraon*, care ședea pe scaunul lui de domnie, până la întâiul-născut *al celui închis* în temniță, și până la toți întâii-născuți ai *dobitoacelor*” (Exodul 12:29). Cu toți zeii săi neputincioși umiliți, marele Faraon în sfârșit s-a înmuiat, și Exodul copiilor lui Israel a început.

În numerele viitoare ale revistei *Veștile Bune [The Good News]* vom prezenta mai multe dovezi arheologice care să ilumineze relatarea istorică a cărții Exodul. **GN**

Arheologia și cartea Exodului: Ieșirea din Egipt

De Mario Seiglie

Partea Doua

În numerele anterioare, revista *Veștile Bune [The Good News]* a examinat descoperirile arheologice care au iluminat părți ale cărților Geneza și Exodul. În numărul acesta vom continua explorarea noastră a descoperirilor care ne ajută să înțelegem alte aspecte ale relatării Exodului, începând cu incidentul Israelitilor închinându-se vițelului de aur.

Vițelul de aur

După ce au trecut Marea Roșie, Israelitii și-au continuat drumul spre Muntele Sinai. Povestea obținerii de către Israel a unui vițel de aur pentru închinăciune a fost pentru mult timp pusă la îndoială de oamenii de știință seculari. Ei au observat că venerarea taurului a fost obișnuită atât în Egipt cât și în Canaan, dar nu venerarea vițelului. Totuși, în 1991 s-a găsit statuia unui vițel de argint într-o săpătură a vechiului Așkelon pe coasta Israelului. Autoritățile datează vițelul acesta la mai mult de 100 de ani înaintea Exodului.

Când Aaron a strigat poporului, „Israele! iată dumnezeul tău, care te-a scos din țara Egiptului” (Exodul 32:4), el a știut foarte bine cât de popular era venerarea vițelului. Patru secole mai târziu, aproape aceleași cuvinte au fost rostite de Regele Jeroboam când a făcut doi viței de aur și a spus poporului, „Israele! Iată Dumnezeul tău care te-a scos din țara Egiptului” (1 Regi 12:28). În *Biblical Archeology Review*, un articol extins asupra descoperirii vițelului de argint, observă: „Vițelul de Aur venerat la poalele Muntelui Sinai de Israelitii nerăbdători (Exodul 32) s-ar fi putut asemena cu statueta aceasta (de argint) (martie-aprilie 1991, p. 1).

Mâncatul prepelițelor

În timpul anilor lor în pustiu Israelitii s-au plâns lui Dumnezeu că nu au avut decât manna de mâncare: „Adunăturii de oameni, cari se aflau în mijlocul lui Israel, i-a venit poftă, ba chiar și copiii lui Israel au început să plângă, și să zică: „Cine ne va da carne să mâncăm? Ne aducem aminte de peștii pe cari-i mâncam în Egipt, și cari nu ne costau nimic, de castraveți, de pepeni, de praji, de ceapă și de usturoi. Acum ni s-a uscat sufletul: nu mai este nimic! Ochii noștri nu văd decât mana aceasta” (Numere 11:4-6).

Lista aceasta cuprinde una dintre cele 10 plângeri principale ale Israelitilor împotriva lui Dumnezeu și a lui Moise (Numere 14:22). Dumnezeu a hotărât să le dea oamenilor ceea ce ceruseră: „Să spui poporului: „Sfințiți-vă pentru mâine, și aveți să mâncați carne, fiindcă ați plâns în auzul Domnului, și ați zis: „Cine ne va da carne să mâncăm? Căci noi o duceam bine în Egipt!” Domnul vă va da carne, și veți mânca. Aveți să mâncați carne, nu o zi, nici două zile,

nici cinci zile, nici zece zile, nici douăzeci de zile, ci o lună întreagă, până vă va ieși pe nări, și vă veți scârbi de ea, pentru că n-ați ascultat de Domnul care este în mijlocul vostru, și pentru că ați plâns înaintea Lui, zicând: „Pentru ce am ieșit noi oare din Egipt?” (Numere 11:18-20).

Ziua următoare prepelițe s-au coborât pe tabăra Israelitelor la o grosime de 12 inch (30 de cm.). Păsările acestea au fost obișnuite în epoca biblică și rămân la fel în Orientul Mijlociu. Ele sunt păsări migratoare care zboară la sfârșitul verii europene în peninsula Sinai, unde rămân pentru șase luni.

„Prepețița lumii vechi...o pasăre sălbatică mică, cu pete maro, lungă de cca 18 cm (7 inch), este singurul membru al sub-familiei [fazanului]...care este migratoare. Căile de migrare sunt din sudul Europei, de-a lungul coastei de est a Mediteranei, prin peninsula Sinai, în Arabia și Africa de Vest. Prepețiile călătoresc spre sud vara târziu și spre nord primăvara devreme (timpul exodului Israelului din Egipt)...Atât de recent cât primele decade ale secolului 20, prepelițele migratoare erau omorâte de egipteni la o rată de două milioane anual; în 1920 a fost înregistrată o ucidere de trei milioane (*Enciclopedia Internațională Standard a Bibliei [The International Standard Bible Encyclopedia]*, Eerdmans, Grand Rapids, 1988, vol. 4, pp. 4-5).

Minunea lui Dumnezeu a fost să aducă prepelițele la tabăra Israelitelor și să le depoziteze exact acolo în număr enorm.

Dovada profetului Balaam

Când Israelii și-au început ultima călătorie în Țara Promisă, ei au trecut prin țara Amonitilor aproape de teritoriul Moabilor. Ei aveau nevoie să traverseze prin regiunea aceasta ca să intre în Canaan pe calea Jerichoului. Dar regele Balac al Moabilor a refuzat să-i lase pe Israelii să intre în pace. El a recurs la un faimos profet păgân al epocii, Balaam, ca să-i împiedice de a intra în țara sa.

„El a trimis soli la Balaam, fiul lui Beor, la Petor pe Râu (Eufrat), în țara fiilor poporului său, ca să-l cheme, și să-i spună: „Iată, un popor a ieșit din Egipt; acopere fața pământului, și s-a așezat în fața mea. Vino, te rog, să-mi blestemi pe poporul acesta, căci este mai puternic decât mine;” (Numere 22:5).

Se pare că faima lui Balaam a fost atât de mare încât un rege Moabat ar fi plătit o sumă considerabilă pentru serviciile sale. În 1967 arheologii săpând ruinele dela Deir Alla, un vechi oraș Amonit, pe malul de Est al Iordanului, au găsit o inscripție care a menționat pe Balaam fiul lui Beor. Cele 16 rânduri ale unei inscripții incomplete pe un perete s-au dovedit a fi o parte dintr-o profeție a lui Balaam, într-un limbaj asemănător cu cel înregistrat în Numere.

Biblia descrie nemulțumirea lui Dumnezeu cu Balaam. Într-o noapte, în vis, Dumnezeu i-a interzis să-i blesteme pe Israelii. Dezamăgit, le-a spus mesagerilor Moabi că nu-i poate ajuta. „Balaam s-a sculat dimineața, și a zis căpeteniilor lui Balac: „Duceți-vă înapoi în țara voastră, căci Domnul nu vrea să mă lase să merg cu voi” (versul 13).

Mai târziu Dumnezeu l-a forțat pe Balaam să prezică binecuvântările și victoriile Israelului „Balaam și-a rostit proorocia, și a zis: „Iată ce zice Balaam, fiul lui Beor, Omul cu ochii deschiși, Cel ce aude cuvintele lui Dumnezeu, Cel ce vede vedenia Celui Atotputernic, Cel ce cade cu fața la pământ, și ai cărui ochi sunt deschiși: „Ce frumoase sunt corturile tale, Iacove! Locuințele tale, Israele! Ele se întind ca niște văi, Ca niște grădini lângă un râu, Ca niște copaci de aloe pe cari i-a sădit Domnul, Ca niște cedri pe lângă ape. Apa curge din gălețile lui, Și sămânța lui este udată de ape mari. Împăratul lui se înalță mai pe sus de Agag, Și împărăția lui ajunge puternică. Dumnezeu l-a scos din Egipt, Țăria lui este ca a bivolului pentru el. El

nimicește neamurile cari se ridică împotriva lui, Le sfarmă oasele, și le prăpădește cu săgețile lui” (Numere 24:3-8).

Curând după evenimentele acestea Balaam, lacom după bani (2 Petre 2:15), i-a ajutat pe Moabi să-i ducă pe Israeliți în ispită să păcătuiască. Nu e de mirare că el a pierit după înfrângerea Moabilor și a Medianilor (Numere 31:8).

Textul restaurat descoperit la Deir Alla citește: „Inscripția lui Balaam, fiul lui Beor, omul care a fost un clar văzător al zeilor. Iată, zeii au venit la el noaptea și i-au vorbit. Conform cu cuvintele acestea ei i-au zis astfel lui Balaam, fiul lui Beor: „A apărut ultima flacără, a apărut un foc de pedeapsă!” Și Balaam s-a sculat dimineața și nu a putut să mănânce și a plâns cu hohote. Și a venit poporul la el și i-au spus lui Balaam, fiul lui Beor: „Dece ții post și dece plângi?” Și el le-a zis: „Stați jos! Vă voi arăta cât de mare este calamitatea! Și veniți să vedeți faptele zeilor!....”

Cuvintele acestea sunt uimitor de asemănătoare în amănunt cu relatarea biblică. Se pare că amintirea a ceea ce s-a întâmplat acestui profet a rămas în amintirea Amoniților și a fost înregistrată în versiunea lor.

Arheologul Andre Lemaire, care a pus împreună scrierea incompletă, a scris: „...Inscripția dela Deir Alla, datează aproape de mijlocul secolului al optulea B.C. și scrisul pe perete a ceea ce ar mai fi fost un fel de centru de învățământ religios, este foarte probabil cel mai timpuriu exemplu existent al unui text profetic. Personajul principal al textului dela Deir Alla este prorocul Balaam, fiul lui Beor, cunoscut nouă din relatarea din Numere” (*Biblical Archeology Review*, septembrie-octombrie, 1985, p.39).

Aici avem o altă figură care nu poate fi dezmințită ca legendă.

Calea din Egipt

O altă sursă de controversă scolastică este calea luată de Israeliți pentru a intra în Tara Promisă. „Biblia este foarte precisă în lista ei de locuri de-a lungul stagiului ultim a căii Exodului luat de Israeliți în drumul lor spre Țara Promisă. Totuși, însăși precizia aceasta a făcut-o să fie cel mai vulnerabilă criticii unor oameni de știință. Multe din locurile în chestiune, spun ei, nici nu au existat când se spune că a avut loc Exodul” (*Biblical Archeology Review*, septembrie – octombrie 1994, p. 5).

Totuși s-au găsit în monumentele Egiptene trei liste arătând chiar calea luată de Israeliți ca să intre în Canaan. Numere 33:45-49 descrie pe Israeliții trecând prin Iie-Abarim, Dibon-Gad, Almon-Diblataim, și muntele Nebo. Au pornit dela munții Abarim, și au tăbărât în câmpia Moabului, lângă Iordan, în fața Ierihonului. Ruta luată de egipteni ca să supravegheze regiunea aceasta, pe care ei au guvernat-o pentru multe secole, include opt locuri, din care șase apar în aceeași secvență menționată în Numere 33: Melah, Iie-Abarim, Heres-Hareseth (menționat numai în Judecători 8:13), Dibon, Abel și Iordan.

Charles Krahmalkov, un profesor de limbi ale vechiului Orient Apropiat, vorbește despre acuratețea relatării biblice: „Pe scurt, povestea Bibliei a invaziei Transjordaniei care a deschis drumul pentru cucerirea întregii Palestine este spusă pe un fond care este istoric precis. Calea invaziei Israelite descrisă în Numere 33:45-50 a fost de fapt un drum egiptean oficial, cu mare trafic...” (*Biblical Archeology Review*, septembrie – octombrie, 1994, p. 58). Astfel, arheologia, în ciuda criticii scolastice, confirmă o altă parte a istoriei biblice. **GN**

Marea Roșie sau Marea Algelor?

Pentru mulți ani oamenii de știință au fost în dezacord asupra identității mării pe care au trecut-o Israelii și astfel locul înecării armatei Faraonului. Au fost propuse trei căi pentru Exod și ele continuă să fie dezbătute.

Unii cred că drumul Israelitelor a dus prin nordul coastei și că „marea” pe care au trecut-o a fost o parte din lacul Sirbonis, un braț sau o lagună a Mediteranei, după trecerea căreia s-au întors spre sud în Peninsula Sinai.

Alții au adoptat ideea că Israelii au luat o cale centrală și au trecut un lac, puțin adânc, în nordul Mării Roșii numit Marea Algelor. Termenul în ebraică este *yam suph*. *Yam* înseamnă „mare,” și *suph* este crezut în general să însemne „stuf,” „trestie” sau posibil „algă marină.” De aceea unele versiuni ale Bibliei o numesc „Marea de alge” sau „Marea Algelor” în loc de Marea Roșie (vezi Exodul 15:4 în Versiunea Revizuită Standard [Revised Standard Bible], Noua Biblie Americană [New American Bible] și Biblia Ierusalemului [Jerusalem Bible]).

Unii oameni de știință preferă traducerea „Marea Algelor,” observând că lacurile la nord de Marea Roșie sunt pline cu alge. Ei de obicei desemnează unul din aceste ape puțin adânci ca locul trecut de Israelii, dar spun că egiptenii, cu carele lor grele, s-au împotmolit și cumva s-au înecat.

Alți oameni de știință preferă o rută la sud, indicând spre evidență care ei cred că demonstrează că *yam suph* poate să însemne „marea la sfârșitul lumii,” cum cred unii că ar fi fost. Profesorul de teologie Bernard F. Batto spune: „Ceea ce noi numim Marea Roșie... a fost privită de cei din antichitate ca marea dela sfârșitul lumii. Suficient de interesant, Grecii au aplicat numele de Marea Roșie nu numai Mării Roșii a noastre dar și oceanului Indian și, mai târziu, când l-

au descoperit, golfului Persic ... *Yam suph* a ajuns să se refere la Marea Roșie pentru că la fel ca alte popoare antice, Israelii nu au făcut distincție între Marea Roșie și oceanele de mai departe din sud. Pentru gândirea lor, Marea Roșie – *yam suph* – a fost marea dela sfârșitul lumii” (*Biblical Archeological Review*, iulie – august, 1984, p. 59).

În alte referințe biblice, *yam suph* înseamnă Marea Roșie sau brațele sale, Golful de Suez și Golful Aqaba. În 1 Regi 9:26 citim: „Împăratul Solomon a mai făcut și corăbii la Ețion-Gheber, lângă Elot, pe țărmurile mării Roșii, în țara Edomului.” Dacă aceasta era un lac mlăștinos aproape de Egipt, acesta ar fi fost cu siguranță un loc straniu pentru Solomon să-și construiască marea sa flotă. Dar cartografiile știu că Elot este un post în colțul cel mai de nord al golfului Aquaba.

Observă de asemenea Numere 33, care menționează popasurile făcute de Israelii în pustiul din Sinai. După trecerea „mării,” ei și-au făcut tabără în Marah lângă Elim, și „Au pornit din Elim, și au așezat tabăra lângă marea Roșie [*yam suph*]” (versul 10). Cum au putut ei să treacă o „mare de alge” și, după multe zile de călătorit, încă să fie așezați lângă aceeași „mare de alge”? Nici un corp de apă din regiune, cu excepția Mării Roșii nu ar fi putut să fie destul de mare pentru Israelii ca să fi călătorit atât de mult și încă să-i fie aproape de coastă. Alte referințe care susțin Marea Roșie sunt Numere 21:4 și Ieremia 49:21.

Ce rută au luat Israelii și la ce punct au traversat ei marea? Nu putem ști cu siguranță. Totuși, un autor al mai multor lucrări asupra istoriei biblice oferă perspectiva aceasta: „Trecerea Israelului ...nu poate fi explicată ca o trecere printr-o mlaștină. A necesitat un act măreț al lui Dumnezeu, un act așa de important atât în

scop cât și în semnificație încât, pentru totdeauna după aceea în istoria Israelului, a fost paradigma conform căreia a fost măsurată toată munca sa de izbăvire și

mântuire (Eugene Merrill, *Împărăția Preoților [Kingdom of the Priests]*, Baker Book House, Grand Rapids, 1987, p.66).
GN

-- Mario Seiglie

Arheologia și Cartea lui Iosua: Cucerirea

de Mario Seiglie

În numerele anterioare ale revistei *Veștile Bune (The Good News)* am examinat descoperiri arheologice care au aruncat lumină pe porțiuni ale cărților biblice Genesa, Exodul, Leviticul, Numere și Deuteronom. În numărul acesta continuăm seria, concentrându-ne pe cartea lui Iosua, care consemnează intrarea Israelului în Țara Promisă.

După ce au pribegit pentru 40 de ani în deșert, Israelii au fost în sfârșit lăsați să treacă râul Iordan și să intre în Țara Promisă. Moise era aproape de moarte, și Dumnezeu i-a spus: „Iată că se apropie clipa când vei muri. Cheamă pe Iosua, și înfățișați-vă în cortul întâlnirii. Eu voi da poruncile Mele.” (Deuteronom 31:14). Curând după aceea, Iosua a fost numit noul conducător, iar Moise a murit pe vârful Muntelui Nebo (Deuteronom 34:1, 5). Astfel începe istoria cuceririi Israelite a Canaanului.

Date controversate despre Jericho

„Ierihonul era închis și întărit de teama copiilor lui Israel. Nimeni nu ieșea din el și nimeni nu intra în el” (Iosua 6:1).

Primul oraș întâmpinat de Israelii a fost Ierihonul. Conform evidenței arheologice, este una din așezările cele mai vechi din lume. Cât de exactă este descrierea biblică a distrugerii Ierihonului?

Întrebarea a stimulat o dezbatere vie în tot secolul acesta după ce au avut loc mai multe excavații majore ale orașului.

Prima săpătură extensivă folosind metode de tehnologie moderne a fost condusă de arheologul englez John Garstang în 1930. După șase ani de excavații el a raportat:

„Într-un cuvânt, în toate amănuntele materiale și în date, căderea Ierihonului a avut loc exact cum a fost descrisă în narațiunea biblică. Demonstrația noastră este limitată, totuși, de observațiile materiale: zidurile au căzut, zdruncinate s-ar părea de un cutremur, și orașul a fost distrus de foc, în jurul 1400 B.C.” (*Ierihon și povestea Biblică [Jericho and the Bible Story], Minuni din trecut [Wonders of the Past]*, Wise, New York, 1937, p. 1222).

În 1950 concluzia lui Garstang a fost respinsă de un alt arheolog englez, Kathleen Kenyon. Ea a plasat distrugerea acestui nivel al orașului cu 150 de ani mai devreme decât timpul lui Iosua și a fost convinsă că nu a existat nici un oraș din secolul XV pe care el să-l cucerească. Argumentul acesta a dat suport multor oameni de știință care au eliminat ideea ca fiind un mit. Expertul arheolog și de cioburi de ceramică Bryant Wood, a observat: „Oamenii de știință au

respins înregistrarea biblică ca tot atât de mult folclor și retorică religioasă. Și aici chestiunea s-a oprit pentru ultimii 25 de ani” (*Biblical Archeology Review*, martie – aprilie, 1990, p.49)

Evidența examinată și evaluată

Din nefericire, Kathleen Kenyon a murit înainte ca munca ei să poată fi publicată, făcând dificilă evaluarea cu atenție a rapoartelor ei. Cincisprezece ani mai târziu au fost publicate descoperirile ei, și i-a revenit lui Bryant Wood sarcina de a le revizui metodic.

După ce i-a studiat lucrările și luând în considerare noile descoperiri, concluzia lui uimitoare a fost că Kenyon fusese complet greșită asupra datei căderii Ierihonului. El a găsit o corelație directă între evidența arheologică și raportul biblic.

Ce a condus la o asemenea schimbare?

Mai întâi a fost folosirea unei metode care nu fusese descoperită în zilele lui Kenyon – datarea radioactivă. Când o bucată de cărbune dintr-un oraș ars a fost examinată cu metoda carbon-14 – în general demnă de încredere pentru materialele până la 4000 de ani vechime – a calculat data de 1410 B.C., aproape exact timpul cuceririi și arderii Ierihonului așa cum fusese determinat prin cronologia biblică. (Conform cu 1 Regi 6:1, templul lui Solomon a fost inaugurat 480 de ani după Exod, ceea ce ar plasa evenimentul acesta la aproximativ 1443 B.C.. După 40 de ani în deșert, Israelii ar fi intrat în Țara Promisă în jurul 1403 B.C.).

Privitor la evidența că orașul fusese incinerat, Kenyon a găsit un strat de cenușă și sfărâmături gros de un metru în nivelul acesta al orașului.

„Distrugerea a fost completă,” a declarat ea. „Pereții și pardoselile au fost înnegrite sau înroșite de foc... În cele mai multe camere sfărâmăturile căzute au fost bine arse...” (*Excavările Ierihonului [Excavations at Jericho]*,” *Palestinian Exploration Quarterly*; 1955, p.370).

Descripția aceasta a devastării se potrivește cu raportul biblic al sorții orașului: „Cetatea au ars-o împreună cu tot ce se afla în ea” (Iosua 6:24).

Mai mult, evidența include trei scarabi egipteni – amulete în formă de cărăbuș – descoperite în cimitirul dinăuntru orașului. Aceștia au purtat numele a trei faraoni care au domnit dela 1500 la 1380 B.C. Asemenea date contrazic clar impresia lui Kenyon că orașul fusese abandonat în jur de 1550 B.C.

Amănuntele biblice confirmate

Al treilea tip de evidență a fost cantitatea neobișnuită de grâu înmagazinat găsită în ruinele Ierihonului. „Lucrul cel mai abundent găsit în distrugere, în afară de olărie,” a spus Wood, „a fost grâul... În zonele ei limitate de excavație, Kenyon a recuperat șase banițe de grâu într-un singur sezon! Aceasta este unic în analele arheologiei Palestiniene. Prezența acestor rezerve de grâu în orașul distrus este în întregime consecventă cu relatarea Biblică. Orașul nu a căzut ca rezultat al unui asediu de înfometare, cum a fost obiceiul în timpurile din antichitate. În schimb, Biblia ne spune că, Ierihonul a fost distrus după numai șapte zile (Iosua 6:15, 20).

„Atacanții victorioși în mod normal ar jefui grâul valoros odată ce au capturat orașul. Aceasta, bine-nțeles ar fi inconsecvent cu grâul găsit aici. Dar în cazul Ierihonului Israelii li se spusese că „Cetatea să fie dată Domnului spre nimicire, ea și tot ce se află în ea;” și li se poruncise „Feriți-vă numai de ceea ce va fi dat spre nimicire” (Iosua 6:17-18). Deci Israelii li se interzisese să ia orice pradă din Ierihon. Aceasta ar putea explica de ce a fost atât de mult grâu

lăsat să ardă când [orașul] și-a aflat sfârșitul” (*Biblical Archeology Review*, martie – aprilie 1990, p. 56).

În sfârșit, felul de olărie găsit confirmă data tradițională a cuceriri, pentru că unele au un stil care a apărut numai în timpul perioadei 1450-1400 B.C. Wood conchide: „În pofida deosebirii mele de păreri cu concluzia principală a lui Kenyon, eu o felicit totuși pentru lucrul ei de teren atent și amănunțit...Metodele ei complete de excavație și raportarea amănunțită a descoperirilor ei, totuși, nu s-au transferat în munca ei analitică.

„Când evidența este examinată critic, nu există nici o bază pentru afirmația ei că Orașul IV [nivelul corespunzător cu o distrugere violentă și ardere a orașului] a fost distrus de Hicsiți sau de Egipteni în mijlocul secolului 16 B.C.E. Olăria, considerații stratigrafice, data scarabilor și datele Carbonului-14, toate indică o distrugere a orașului în jurul sfârșitului perioadei târzii a Bronzului I, cca. 1400 B.C. Data originală a lui Garstang pentru evenimentul acesta pare să fie cea corectă!” (ibid., p. 57).

Când revista *Time* a publicat un articol despre concluziile acestea noi asupra Ierihonului, evidența a apărut atât de convingătoare încât scriitorii din *Time* au remarcat, „Scor unu pentru Biblie” (Michael D. Lemonick, *Time*, martie 5, 1990, p. 43).

Descoperirea unor ruine neobișnuite

„Atunci Iosua a zidit un altar Domnului, Dumnezeului lui Israel, pe muntele Ebal, cum poruncise copiilor lui Israel Moise, robul Domnului, și cum este scris în cartea legii lui Moise: era un altar de pietre necioplite, peste cari nu trecuse ferul. Pe altarul acesta au adus Domnului ardere de tot, și jertfe de mulțămiri” (Iosua 8:30-31).

Regiunea pustie a Muntelui Ebal a stat netulburată timp de secole. În 1982 o echipă de arheologi au început să-i zgârie suprafața. Aceasta a fost în zona Malului de Vest și nu fusese explorată până în 1967, când Israelul a ocupat teritoriul.

Adam Zertal, un arheolog Israelit, a supraveghea excavația unei movile stranii aflată pe vârful Muntelui Ebal. Încet, după luni de muncă, locul a început să-și dezvăluie secretele.

Era o structură dreptunghiulară făcută din pietre mari, netăiate, cu o rampă conducând spre centru. A fost o creație foarte masivă, 28 pe 24 de picioare (9 pe 8 metri) și 9 picioare (3 metri) înălțime. Înăuntrul construcției se afla o umplutură de cenușă, pietre, pământ, cioburi de oale și oase de animale. S-au găsit mai mult de 4000 de oase de animale și au fost trimise la un laborator pentru analiză.

La început Zertal a crezut că construcția fusese o fermă, dar nu avea nici uși și nici pardoseală. Toate casele din perioada aceea au avut pardosele, chiar și dacă numai pământ presat.

Din Ierusalemul din vecinătate a venit analiza oaselor de animale. Aproape toate din ele au fost de tauri, oi și capre, exact animalele cerute pentru sacrificii în cartea Leviticul. Nici unul dintre oase nu a fost de la animale tipice de fermă pe care Biblia le-a definit ca necurate – cai, măgari, porci, câini sau pisici. După mai multă examinare, acestea nu au părut deloc să fie ruinele unei ferme. Ce ar fi putut să fie?

Bazat pe încă patru ani de excavații, Zertal în sfârșit a completat descrierea structurii. Ilustrația care a rezultat a avut o asemănare uimitoare cu specificațiile biblice ale unui altar.

Conform instrucțiunilor lui Dumnezeu, rampa de piatră nu a avut trepte: „Dacă-Mi vei ridica un altar de piatră, să nu-l zidești din pietre cioplite; căci cum îți vei pune dalta în piatră, o vei pângări. Să nu te sui la altarul Meu pe trepte, ca să nu îți se descopere goliciunea înaintea lui”

(Exodul 20:25-26). Aceasta a fost o precauție pentru ca tunica preotului să nu-i expună picioarele în timp ce se urca pe altar.

De asemenea, Biblia descrie un altar înconjurat de patru pereți și umplut complet cu pământ și pietre. Deasupra acestei umpluturi se putea aprinde un foc pentru sacrificii. Aceasta a fost exact ce s-a găsit.

În jurul acestui altar Zertal a descoperit un perete mic care în aparență a servit ca să contureze perimetrul unui spațiu în care să se adune mai mulți oameni. El a conchis că locul acesta a fost prototipul unui centru de rugăciune Israelit cu un altar și cu un loc de adunare în aer liber. El crede că acesta ar fi putut să fie altarul construit de Iosua pe muntele Ebal (*Biblical Archeology Review*, ianuarie – februarie 1986).

Conform instrucțiunilor lui Dumnezeu, Moise zisese: „După ce veți trece Iordanul, să ridicați pe muntele Ebal pietrele acestea, pe cari vă poruncesc azi să le ridicați, și să le tencuiți cu var. Acolo, să zidești un altar Domnului, Dumnezeului tău, un altar de pietre, peste cari să nu treacă ferul; din pietre întregi să zidești altarul Domnului, Dumnezeului tău. Să aduci pe altarul acesta arderi de tot Domnului, Dumnezeului tău; să aduci jertfe de mulțămire, și să mănânci acolo și să te bucuri înaintea Domnului, Dumnezeului tău” (Deuteronom 27:4-7).

Astfel, aici este o dovadă solidă că poruncile lui Dumnezeu au fost îndeplinite întocmai de Iosua. Un altar pe muntele Ebal a fost construit cu specificațiile neobișnuite de pietre netăiate și o rampă în loc de trepte. La locul acesta s-au găsit numai rămășițe de animale aprobate biblic pentru sacrificii.

Numerele viitoare ale revistei *Veștile Bune (The Good News)* vor examina alte descoperiri arheologice care confirmă și iluminează istoria biblică. **GN**

Arheologia și Cartea Judecătorilor

de Mario Seiglie

Numerele anterioare ale revistei *Veștile Bune (The Good News)* au examinat descoperirile arheologice care iluminează secțiuni din cele cinci cărți ale lui Moise și cartea lui Iosua. În numărul acesta ne vom concentra pe un timp foarte tumultuos din istoria Israelului antic, epoca acoperită de cartea Judecătorii.

Cartea Judecătorii începe prin descrierea stabilirea triburilor Israelite în Canaan. Bătrânul Iosua distribuisă teritoriul între triburi. Puțin timp mai târziu el a murit la vârsta de 110 de ani (Judecătorii 2:8). Atunci a urmat o perioadă în care bătrânii credincioși care trăiseră din timpul lui Iosua au guvernat Israelul. A existat un vid politic periculos.

Mulți din generația tânără, născută în țara Canaanului, uitaseră în mare parte minunile întâmplăte în timpul lui Moise și Iosua. „Tot neamul acela de oameni a fost adăugat la părinții lui, și s-a ridicat după el un alt neam de oameni, care nu cunoștea pe Domnul, nici ce făcuse El pentru Israel” (Judecătorii 2:10).

Noua generație s-a găsit înconjurată de mulți Canaanii care aderău la propria lor religie populară. În loc să elimine influența aceasta străină, după cum le poruncise Dumnezeu, în multe situații Israelii au coexistat simplu cu acei ținând credințele false. Dumnezeu îi avertizase ce avea să se întâmple dacă situația aceasta era lăsată să continue: „Îngerul Domnului S'a suit din Ghilgal la Bochim, și a zis: „Eu v-am scos din Egipt, și v-am adus în țara pe care am jurat părinților voștri că v-o voi da. Am zis: „Niciodată nu voi rupe legământul Meu cu voi și voi să nu încheiați legământ cu locuitorii din țara aceasta, ci să le surpați altarele.” Dar voi n-ați ascultat de glasul Meu. Pentru ce ați făcut lucrul acesta? Am zis atunci: „Nu-i voi izgoni dinaintea voastră; ci vă vor sta în coaste, și dumnezeii lor vă vor fi o cursă” (Judecători 2:1-3).

În timpul perioadei acestea de mai mult de 300 de ani, Dumnezeu a ridicat periodic judecători –găsim cel puțin 12 din ei descriși în relatarea biblică – ca să salveze și să guverneze peste Israel în timp ce Israelii se luptau cu populația indigenă pentru controlul pământului. Judecătorii au domnit simultan unii cu alții în diferite părți ale Israelului. Canaanii supraviețuitori au atacat adesea și au recucerit teritoriul luat de Israelii.

Ce ne dezvăluie evidența arheologică despre epoca aceasta?

O schimbare de culturi

Evidența științifică extensivă arată spre o schimbare treptată dela o cultură Canaanită de clădiri și olărie la un stil cultural Israelit mai puțin avansat.

Charles Fensham, un profesor de limbi semite, afirmă că „arheologia a arătat că [în jurul] 1200 B.C. anumite orașe din Palestina au fost distruse. Dezvoltările noi...au fost de o cultură mai joasă decât cea precedentă. Separarea este deci evidentă și arată spre triburi semi nomade în procesul de a se stabili. Această evidență este clar că trebuie să fie legată de invazia triburilor Israelite (*Enciclopedia Internațională Standard a Bibliei [The International Standard Bible Encyclopedia]*, Eerdmans, Grand Rapids, 1982, vol. II, , p. 1158).

Aceasta este consistent cu registrul biblic, care arată că Israelii, sclavi în Egipt și săraci cultural, la început au ocupat pur și simplu orașele Canaanite existente, pe măsură ce le cucureau. Dumnezeu le spusese: „Domnul, Dumnezeul tău, te va face să intri în țara pe care a jurat părinților tăi, lui Avraam, lui Isaac și lui Iacov, că ți-o va da. Vei stăpâni cetăți mari și bune pe cari nu tu le-ai zidit, case pline de tot felul de bunuri pe cari nu tu le-ai umplut, puțuri de apă săpate pe cari nu tu le-ai săpat, vii și măslini pe cari nu tu i-ai sădit. Când vei mânca și te vei sătura, vezi să nu uiți pe Domnul, care te-a scos din țara Egiptului, din casa robiei” (Deuteronom 6:10-12).

Înlocuire treptată

Cartea Judecătorii arată că înlocuirea aceasta a fost treptată. „Cînd Israel a fost destul de tare, a supus pe Canaanii la un bir, dar nu i-a izgonit” (Judecători 1:28). Cultura Canaanită a supraviețuit mulți ani până când a fost treptat înlocuită de cea Israelită.

„Israelii trăiseră în Egipt ca un popor înrobit, și după aceea au petrecut 40 de ani ca semi-nomazi înainte de a intra în Canaan; aceasta face puțin probabil ca ei să fi adus un material cultural distinct în Canaan...La sfârșitul Epocii de Bronz Târziu și începutul Epocii de Fier, în jurul 1200 B.C., a avut loc o schimbare majoră în sistemul de așezări [din Canaan] ...În timp ce noi nu credem că noile așezări marchează *sosirea* Israelitilor, noi suntem încă bucuroși să le numim „așezări Israelite.” Aceasta pentru că, după părerea noastră, Israelii fuseseră deja în țară de circa 200 de ani pe la 1200 B.C. și deci au fost implicați în schimbările care au avut loc la epoca aceea” (John Bimson și David Livingstone, „*Redatarea Exodului [Redating the Exodus]*,” *Biblical Archeology Review*, septembrie – octombrie 1987, pp. 52 – 53).

Aici, deci, este o dovadă în plus din arheologie care se pare că confirmă relatarea biblică. Arată înlocuirea treptată a culturii Canaanite de coloniștii Israelii.

Închinarea lui Baal și Astartea

După ce generația lui Iosua a murit „Copiii lui Israel au făcut atunci ce nu plăcea Domnului, și au slujit Baalilor. Au părăsit pe Domnul, Dumnezeul părinților lor, care-i scosese din țara Egiptului, și au mers după alți dumnezei, dintre dumnezeii popoarelor care îi înconjurau; s-au închinat înaintea lor, și au mâniat pe Domnul. Au părăsit pe Domnul, și au slujit lui Baal și Astarteelor” (Judecătorii 2:11-13).

Dece tendința, aparent irezistibilă, de a se închina lui Baal în loc de Yahweh? Din nou, arheologia aruncă multă lumină asupra religiei Canaanite și ne ajută să înțelegem fascinația mortală pe care practicile religioase indigene au avut-o asupra Israelitilor.

În 1929 au început excavații la Ras Şamra (orașul port antic Ugarit) în nordul Libanului. Lucrul acesta încă continuă. Rămășițele unui palat descoperit în primul an al săpăturilor a oferit o bibliotecă conținând sute de documente antice care au dat un tezaur de informații asupra religiei Canaanite. Ce ne dezvăluie tăblițele acestea? „Textul ne arată efectul degradant al

închinării acestor zeități. Cu accentul lor pe război, prostituția sfântă, iubirea senzuală și degradarea socială ce a urmat” (*Noul Dicționar al Bibliei [The New Bible Dictionary]*; Tyndale House Publishers, 1982, p. 1230).

Închinarea interzisă

Religia păgână a fost ademenitoare pentru Israeliti pentru două motive. Primul, nu a fost atât de pretențioasă moral ca religia biblică. Al doilea, Israeliti au căzut victime unui respect superstițios pentru zeii care se presupunea că controlau țara Canaanitilor.

Religia Canaanită a fost foarte diferită de cea a Israelitilor. Până acum nu s-a găsit în cultura Canaanită nici o dovadă a unei serii de reguli asemănătoare cu Cele Zece Porunci...A fost o ispită mare pentru invadatorii Israeliti să respecte zeii existenți locali care erau considerați ca fiind răspunzători pentru fertilitatea țării. În plus, închinarea la acești dumnezei a cerut mult mai puțin decât legile și ritualurile rigide Israelite. În consecință, mulți din poporul lui Dumnezeu au căzut acestei tentații. Rezultatul a fost o decădere morală treptată a națiunii” (*Enciclopedia Biblică a lui Lion [The Lion Encyclopedia of the Bible]*, Lion Publishers, 1983, p.153).

Recunoscând marele pericol pentru tânărul Israel, Dumnezeu a insistat ca poporul Său să distrugă fiecare aspect al religiei degenerate native. „Să nu faceți ce se face în țara Egiptului unde ați locuit, și să nu faceți ce se face în țara Canaanului unde vă duc Eu: să nu vă luați după obiceiurile lor. Să împliniți poruncile Mele, și să țineți legile Mele: să le urmați. Eu sunt Domnul, Dumnezeul vostru” (Leviticul 18:3-4).

„Să nu dai pe nici unul din copiii tăi ca să fie adus jertfă lui Moloh, și să nu pângărești Numele Dumnezeului tău. Eu sunt Domnul. Să nu te culci cu un bărbat cum se culcă cineva cu o femeie. Este o urâciune...Să nu vă spurcați cu nici unul din aceste lucruri, căci prin toate aceste lucruri s-au spurcat neamurile pe cari le voi izgoni dinaintea voastră. Țara a fost spurcată prin ele; Eu îi voi pedepsi fărădelegea, și pământul va vărsa din gura lui pe locuitorii lui” (versurile 21-25).

Perversiunea sexuală ca religie

Putreziciunea și-a găsit expresie în practici sexuale cultiste grotești. „Lumea păgână a Orientului Apropiat din antichitate s-a închinat și a deificat actul sexual.” Actul sexual și religia au fost atât de împletite încât termenul de „prea sfântul” [a fost folosit] pentru prostituatelor lui din cult” (*Un Singur Volum Comentariu al Traducătorului Bibliei [Interpreter's One-Volume Commentary on the Bible]*, Abingdon Press, 1971, p. 79).

Deși amănuntele sunt grosolane, ele dezvăluie de ce interzicerile biblice contra perversiunilor Canaanite sunt atât de răspândite. „Un ritual cerea dramatizarea mitului...[și] era centrată pe activitate sexuală pentru că ploaia atribuită lui Baal a fost crezută că...fertilizează și impregnează pământul cu viață întocmai cum a impregnat el pe Astartea, zeița fertilității, în mit. Religia Canaanită, de atunci, a fost în general senzuală și chiar perversă pentru că necesita serviciile atât a prostituatelor cultice bărbați cât și a femeilor ca actori principali în dramă.

Spre deosebire de cerința din Israel, nu a existat un templu central. Baal putea fi venerat oriunde era un loc special vizitat de prezența zeilor. Locurile acestea au fost la început pe dealuri (de unde, locurile înalte’) dar mai târziu au putut fi găsite în văi și chiar în orașe și orașele”

(Eugene Merrill, *Împărăția Preoților [Kingdom of the Priests]*, Baker Book House, 1987, pp. 160-161).

Copiii sacrificați lui Moloc

Inclus în aceste obiceiuri Canaanite a fost sacrificiul de copiii, descris în Biblie ca făcându-i pe copiii „să treacă prin foc lui Moloc” (Ieremia 32:35). Tăblițele dela Ras Şamra îl menționează de asemenea pe Moloc. Unii dintre regii Israelului au instituit obiceiul de a sacrifica copiii mici lui Moloc. Dumnezeu, prin profetul Ieremia, a condamnat acest ritual teribil. „Căci copiii lui Iuda au făcut ce este rău înaintea Mea, zice Domnul; și-au așezat urâciunile lor în Casa peste care este chemat Numele Meu, ca s-o spurce. Au zidit și locuri înalte la Tofet, în valea Ben-Hinom, ca să-și ardă în foc pe fiii și fiicele lor: lucru pe care Eu nu-l poruncisem, și nici nu-Mi trecuse prin minte” (Ieremia 7:30-31).

În orașul fenician antic Cartagena – parte din cultura Canaanită – s-au găsit circa 20,000 de urne conținând oseminte ale copiilor sacrificați. Arheologii de pe lăcaș ne-au apreciat că „Tofetul Cartaginez este cel mai mare din locurile acestea feniciene și într-adevăr este cel mai mare cimitir de oameni sacrificați descoperit vre-o dată. Sacrificiul de copii a avut loc aproape continuu timp de peste 600 de ani” (Lawrence Stager și Samuel Wolff, *Biblical Archeology Review*, ianuarie – februarie 1984, p. 32).

Kleitarchos, un Grec din secolul 3 B.C., descrie sacrificiul acesta ca înfiebântând o statuie de bronz cu brațele întinse. Copii puși în aceste brațe încinse la roșu piereau repede.

Lupta pentru inima unei națiuni

Evident, Dumnezeu nu a voit ca Israelii să-și distrugă propriile lor odrasle. Când regi drepti ca Iosua s-au suit pe tron, ei au anulat practica. „Împăratul a pângărit Tofetul în valea fiilor lui Hinom, ca nimeni să nu-și mai treacă fiul sau fiica prin foc în cinstea lui Moloc” (2 Regi 23:10).

Unii ar putea crede că profeții au fost peste măsură de severi în condamnarea religiei Canaanite. Totuși acum, cu dovada amănunțită a practicilor Canaanite descoperite de arheologi în secolul acesta, este ușor de înțeles de ce profeții au fost atât de intransigenți.

„Profeții și cronicarii au avut tendința să fie crezuți ca oameni, care în zelul lor pentru Yahweh și mânia lor împotriva religiilor străine, merseseră probabil prea departe,” scrie un autor. „Obiecția aceasta fusese adresată împotriva Bibliei până în ziua de azi... Pentru noi este acceptabil, ca o chestiune de drept, că fiecare comunitate pe jumătate civilizată își controlează moralitatea cetățenilor ei. Dar în Canaan, în zilele acelea, cultul senzualității a fost privit ca o închinare la zei, bărbații și femeile prostituate erau clasificate ca ‚adepti sfinți’ ai religiei, răsplățile pentru ‚serviciile’ lor erau puse în vistierie ca ‚daruri pentru zei.’

„Ultimul lucru pe care erau să-l facă profeții și cronicarii a fost să exagereze. Cât de bine fondate au fost cuvintele lor severe a devenit înțeles bine numai după descoperirile dela Ras Şamra... Ce ispită pentru o populație simplă de păstori, ce tentație periculoasă!... Fără legea morală strictă, fără încrederea într-un singur Dumnezeu, fără figurile impunătoare ale profeților săi, Israel nu ar fi putut niciodată să supraviețuiască luptei acestea cu Baal, cu religia zeiței fertilității, cu Astartea și cu locurile înalte” Werner Keller, *Biblia ca istorie [The Bible as History]*, Bantam Books, New York, 1980, pp. 286, 289).

Astfel, alunecarea periodică a Israelului în divinizarea lui Baal descrisă în cartea Judecătorii este o prezentare realistă. Descrierea este susținută de descoperirile arheologice care documentează lupta pentru sufletul Israelului. Dumnezeu a perseverat în trimiterea mesagerilor Săi să avertizeze poporul Său de pericolele Baalismului. O descriere potrivită a acestei lupte a fost încondeiată de Neemia: „Au ajuns stăpâni pe cetăți întărite și pe pământuri roditoare; au stăpânit case pline de tot felul de bunătați, puțuri săpate, vii, măslini, și pomi roditori din belșug; au mâncat, s-au săturat, s-au îngrășat, și au trăit în desfătări, prin bunătatea Ta cea mare. Totuși, ei s-au răsculat și s-au răzvrătit împotriva Ta. Au aruncat Legea Ta la spatele lor, au ucis pe proorocii Tăi, cari-i rugau fierbinte să se întoarcă la Tine, și s-au dedat la mari ocări față de Tine.”

„Atunci i-ai lăsat în mâinile vrăjmașilor lor, cari i-au apăsă. Dar, în vremea necazului lor, au strigat către Tine; și Tu i-ai auzit dela înălțimea cerurilor, și, în îndurarea Ta cea mare, le-ai dat izbăvitori cari i-au scăpat din mâinile vrăjmașilor lor. Când au avut odihnă, au început iarăș să facă rău, înaintea Ta. Atunci i-ai lăsat în mâinile vrăjmașilor lor, cari i-au stăpânit. Dar, din nou au strigat către Tine; și Tu i-ai auzit dela înălțimea cerurilor, și, în marea Ta îndurare, i-ai izbăvit de mai multe ori” (Neemia 9:25-28).

Anii de început ai unei națiuni

Cartea Judecătorii nu este numai o documentare de victorii antice și fapte eroice. Reprezintă o descriere realistă a înfloririi unei națiuni care a început să asimileze cultura perversă a dușmanilor săi învinși. Cartea descrie cu candoare lupta Israelului – nu întotdeauna cu succes – împotriva religiei barbare Canaanite. Explică recăderile frecvente ale Israelului și care au rezultat în înfrângeri umilitoare la mâinile dușmanilor săi. Prin toate acestea este clar un singur lucru: Dumnezeu este preocupat de viața morală și spirituală a poporului Său.

Numerele viitoare ale revistei *Veștile Bune [The Good News]* vor examina descoperiri arheologice adiționale care confirmă și ne ajută să înțelegem registrul biblic. **GN**

Prima menționare a Israelului

În timpul celei mai mari părți a ultimului secol, mulți critici liberali au crezut că istoria Israelului așa cum este înregistrată în Vechiul Testament n-a fost nimic mai mult decât o fabricație a unor evrei de mai târziu din jurul secolului șase B.C. Spre exemplu, ei au crezut că nu erau dovezi solide că Israelul a fost o națiune în epoca evenimentelor descrise în cartea Judecătorii.

Totuși, în 1896, arheologul englez Sir Flinders Petrie a descoperit dovadă a existenței Israelului până demult în 1200 B.C., exact timpul evenimentelor din Judecători. În ruinele unui templu Egiptean, el a descoperit un monument care a descris

victoriile militare ale lui Merneptah, un faraon egiptean. Pe coloana aceasta minunat de frumos gravată, datată în jurul 1207 B.C. monarhul menționează națiunea Israelului.

Pentru motivul acesta monumentul, tehnic denumit o „stelă,” este numită „Stela Israel.” Poate fi văzută în Muzeul din Cairo. Pe ea Merneptah a înregistrat victoriile sale în Canaan, și a menționat Israelul ca unul din dușmanii săi învinși. Aceasta ar plasa bătălia în timpul vremii Judecătorilor Israelului, când Israel a fost atacat continuu și invadat de popoarele din vecinătate și atunci eliberat de judecătorii pe care îi

alesese și folosise Dumnezeu ca să mântuiască poporul Său.

În ultimele două rânduri de text, Stela menționează patru din dușmanii lui Mernaptah învinși în Canaan: „Așkelon a fost învins, Ghezer a fost capturat, Yanoam a fost distrus, și Israel distrus, [și] urma lui nu mai există.”

Domnia lui Merneptah este datată în jurul 1212-1202 B.C. Înregistrând victoria sa asupra Israelului, Merneptah arată că în timpul acelei perioade de timp Israelii au fost deja în posesia porțiunii centrale a țării.

Dintre alte locuri menționate pe monument, Așkelon a fost unul din orașele de coastă a Filistinilor sosiți recent. Ghezer și Yanoam au fost în țara de jos, încă în posesia Canaanitilor. După cum este înregistrat în Biblie, Ghezer nu fusese încă

cucerit de Israelii sub Iosua. „Efraim n-a izgonit pe Canaanii cari locuiau la Ghezer, și Cananiții au locuit în mijlocul lui Efraim la Ghezer” (Judecători 1:29). Astfel, declarația lui Mernaptah coroborează cu faptul că cetatea aceasta nu fusese încă un teritoriu Israelit.

Enciclopedia Internațională Standard a Bibliei [The International Standard Bible Encyclopedia] însumează descoperirile astfel: „Între cuceririle lui Mernaptah din Siria-Palestina este Ysr'r (egiptean pentru Y'sr'l), recunoscut clar ca ‚Israel’...Astfel Stela Israel oferă un terminus ad quem [o limită dela care să se poată data] pentru prezența Israelului în Palestina...” (Eederman's, Grand Rapids, 1986, vol. 3, p. 324). *GN*

-- Mario Seiglie

Domnia Regelui David: O Națiune Unită

De Mario Seiglie

În numerele anterioare, revista *Veștile Bune [The Good News]* a examinat descoperiri arheologice care confirmă, și ne ajută să înțelegem mai bine, relatările biblice din cele cinci cărți ale lui Moise și istoria Israelului așa cum este înregistrată în Iosua și Judecători. În numărul acesta ne concentrăm pe începutul dinastiei Israelite, epoca Regelui David. Biblia discută perioada aceasta în cărțile 1 și 2 Samuel și 1 Cronici.

Când s-a sfârșit perioada descrisă în cartea Judecători, a sosit o epocă nouă cu regii Israelului, o epocă ce a durat mai mult de 400 de ani. (A ajuns la un sfârșit tragic cu regatele Israel și Iuda fiind amândouă duse în robie și exil).

Monarhiei i-a lipsit un început promițător. În cele din urmă, Dumnezeu l-a respins pe Saul, primul rege, din cauza continuei lui neascultări. David, fiul lui Jesse, l-a înlocuit pe Saul.

Cu domnia lui David a început epoca de aur a Israelului. Acest rege puternic a guvernat cu înțelepciune triburile Israelului, forjându-le într-o națiune unită. Dumnezeu l-a binecuvântat pe omul acesta supus și multitalentat. David nu a fost numai un soldat curajos, dar și un mare strateg militar, un administrator capabil, un diplomat, compozitor și muzicant.

Sub conducerea inspirată a lui David, Israelul a devenit curând puternic, extinzându-și frontierele nordice până la fluviul Eufrate și hotarul din sud până la Marea Roșie. „David a bătut pe Hadarezer, împăratul Ţobei, spre Hamat, când s'a dus să-și așeze stăpânirea peste râul Eufratului... David a domnit peste tot Israelul, și făcea judecată și dreptate tot poporului său” (1 Cronici 18:3, 14).

După secole de luptă a Israelului împotriva Canaanitilor și a Filistinilor, David a fost cel care în final a triumfat decisiv asupra dușmanilor Israelului. Pacea care a urmat i-a liberat pe Israeliți să folosească din plin extraordinarele resurse naturale ale regiunii. Libertatea aceasta a produs o mare prosperitate. Dela începuturile lor umile ca sclavi, după aceea ca triburi de păstori, ei s-au ridicat la mari înălțimi. David a transformat Israelul într-un stat foarte organizat care avea să lase mai târziu o marcă de durată pe civilizația Occidentală.

„Domnia lui David,” comentează o autoritate, „marchează – vorbind politic – epoca de aur a Israelului. Un gol de putere în ambele Egipt și Mesopotamia a făcut posibil pentru triburile care intraseră în Canaan sub Iosua cu câteva secole mai devreme să devină o națiune puternică...David a fost rege peste o regiune care se întindea dela Marea Roșie la Eufrate” ((*Enciclopedia Internațională Standard a Bibliei [The International Standard Bible Encyclopedia]*, Eerdmans, Grand Rapids, 1982, vol. II, , p. 915).

Cu înflorirea culturii materiale a Israelului vine destulă evidență fizică a prezenței Israelite care să fie confirmată de arheologie.

„Scopul arheologiei Biblice,” explică arheologul Bryant Wood, „este să mărească înțelegerea noastră a Bibliei, și realizarea ei cea mai importantă, după părerea mea, a fost

extraordinara iluminare a ...epocii monarhiei Israelite, c. 1000-586 B.C.E....[în timp ce] explorarea acelei preistorii [epoca premonarhică] este dificilă: Cere urmărirea unui registru arheologic al unei comunități pastorale, nomade, în loc de o entitate politică bazată pe agricultură [ca în timpul lui David] care a construit orașe și a stabilit contacte cu națiunile din jur” (*Biblical Archeology Review*, mai – iunie 1995, pp. 33, 35).

Ierusalimul noua capitală a Israelului

La început David s-a stabilit în Hebron, în sudul Iuda, dar acum, cu toate cele 13 triburi acceptând conducerea lui, el a avut nevoie de o bază centrală de unde să guverneze. Un loc ideal a fost lângă hotarul de nord al Iudeii, orașul Iebus, de asemenea numit Ierusalim, dar care era în mâinile Iebuziților, o rămășiță a unui trib Canaanit, care fortificaseră mult orașul. „David a mers cu tot Israelul asupra Ierusalimului, adică Iebus. Acolo erau Iebuziții, locuitorii țării.” (1 Cronici 11:4).

Cu câteva secole mai devreme, Iosua încercase să cucerească orașul lui Iebus dar fără succes. „Fiii lui Iuda n-au putut izgoni pe Iebuziții cari locuiau la Ierusalim; și Iebuziții au locuit cu fiii lui Iuda la Ierusalim până în ziua de azi” (Iosua 15:63).

După moartea lui Iosua Israelii au cucerit Ierusalimul pentru un scurt timp. „Fiii lui Iuda au pornit lupta împotriva Ierusalimului și l-au luat; l-au trecut prin ascuțișul săbiei și au dat foc cetății” (Judecători 1:8). Totuși locuitorii care au supraviețuit au reconstruit curând orașul. Din momentul acela ei au rezistat cu succes atacurilor Israelite până la vremea lui David. „Fiii lui Beniamin n-au izgonit pe Iebuziții cari locuiau la Ierusalim; și Iebuziții au locuit în Ierusalim cu fiii lui Beniamin până în ziua de azi” (Judecători 1:21).

Orașul a fost construit pe un deal în mijlocul unei văi largi în munții Iudeii. Părea impregnable. Când Iebuziții au observat că David și oamenii lui erau gata să-i atace ei i-au luat în derâdere pentru eforturile lor slabe. „Împăratul a mers cu oamenii lui asupra Ierusalimului împotriva Iebuziților, locuitorii țării. Ei au zis lui David: „Să nu intri aici, căci și orbii și ologii ți se vor împotrivi” (2 Samuel 5:6).

Dar David nu a încercat un atac frontal asupra fortăreței. În schimb, el a găsit călcâiul lui Achile în apărarea Iebuzită, un tunel de apă ascuns care își făcea drumul până în oraș. Un asemenea tunel pentru transportul apei a fost o caracteristică comună a multor orașe fortificate din epoca aceea. „A fost caracteristică pentru toate orașele fortificate din Canaan,” observă Eugene Merrill, „Ierusalimul a avut un tunel vertical de apă conectând un alt tunel conducând la o sursă de apă subterană în afara zidurilor. Pe cât au fost de necesare sistemele acestea pentru supraviețuirea orașului asediat, ele au constituit de asemenea o mare slăbiciune pentru că prevedeau acces la oraș oricui care putea găsi intrarea” (*Împărăția Preoților [Kingdom of Priests]*, Baker Book House Co., Grand Rapids, 1987, p.226).

Când David a descoperit intrarea, și-a dat seama că era un mod secret de a intra în oraș și de a deschide porțile. „Oricine se va cățăra pe canal de apă și îi va învinge pe Iebuziți,” le-a spus el oamenilor săi, „va fi șef și căpetenie” (2 Samuel 5:8, Versiunea King James).

În 1 Cronici 11:6-7 aflăm cine a câștigat onoarea: „Ioab, fiul Țeruei, s-a suit cel dintâi, și a ajuns căpetenie. David s-a așezat în cetățuie; de aceea au numit-o cetatea lui David.”

Cu mai mult de un secol în urmă Charles Warren, un ofițer englez, a descoperit în Ierusalim un puț de apă cu caracteristici asemănătoare cu cele descrise în relatarea Bibliei. Charles Pfeiffer, un profesor de literatură antică, explică semnificația descoperirii. „Cucerirea Ierusalimului de către David este de interes arheologilor,” a scris el, „pentru că el a folosit o

strategie care a implicat Izvorul Gihon, pe coasta de est a muntelui Sion...Ioab s-a suit primul și a fost răsplătit devenind comandantul armatei lui David...

Tunelul acesta a fost identificat cu Puțul lui Warren. Puțul a fost săpat prin calcar deasupra Izvorului Gihon tot drumul până la suprafață, o distanță de 24 de metri...Descoperirea unui zid Iebuzit mai departe în josul pantei spre Izvorul Gihon mărește posibilitatea ca Ioab să fi putut intra în oraș în secret... prin Puțul lui Warren” (*Lumea Biblică: Un Dicționar al Arheologiei Biblice [The Biblical World: A Dictionary of Biblical Archeology]*, 1966, Baker Book House, Grand Rapids, p. 373).

Ierusalimul Regelui David

După ce David a cucerit cetățuia Iebuzită, a devenit cunoscută ca Cetatea lui David. În timp ce domnia lui a înflorit el a început încurând să clădească pentru a extinde orașul. „David s-a așezat în cetățuie, pe care a numit-o cetatea lui David. A făcut întărituri de jur împrejur, în afară și înlăuntrul lui Milo (Cetățuie). David ajungea tot mai mare, și Domnul, Dumnezeuul oștirilor, era cu el” (2 Samuel 5:9-10).

Muntele pe care era așezată cetățuia Iebuzită s-a numit muntele Sion. „Dar David a pus mâna pe cetățuia Sionului: aceasta este cetatea lui David” (versul 7). În apropiere, mai la nord, a fost un deal care s-a numit Muntele Moria, pe care David l-a cumpărat dela Ornan, Iebuzitul.

„Îngerul Domnului a spus lui Gad să vorbească lui David, să se suie să ridice un altar Domnului în aria lui Ornan, Iebusitul... Și David a dat lui Ornan șase sute de șekeli de aur pentru locul ariei. David a zidit acolo un altar Domnului, și a adus arderi de tot și jertfe de mulțămire. A chemat pe Domnul, și Domnul i-a răspuns prin foc, care s-a pogorât din cer pe altarul arderii de tot.” (1 Cronici 21:18, 25-26).

În cele din urmă, David a mutat tabernacolul și arca legământului în locul acesta, și mai târziu Regele Solomon a construit templul său minunat pe Muntele Moria. „Solomon a început zidirea Casei Domnului la Ierusalim, pe muntele Moria, care fusese arătat tatălui său David, în locul pregătit de David în aria lui Ornan, Iebusitul” (2 Cronici 3:1).

În vremea lui Solomon Israelii în sfârșit au terminat o lucrare de pământ care a umplut spațiul dintre cei doi munți, făcându-i unul singur. Întreaga regiune s-a chemat atunci Muntele Sion și nu a mai fost cunoscută ca Moria. „Cu stabilirea arcei mai întâi în cetățuia Iebuzită și după aceea în templul nou construit,” conform cu o sursă, „Sionul a devenit cunoscut ca locul sacru de locuință al Domnului Israelului, Cel „care locuiește în Sion” (Psalmul 9:11, Biblia Ortodoxă Română)” (*Enciclopedia Internațională Standard a Bibliei [The International Standard Bible Encyclopedia]*, Eerdmans, Grand Rapids, 1982, vol. IV, p. 1198).

În cele din urmă, Sion va fi folosit nu numai ca să denote aria templului, dar ca simbol pentru Ierusalim, locuitorii lui și, până la urmă, poporul lui Dumnezeu.

Confirmarea Existenței lui David

Unii dintre istorici și critici au pus la îndoială existența Regelui David și au remis relatările Vechiului Testament despre el la starea de legendă. „Nu sunt singurul om de știință,” a remarcat Filip Davies, „care să suspecteze că figura Regelui David este tot așa de istorică cum este cea a Regelui Arthur” (*Biblical Archeology Review*, iulie – august, 1994, p. 55). Asemenea profesori aruncă dubii asupra credibilității recordului biblic și subminează credința altora. De asemenea ei rareori recunosc multele descoperiri care au coroborat relatarea biblică.

Spre exemplu, în 1993 arheologii au descoperit numele lui David și Israel într-o inscripție gravată în piatră la numai 100 de ani după moartea lui David. *Biblical Archeology Review* raportează: „Nu se întâmplă adesea că o descoperire arheologică ajunge pe prima pagină a ziarului *New York Times* (ca să nu spunem nimic de revista *Time*). Dar aceasta este exact ce s-a întâmplat în ultima vară cu o descoperire la Tel Dan, o movilă foarte frumoasă în nordul Galileii, la poalele Muntelui Hermon lângă unul din izvoarele Râului Iordan.

„Acolo Avram Biran și echipa sa de arheologi au descoperit o inscripție remarcabilă din secolul al nouălea B.C.E. care se referă atât la „casa lui David” cât și la „Regele Israelului.” Aceasta este prima dată că numele lui David a fost găsit în vre-o inscripție antică în afara Bibliei” (*Biblical Archeology Review*, martie – aprilie 1994, p. 26). Din ce în ce mai multe dovezi din afara Bibliei conținând nume și locuri din Biblie sunt descoperite pe măsură ce trec anii. Scepticii trebuie treptat să se retragă.

Mai târziu un alt om de știință a găsit numele „Casa lui David” în inscripții pe faimoasa Piatră Moabită, de asemenea numită și Steaua Meșa, datând din secolul al nouălea B.C., circa 100 de ani după domnia lui David. Este greu de înțeles cum a putut să apară numele lui David în registrele istorice dacă el nu a fost nimic mai mult decât o creație literară.

Anson Rainey, profesor de cultură antică a Orientului Apropiat, îi avertizează pe cei nechibzuți care susțin că relatările despre David, și alte personaje biblice, ar fi numai legende. „Ca cineva care studiază inscripțiile antice în original, am răspunderea de a preveni audiența publică despre noua modă, „școala deconstrucționistă”...care nu este decât un grup de diletanți. Părerea lor că nimic din tradiția Bibliei nu este mai timpurie decât perioada Persană [540-330 B.C.], în special negarea lor a unei Monarhii Unite, este o creație a imaginației lor deșarte. Numele „Casa lui David” în inscripțiile din Tel Dan și Meșa dau lovitura de grație pentru închipuirea lor neverosimilă. Educația și cercetările biblice ar trebui să ignore complet „școala deconstrucționistă.” Ei nu au nimic ce să ne învețe (*Biblical Archeological Review*, noiembrie – decembrie 1994, p. 47).

Deși unii critici nu vor recunoaște atât de mult, acumularea dovezilor fizice confirmă în loc să nege ceea ce este scris în Cuvântul lui Dumnezeu. Dar, pentru cei care au încredere în ceea ce Dumnezeu a zis în Biblie, nu este nevoie să găsească rămășițe materiale care să coroboreze relatările acelea. Apostolul Pavel a afirmat cu tărie că Dumnezeu „nu poate minți” (Tit 1:2).

Totuși, în unele situații dovezile fizice ale evenimentelor și oamenilor descriși în Scripturi au supraviețuit ravagiilor timpului și servesc mărturie a loialității Lui. Aceasta ne comfertează și ne consolează în credința noastră, așa cum a scris Pavel, „Și tot ce a fost scris mai înainte, a fost scris pentru învățătura noastră, pentru ca, prin răbdarea și nu prin mângâierea pe care o dau Scripturile, să avem nădejde” (Romani 15:4).

Veștile Bune (The Good News) va continua să examineze descoperirile arheologice care verifică exactitatea Bibliei și ne ajută să înțelegem mai bine registrul biblic.

Bătălia dela Iazul lui Gabaon

În 1956 a fost făcută o altă descoperire remarcabilă care a adus dovezi adiționale autenticității relatării biblice a zilelor lui David.

Înainte ca David să-și asigure conducerea peste toate triburile Israelului,

Abner, care fusese generalul lui Saul, îl slujea pe unul din fiii lui Saul. Abner și-a adus armata lui să se lupte cu armata lui David, condusă de Ioab. Trupele lui Abner și Ioab s-au întâlnit lângă o sursă faimoasă de apă a acelor zile numită iazul lui Gabaon.

„Ioab, fiul Teruiei, și oamenii lui David, au pornit și ei. S-au întâlnit la iazul din Gabaon, și s-au oprit unii dincoace de iaz, și ceilalți dincolo. Abner a zis lui Ioab: „Să se scoale tinerii aceștia, și să se bată înaintea noastră!” Ioab a răspuns: „Să se scoale!” S-au sculat și au înaintat în acelaș număr, doisprezece din Beniamin, pentru Iș-Boșet, fiul lui Saul; și doisprezece inși ai lui David. Fiecare, apucând pe protivnicul lui de cap, i-a împlântat sabia în coastă, și au căzut toți deodată. Și locul acela de lângă Gabaon, s-a numit Helcat-Hațurim (Locul Săbiilor). În ziua aceea a fost o luptă foarte aprigă, în care Abner și bărbații lui Israel au fost bătuți de oamenii lui David” (2 Samuel 2:13-17).

James Pritchard a condus o explorare a acestui loc din 1956 până în 1962. El a descoperit 31 de mâner de borcane purtând numele evreiesc de Gabaon, ceea ce a confirmat locul. Mai devreme în cercetarea sa arheologică Pritchard a localizat un puț de apă rotund, de 37 de picioare (15 m) în diametru, care a condus la un bazin folosit

de oraș. Puțul acesta comentează *Biblical Archeology Review*, „a fost tăiat într-un strat de calcar până la o adâncime de peste 82 de picioare (cca. 30 m). De asemenea au fost tăiate în calcar o scară cu balustradă, care a coborât până la un nivel orizontal la jumătatea puțului. De acolo scările cad drept în jos alte 45 de picioare (cca. 15 m) până la nivelul apei” (mai – iunie 1995, p.43).

Arheologul Bryant Wood conchide în același număr: „Un iaz mare la Gabaon este fără îndoială iazul unde forțele celui de al doilea rege al Israelului, David, s-a luptat sub Ioab împotriva fiului lui Saul Iș-Boșet sub Abner” (p. 33).

Descoperirea aceasta a fost pusă pe listă de *Biblical Archeology Review* ca una dintre primele 10 descoperiri în arheologia biblică. Dezvăluie încă un exemplu de acurateța chiar și a amănuntelor neînsemnate din relatarea biblică. **GN**

-- *Mario Seiglie*

Domnia Regelui Solomon: Anii de aur ai Israelului

de Mario Seiglie

În numerele anterioare revista *Veștile Bune (The Good News)* a discutat diverse descoperiri arheologice care iluminează și verifică registrul biblic. În numărul acesta, vom pune accentul pe domnia lui Solomon, urmașul lui David ca rege al Israelului.

Odată ce David a consolidat imperiul Israelit, sub îndrumarea lui Dumnezeu, l-a ales pe fiul său Solomon care să-i fie urmaș la tron. Domnia acestui om tânăr a devenit cu adevărat legendară. Sub conducerea lui Solomon, Israelul a atins apogeul de bogăție și putere. Tragic însă, gloria împărăției lui Solomon abia a supraviețuit propriei lui vieți.

Ce ne dezvăluie arheologia despre domnia regelui Solomon în secolul al zecelea B.C.? Remarcabil, există multe dovezi care să coroboreze relatările biblice.

O perioadă neobișnuită de pace

Ce ne spune Biblia despre condițiile internaționale mai extinse din timpul lui Solomon? Dumnezeu i-a spus lui David: „Iată că ți se va naște un fiu, care va fi un om al odihnei, și *căruia îi voi da odihnă, izbăvindu-l din mâna tuturor vrăjmașilor lui de jur împrejur*; căci numele lui va fi Solomon (Pace), și voi aduce peste Israel pacea și liniștea în timpul vieții lui” (1 Cronici 22:9).

A fost acesta un timp de pace în Israel? Ce ne arată registrele arheologice? Din inscripțiile contemporane egiptene, asiriene și babiloniene, descoperim că aceste regate care fuseseră odată puternice erau afectate de o slăbiciune militară.

Asiria era ocupată de lupte continue cu Aramenii. Lupta internă pentru disputele dinastice a slăbit împărăția și mai mult. „Preocupările acestea asiriene,” declară Donald Weisman, profesor de asiriologie, „i-au lăsat pe David și Solomon liberi să-și extindă propriul lor teritoriu în Siria din sud. Intrușii din deșertul sirian au sărăcit Asiria sub Așurmasirpal I...” (*Enciclopedia Internațională Standard a Bibliei [The International Standard Bible Encyclopedia]*, Eerdmans, Grand Rapids, 1979, vol. I, , p. 334). Între timp, Asirienii i-au ținut pe Babilonieni sub control, blocând orice invazie Caldee în teritoriul Israelit.

În flancul de sud al Israelului, egiptenii au suferit și ei un declin general. Comentând asupra acestei perioade lungi de slăbiciune, o autoritate observă: „După imperiul [din timpul secolelor precedente] Egiptul nu și-a mai recâștigat niciodată dominația de mai înainte în lumea Mediteraneană Orientală... În mare parte slăbiciunea aceasta externă a provenit din slăbiciunea domestică internă. Egiptul se tot împărțea în state mai mici... Din vremea lui Samuel până la căderea regatului Israel, Egiptul a fost normal într-o stare de slăbiciune divizată” (*Dicționarul*

traducătorului Bibliei [*The Interpreter's Dictionary of the Bible*], Abindgon, Nashville, 1962, vol. 2, p. 52).

Fundalul acesta internațional este reflectat exact de relatarea biblică. De fapt, slaba dinastie clericală din Egipt i-a făcut concesioni importante lui Solomon din cauza creșterii lui în putere și importanță.

Părerea între savanți este împărțită asupra cărui faraon a fost contemporan cu Solomon. Eigene Merrill crede că a fost Siamun. „...Siamun și-a dat seama în curând că Solomon urma să fie conducătorul unui regat care avea să rivalizeze, și chiar să depășească, puterea și influența sa proprie. Deci el a hotărât că era în cel mai bun interes al lui să cultive relații amicale cu tânărul monarh, chiar și până la al recunoaște ca un egal. Faptul că a fost dispus să-și dea propria sa fiică de soție lui Solomon dovedește că acesta a fost cazul, pentru că a fost o concesie aproape fără paralel în istoria egipteană, pentru că a însemnat o recunoaștere deschisă în fața lumii a slăbiciunii și împăciuirii Egiptului. În mod normal regii egipteni luau prințese străine dar nu-și dădeau propriile lor fiice regilor străini” (*Împărăția Preoților [The Kingdom of the Priests]*, Baker, Grand Rapids, 1987, p.292. Compară cu David Rohl, *Un test al timpului: Biblia – Dela legendă la Istorie [A Test of Time: The Bible – From Myth to History]*; Arrow Books, London, 1996, pp. 173-185).

Este clar din istoria țărilor vecine că o epocă neobișnuită de pace a învăluit Israelul, ajutându-l pe Solomon să-și dezvolte și să-și îmbogățească cu mult națiunea prin multe alianțe comerciale.

Alianță prosperă cu Fenicienii

Nu numai că lui Solomon i-au lipsit dușmanii din afară, dar el a găsit un aliat puternic în regele Hiram, un prieten devotat al tatălui său, David.

„Hiram, împăratul Tirului, a trimis pe slujitorii săi la Solomon; căci auzise că fusese uns împărat în locul tatălui său, și el iubise totdeauna pe David...Domnul a dat înțelepciune lui Solomon, cum îi făgăduise. *Între Hiram și Solomon a fost pace, și au făcut legământ împreună*” (1 Regi 5:1, 12).

Privitor cu legământul acesta, o mie de ani mai târziu, istoricul evreu Josefus a notat că copii ale acestei alianțe se pot citi în arhivele publice din Tir. „Copiile acestor epistole,” scrie Josefus, „rămân până azi, și sunt păstrate nu numai în cărțile noastre dar și între Tirenii, într-atâta încât dacă cineva știe de ele, poate să ceară custodelui registrului public din Tir să i le arate, și el va afla că ceea ce este înscris acolo este de acord cu ceea ce am spus noi” (*Antichitățile Evreilor [The Antiquities of the Jews]*, Cartea VIII, capitolul II, Secția 7).

În vremea lui Solomon, Evreii tocmai au început să-și definească clar propria lor cultură. Pentru a începe proiecte atât de vaste ca Templul (vezi Ernest Wright, „*Reconstrucția lui Steven a templului lui Solomon [The Stevens' Reconstruction of the Solomon Temple]*”, „*Biblical Archeologist*, vol. 18, 1955, pp. 41-44), orașe fortificate și comerț maritim, Solomon nu ar fi putut găsi un popor mai întreprinzător ca Fenicienii.

Explică un autor, „Solomon a fost într-un-totul un conducător progresist. El a avut fler în exploatarea minților și îndemânarea ca să le întoarcă spre avantajul său. Acesta a fost secretul, altfel abia de înțeles, cum s-a dezvoltat națiunea într-un organism economic de prima clasă. Aici se poate găsi de asemenea secretul bogățiilor sale pe care Biblia le accentuează. Solomon a importat meșteri făurari din Fenicia. Hiram...un artizan din Tir, a fost încredințat cu turnatul mobilierului din Templu (1 Regi 9:27). În Ethion-Gheber Solomon a fondat o întreprindere

importantă pentru comerțul maritim...Fenicienii aveau o bază de experiență practică acumulată de-a lungul multor secole. Deci Solomon a trimis după specialiști la Tir pentru docurile sale și marinari pentru corăbiile sale: „Hiram a trimis cu aceste corăbii, la slujitorii lui Solomon, pe înșiși slujitorii lui, marinari cari cunoșteau marea” (1 Regi 9:27). (Wener Keller, *Biblia ca Istorie [The Bible as History]*, Bantam, New York, 1980, pp. 211.212. Pentru Ethion-Gheber, vezi Gary D. Pratico, „Unde este Ethion-Gheberul?” [*Where is Ezion-Geber?*], *Biblical Archeology Review*, septembrie – octombrie 1986, pp.24-35; Alexander Findler, „Este acesta portul lui Solomon? [*Is This Solomon's Seaport?*], *Biblical Archeology Review*, iulie – august 1989, pp. 31-42).

Arheologii care au studiat relicve din timpul lui Solomon văd clar influența feniciană, pe care Biblia, în loc să ascundă faptele, o admite cu candoare.

„Acolo unde Israelii au înlocuit orașele Canaanite, calitatea caselor a fost notabil mai proastă,” spune *Noul Dicționar al Bibliei [The New Bible Dictionary]*, deși standardele s-au îmbunătățit repede în timpul lui David și al lui Solomon, în parte prin influența feniciană...Cel mai obișnuit tip de casă...a devenit cunoscut în general ca o casă cu patru camere care se pare să fie o creație originală Israelită” (Inter-Vrsity Press, Downers Grove, Illinois, 1982, p. 490).

Proiecte mărețe de construcție

În tot Israelul Solomon a fortificat orașele mari: „Iată cum stau lucrurile cu privire la oamenii de corvoadă pe cari i-a luat împăratul Solomon pentru zidirea Casei Domnului și a casei sale Milo, și a zidului Ierusalimului, Hațorului, Meghidoului și Ghezerului” (1 Regi 9:15).

Cu privire la Ierusalim, atâta timp cât Templul Muntelui este disputat între Arabi și Evrei, nici o excavație nu este permisă în zona de lângă locul unde a existat templul lui Solomon. Dar Biblia menționează alte trei orașe pe care Solomon le-a mărit și le-a fortificat. Există vre-o evidență arheologică care să susțină registrul biblic?

Primul oraș menționat este Hațor, o localitate în nordul Israelului care a fost pierdută în timp până acum un secol. Primele excavații extinse au fost făcute sub direcția arheologului Ygael Yadin în 1950. El scrie despre Hațor: „Ce sunt pe cale să spun poate să pară scos dintr-o poveste de aventuri, dar este adevărat. Marele nostru ghid a fost Biblia. Ca arheolog, nu-mi pot imagina nimic mai excitant decât să muncesc cu Biblia într-o mână și o sapă în cealaltă. Acesta a fost adevăratul nostru secret al descoperirii perioadei Solomonice.” (*Hațor [Hazor]*, Random House, New York, 1975, p.187).

Yadin a descoperit poarta principală, solidă și elaborată, și parte dintr-un zid, pe care arheologii o numesc acum stil de arhitectură Solomonice. Până la urmă, el a descoperit același stil de porți Solomonice în toate cele trei orașe menționate în Biblie.

În săpătura cea mai recentă a Meggidului în 1993, arheologii Israelii Finkelstein și David Usshikin raportează: „Măreția Meggidului lui Solomon este vizibilă clar în descoperirile arheologice dela Meggido – palate spațioase, cu masonerie fină, cu suprafața netedă și cu lucrări de piatră decorative elaborate” (*Înapoi la Meggido [Back to Meggido]*, *Biblical Archeology Review*, ianuarie – februarie 1994, p. 36).

Arheologul Bryant Wood recapitulează descoperirile: „Probabil cea mai faimoasă descoperire arhitecturală legată de perioada împărăției este timpuriu în secolul zece...’Porțile lui Solomon’ la Meggido, Hațor și Ghezer, construite de Solomon fiul lui David...” (*Savanții vorbesc [Scholars speak out]*, *Biblical Archeology Review*, mai – iunie 1995, p. 34). Astfel relatarea biblică este în acord cu evidența arheologică.

Apare Împărăteasa din Seba

Una dintre cele mai colorate descrieri despre Solomon, desemnată ca legendă de unii savanți, este privitor la vizita Împărătesei din Seba.

„Împărăteasa din Seba a auzit de faima lui Solomon, în ce privește slava Domnului, și a venit să-l încerce prin întrebări grele. A sosit la Ierusalem cu un alai foarte mare, și cu cămile cari aduceau mirodenii, aur foarte mult, și pietre scumpe. S'a dus la Solomon și i-a spus tot ce avea pe inimă. Solomon i-a răspuns la toate întrebările, și n-a fost nimic, pe care împăratul să nu fi știut să i-l lămurească...

„Uimită, a zis împăratului: „Deci era adevărat ce am auzit în țara mea despre faptele și înțelepciunea ta! Dar nu credeam, până n-am venit și n-am văzut cu ochii mei. Și iată că nici pe jumătate nu mi s-a spus. Tu ai mai multă înțelepciune și propășire de cât am auzit mergându-ți faima. Ferice de oamenii tăi, ferice de slujitorii tăi, cari sunt necurmat înaintea ta, cari aud înțelepciunea ta! Binecuvântat să fie Domnul, Dumnezeul tău, care a binevoit să te pună pe scaunul de domnie al lui Israel! Pentru că Domnul iubește pentru totdeauna pe Israel, de aceea te-a pus împărat, ca să judeci și să faci dreptate.” Ea a dat împăratului o sută douăzeci de talanți de aur, *foarte multe mirodenii*, și pietre scumpe. *N-au mai venit niciodată în urmă atâtea mirodenii câte a dat împărăteasa din Seba împăratului Solomon*” (1 Regi 10:1-10).

Povestea aceasta a fost inspirație pentru multe picturi și filme, dar este susținută oare de istorie? Unde a fost împărăția Seba? Până în secolul acesta, nisipul timpului foarte probabil că a acoperit mare parte din această împărăție măreață din trecut.

Totuși a fost foarte bine cunoscută unora dintre scriitorii clasici greci și romani. „În Arabia fericită,” scrie Dionisius Grecul în A.D.90, „poți mirosi întotdeauna parfumul dulce de mirodenii minunate, de tămâie sau mir. Locuitorii au turme mari pe pajiști, și păsări zboară din insule îndepărtate aducând frunze de scortişoară.”

Un alt istoric grec, Diodorus (100 B.C.), scrie: „Popoarele acestea depășesc în bogății și lux nu numai pe vecinii lor Arabi, dar și restul lumii. Ei beau din cupe făcute din aur și argint... Sabeenii se bucură de confortul acesta pentru că sunt convinși că bogățiile care vin din pământ sunt favoarea zeilor și trebuie să fie arătate altora.”

Împăratul roman Augustus a trimis o armată de 10,000 de oameni în sudul Arabiei ca să jefuiască bogăția aceasta. Dar deșertul ucigător și molimele frecvente i-au decimat armata înainte ca ei să fi ajuns în capitală. Ei nu și-au îndeplinit niciodată misiunea.

Savanții sunt de acord în general că împărăția Sebei se află în partea de sud a peninsulei Arabe, numită acum Yemen. Deși acum regiunea este izolată și dezolantă, nu a fost așa în totdeauna. „Cel mai preeminent dintre statele Arabe...în timpul primei jumătăți a primului mileniu B.C.,” comentează *Noul Dicționar al Bibliei [The New Bible Dictionary]*, Seba a fost condusă de mukarribi, preoți-regi, care supravegheau atât afacerile politice cât și venerarea politeistă a zeilor soarelui, lunii și stelelor. Explorările (1950-1953)...au descoperit unele exemple remarcabile de artă și arhitectură Sebeană, în special templul pentru zeul lunii la Marib, capitala, care datează din secolul al șaptelea B.C....” (p. 1087).

Partea aceasta a lumii nu a fost întotdeauna uscată și stearpă. Odată a avut apă din belșug care a irigat recoltele de mirodenii prețioase. Cele două, cele mai populare produse, au fost tămâia (o tămâie din rășină) și mirul. Parfumul puternic al tămâii a fost folosit în temple, și în casele celor bogați, pentru a cere favoruri zeilor. Mirul a fost un ulei indispensabil folosit ca un ajutor de frumusețe ca să mențină pielea netedă și moale, și a fost folosit de asemenea pentru

îmbălsămarea morților. Magii au dat aceste două mirodenii de valoare copilului Isus ca daruri pentru un rege nou născut (Matei 2:11).

Dovada abundenței de apă în Seba vine dela rămășițele unui baraj uriaș descoperit în regiune, și care explică cum de a fost posibil să fie numită „Arabia fericită” de cei din antichitate.

„Un baraj uriaș a blocat râul Adhanat în Seba,” scrie Dr. Keller, „colectând apa de ploaie dintr-o regiune foarte mare. Apa a fost atunci adusă prin canale pentru irigare, ceea ce a dat fertilitatea locului. Ruinele acestei minunății tehnologice, în formă de ziduri de peste 60 de picioare (20 de metri) înălțime, încă sfidează dunele de nisip ale deșertului. Întocmai cum Olanda este în epoca modernă Țara Lalelelor, tot așa Seba a fost atunci Țara Mirodeniilor, o mare grădină aromată de cele mai scumpe mirodenii din lume. În mijlocul ei se afla capitala care s-a chemat Marib. Aceasta durat până la 542 B.C. – când barajul s-a rupt. Deșertul importunat s-a strecurat peste pământurile fertile și le-a distrus” (*Biblia ca Istorie [The Bible as History]*, p. 225). Aceasta este starea prezentă a celei mai mari părți a țării. Și-a pierdut fertilitatea ei din cauza lipsei de apă.

Este mult de explorat în regiunea aceasta a Sebei antice, și încă este un loc foarte periculos de a te duce. Cercetările continuă până în prezent. Ce a remarcat faimosul arheolog W.F. Albright în 1953 despre aceste săpături este încă adevărat: „Ele sunt în procesul de a revoluționa cunoștința noastră a istoriei și cronologiei culturale a Arabiei de Sud. Până acum rezultatele obținute demonstrează superioritatea culturală și politică a Sebei în primele secole după 1000 B.C.” (Keller, p. 227).

Pe măsură ce timpul trece, mai multe dovezi arheologice continuă să indice că domnia lui Solomon a fost într-adevăr la fel de uimitoare cum o descriu cu mândrie înregistrările biblice.

GN

Începutul regilor Israelului: Un imperiu împărțit

de Mario Seiglie

Numerele recente ale revistei *Veștile Bune [The Good News]* au dezvăluit unele din dovezile arheologice care confirmă și clarifică registrul biblic dela Genesă până la împărăția lui Solomon. Continuăm acum istoria cu împărțirea Israelului, uitându-ne mai întâi la evidența arheologică despre cele zece triburi din Nord și conducătorii lor. Mai târziu ne vom îndrepta atenția spre națiunea Iuda, care a supraviețuit împărăției Israelului pentru mai mult de un secol.

După apostazia tragică a lui Solomon ca conducător, Dumnezeu Și-a retras binecuvântarea unității naționale dela triburile Israelite. El îi spusese lui Ieroboam, viitorul rege al celor 10 triburi din Nordul Israelului: „Ahia a apucat haina nouă pe care o avea pe el, a rupt-o în douăsprezece bucăți, și a zis lui Ieroboam: „Ia-ți zece bucăți! Căci așa vorbește Domnul, Dumnezeul lui Israel: „Iată, voi rupe împărăția din mâna lui Solomon, și-ți voi da zece seminții. Dar el va avea o seminție, din pricina robului Meu David, și din pricina Ierusalemului, cetatea pe care am ales-o din toate semințiile lui Israel. Și aceasta, pentru că M-au părăsit, și s-au închinat înaintea Astarteei, zeița Sidonienilor, înaintea lui Chemoș, dumnezeul Moabului, și înaintea lui Milcom, dumnezeul fiilor lui Amon, și pentru că n-au umblat în căile Mele ca să facă ce este drept înaintea Mea, și să păzească legile și poruncile Mele, cum a făcut David, tatăl lui Solomon” (1 Regi 11:31-33).

În jurul lui 930 B.C. împărăția unită s-a împărțit, cu Ieroboam guvernând cele 10 triburi nordice ale Israelului și Reoboam, fiul lui Solomon, guvernând cele două din Sud, Iuda și Beniamin. (Ca preoți, o bună parte din tribul lui Levi, până la urmă, fie că s-au restabilit, fie că au rămas în împărăția din Sud). Cum ambele lor domnii păcătoase au ajuns la un sfârșit – și conform cu profețiile lui Dumnezeu ca pedeapsă pentru neascultare – nori amenințatori au început să apară pe orizontul Israelului nordic. Asiria a început să se trezească în regiune ca un dușman puternic.

Eugene Merrill sugerează: „Observatorii atenți ai scenei mondiale au început deja să distingă pe la 900 [B.C.] mișcările gigantului asirian. Deși vor trece încă 50 de ani înainte ca ei să cadă sub călcâiul lui, micile regate din Vest au putut să-l audă venind” (*Împărăția de Preoți [Kingdom of Priests]*, Baker Book House, Grand Rapids, 1996, p. 336).

Odată ce Israelul a ajuns sub sfera de expansiune imperială a Asiriei, dovezile arheologice atestând la existența istorică a Israelului au crescut. Nu numai că Asirienii au păstrat înregistrări meticuloase ale vieții lor politice, economice și religioase; ei au dezvoltat o tehnică minunată de gravat în piatră, numită baso-relief, care înregistrează viețile și realizările lor pe mulți din pereții palatelor.

În secolul 19, arheologii englezi au excavat multe din principalele orașe asiriene. Ninive, una din multele capitale din timpul istoriei imperiului, a fost explorată extensiv. Într-una din

capitalele acelea arheologii au descoperit chiar și o vastă bibliotecă de tăblițe cuneiforme care a aparținut unuia din ultimii regi ai Asiriei, Asurbanipal (cca. 669-627 B.C.).

Cu bogăția aceasta despre istoria asiriană, ar fi natural să ne așteptăm la unele menționări ale relației lungi dintre Israel și Asiria, și de asemenea despre victoria asiriană finală asupra triburilor din nord. Aceasta este precis ceea ce s-a descoperit.

Omri, rege al casei Israel

După ce dinastia de scurtă durată a lui Ieroboam a ajuns la sfârșit în jurul 905 B.C., următoarea dinastie importantă a fost fondată de Omri (881-870 B.C.). El este menționat pe monumentele asiriene pentru isprăvile sale militare și pentru stabilirea Samariei, o cetate vastă care a devenit capitala triburilor nordice. Din cauza realizărilor sale militare și politice impresionante și a liniei de descendenți puternici ai lui Omri, Asirienii se vor referi la Israel ca „țara lui Omri” mult timp după ce dinastia Omriadă a încetat să existe.

„Reputația lui Omri, câștigată prin realizările sale,” spune *Dicționarul Traducătorului Bibliei [The Interpreter's Dictionary of the Bible]*, este exprimată prin faptul că după mai mult de un secol dela moartea sa, Samaria a fost numită în registrele asiriene „casa lui Omri” și țara Israelului „țara lui Omri” (Abingdon Press, Nashville, 1962, p.601).

Nu numai că regele Omri este menționat în registrele asiriene, dar este numit pe un monument făcut de unul din vecinii din Est al Israelului, Moabiții.

Piatra Moabită

Cu mai mult de un secol în urmă, un șef de trib arab i-a arătat unui misionar anglican un monument negru foarte frumos care fusese descoperit la Dibon, la Est de râul Iordan, în regiunea Moabului antic. Descoperirea aceasta a produs o competiție aprigă între națiunile occidentale, care au căutat să obțină această Piatră Moabită (numită de asemenea Steaua Meșa), datată la al nouălea secol B.C. Ceea ce a supraviețuit din monument se află astăzi în Muzeul Louvre din Paris. Monumentul însuși este o înregistrare despre cum regele Meșa al Moabului s-a răzvrătit împotriva și, până la urmă, a respins dominația Israelită a Moabului care fusese stabilită de regele Omri și continuată de fiul său Ahab.

La începutul domniei nepotului lui Omri, Iehoram, Moabiții au simțit ocazia și s-au revoltat. Ei au avut succes și și-au obținut independența.

Primele câteva rânduri de text înregistrează lauda regelui: „Eu sunt Meșa, fiul lui Kemoș, rege al Meșa, Dibonitul. Tatăl meu a domnit peste Moab pentru 30 de ani, și eu am domnit după tatăl meu... Omri (a fost) rege al Israelului, și el a asuprit Moabul pentru multe zile... Și fiul său i-a urmat lui, și el a zis de asemenea: Voi asupri Moabul...Și Omri luase posesia țării...și a locuit în ea multe zile și suma zilelor fiilor săi: 40 de ani; dar [zeul] Kamoș l-a restaurat în zilele mele” (tradusă de Andre Lemaire, *Biblical Archeology Review*, mai-iunie 1994, p. 33).

Aici aflăm confirmarea dela dușmanii Israelului a ceea ce este înregistrat în narațiunea biblică. Biblia documentează rebeliunea Moabită dar adaugă ceea ce regele Meșa nu a explicat: că el a câștigat independența Moabiților numai după ce el și-a sacrificat propriul său fiu zeului lor păgân.

Biblia chiar descrie povestea centrală a acelei bătălii din rebeliune. „Meșa, împăratul Moabului, avea turme mari și plătea împăratului lui Israel [referindu-se mai întâi la Omri, după aceea la Ahab și acum la nepotul său Iehoram] un bir de o sută de mii de miei și o sută de mii de

berbeci cu lâna lor. La moartea lui Ahab, împăratul Moabului s-a răsculat împotriva împăratului lui Israel...” (2 Regi 3:4).

„Împăratul Moabului, văzând că fusese înfrânt în luptă, a luat cu el șapte sute de oameni, cari scoteau sabia, să-și croiască drum până la împăratului Edomului; dar n-au putut. A luat atunci pe fiul său întâi născut, care trebuia să domnească în locul lui, și l-a adus *ca ardere de tot pe zid*. Și o mare mânie a cuprins pe Israel, care s-a depărtat de împăratul Moabului, și s-a întors în țară” (2 Regi 3:26-27, accentuarea adăugată peste tot).

Regele Meșa a triumfat, dar (poate că de înțeles) pe piatra Moabită el se abține de a menționa prețul scump pe care l-a plătit pentru independență.

Unii critici au pus la îndoială relatarea biblică a sacrificiului omenesc al Regelui Meșa, pentru că ar părea neverosimil că un rege și-ar sacrifica propriul său fiu, și moștenitor al tronului. Totuși în 1978 o tăbliță din orașul sirian Ugarit menționează exact tipul acesta de sacrificiu în timp de război. Textul spune: „O, Baal, îndepărtează dușmanii dela porțile noastre, agresorul dela zidurile noastre... *Un întâi născut, Baal, îți vom sacrifica, un copil îți vom împlini.*”

Baruch Margalit, Profesor Asociat de Biblie la Universitatea din Haifa, explică ce s-a înțeles în textul biblic de Israel fiind cuprins de o mare „mânie” cu privire la sacrificiul lui Meșa a fiului său. Cuvântul denotă șocul psihologic și trauma care au afectat forțele Israelite când au văzut semnul de sacrificiu omenesc pe zidurile dela Kir-Hareș. Autorul textului ugarit în aparență a anticipat această reacție de isterie în masă când a prezis cu încredere retragerea forțelor atacante... Rezultă că sacrificiul lui Meșa a fiului său, în loc de a fi fără precedent, a fost de fapt o parte integrală, deși rareori folosită, a unei vechi tradiții Canaanite de război sfânt” (*Biblical Archeology Review*, noiembrie – decembrie 1986, p. 63).

Lupta lui Ahab cu Asirienii

Nu numai că asirienii au avut un respect mare pentru Regele Omri. Ei l-au ținut de asemenea în mare stimă pe fiul său Ahab, care a fost un conducător militar puternic și talentat. Biblia, însă, nu este atât de preocupată de isprăvile militare ale lui Ahab cât de stabilirea închinării lui Baal în Israel după ce s-a însurat cu Iezebel, fiica regelui fenician.

Enciclopedia Internațională Standard a Bibliei [The International Standard Bible Encyclopedia] declară: „Ahab a urmat o politică de apărare înțeleaptă, intrând într-o alianță cu Fenicia, Iuda și chiar cu Aramenii, dușmanii săi de odinioară. Pe de altă parte, el a căzut sub influența reginei sale păgâne fanatice Iezebel, care l-a condus să i se închine lui Baal ca unui egal cu Yahweh, și în consecință să introducă asemenea orori ca tirania (1 Regi 21), persecuția religioasă (18:4) și sacrificiile omenești (16:34)” (Eerdmans, Grand Rapids, 1979, vol. 1, p. 75, „Ahab”).

Deși Biblia este foarte critică față de moralitatea lui Ahab, îi recunoaște îndemânarea militară și faptul că i-a învins pe Aramenii și Sirienii de mai multe ori (1 Regi 20:1-30). Asirienii înregistrează de asemenea o mare bătălie între Ahab și o coaliție a statelor învecinate. Deși au cauzat pierderi grele federației lui Ahab, bătălia a oprit temporar înaintarea spre Vest a Asirienilor.

„Ahab este menționat în Inscricția Monolită a lui Șalmanezar III (858-824 B.C.), care ne spune povestea unei mari bătălii pe care Șalmanezar a purtat-o la Qarqar împotriva unei coaliții Arameană Israelită... Se spune că Ahab singur a contribuit cu două mii de care de luptă și zece mii de soldați pedestri. Zece regi mai mici care au luat parte au făcut importante contribuții în pedestrași și cavalerie” (ibid., p. 76).

Palatul de fildeș a Regelui Ahab

Arheologii au descoperit nu numai dovezi asiriene a existenței Regelui Ahab. În timp ce săpau în Samaria ei au descoperit indicațiile unei alte descrieri biblice legate de domnia lui Ahab – palatul lui de fildeș. Biblia spune despre Ahab: „Celelalte fapte ale lui Ahab, tot ce a făcut el, casa de fildeș pe care a zidit-o, și toate cetățile pe cari le-a zidit, nu sunt scrise oare în cartea Cronicilor împăraților lui Israel?” (1 Regi 22:39).

Herschel Shanks, editor al *Biblical Archeology Review* scrie: „O bucată de fildeș importantă descoperită din Epoca de Fier vine din capitala lui Ahab în Samaria unde s-au găsit peste 500 de bucăți de fildeș. Biblia vorbește despre ‚palatul de fildeș’ al lui Ahab. (1 Regi 22:39). Se referă aceasta la panourile de pe pereți sau la mobilă? Punând chestiunea diferit, fragmentele de fildeș găsite în Samaria au decorat pereții palatului sau mobilierul? Există o mică dovadă de la Nimrud că o cameră într-un palat asirian a fost, de fapt, acoperită cu o foiță de fildeș. A fost situația aceasta în Samaria? Pe baza dovezilor de care dispunem este greu de spus.

„Fie ca panouri pentru pereți sau decorații pentru mobilă, palatele de fildeș – bazate pe o industrie feniciană de fildeș foarte sofisticată – au fost pentru profeții evrei simboluri de presiune socială și nedreptate; palatele de fildeș [menționate în Amos 3:15] au fost de asemenea evidente de participare în practici păgâne barbare și închinăciune păcătoasă în Fenicia. Bazat pe evidența arheologică, profeții au știut despre ce vorbeau” (*Biblical Archeology Review*, septembrie – octombrie 1985, p. 46).

Iehu îngenunchează în fața unui rege asirian

Din cauza conducerii păcătoase a „casei lui Omri,” Dumnezeu i-a condamnat la moarte pe Ahab, Iezebel și urmașii lor. El va folosi pe un general al armatei Israelite, Iehu, ca să îndeplinească cele mai multe din sentințele acestea. Dumnezeu i-a spus profetului Elija: „Domnul i-a zis: „Du-te, întoarce-te pe drumul tău prin pustie până la Damasc; și când vei ajunge, să ungi pe Hazael ca împărat al Siriei. Să ungi și pe Iehu, fiul lui Nimși, ca împărat al lui Israel; și să ungi pe Elisei, fiul lui Șafat, din Abel-Mehola, ca proroc în locul tău. Și se va întâmpla că pe cel ce va scăpa de sabia lui Hazael îl va omorî Iehu; și pe cel ce va scăpa de sabia lui Iehu, îl va omorî Elisei” (1 Regi 19:15-17). Dumnezeu nu va lăsa ca faptele extrem de rele ale Casei lui Omri să treacă nepedepsite.

Iehu până la urmă nu a omorât numai pe Iezebek, dar și pe toți copiii lui Ahab, în efect exterminând dinastia lui Omri. Deși Iehu a devenit bastonul de pedepsire a lui Dumnezeu, el nu a reușit să curețe Israel de toate vestigiile religiei false.

„Iehu a nimicit pe Baal din mijlocul lui Israel, dar nu s-a abătut dela păcatele lui Ieroboam, fiul lui Nebat, care făcuse pe Israel să păcătuiască, n-a părăsit vițeeii de aur din Betel și Dan. Domnul a zis lui Iehu: „Pentru că ai adus bine la îndeplinire ce este plăcut înaintea Mea, și ai făcut casei lui Ahab tot ce era după voia Mea, fiii tăi până la al patrulea neam vor șede pe scaunul de domnie al lui Israel.” Totuși Iehu n-a luat seama să umble din toată inima lui în legea Domnului, Dumnezeul lui Israel; și nu s-a abătut de la păcatele în cari târâse Ieroboam pe Israel. Pe vremea aceea, Domnul a început să taie câte o bucată din ținutul lui Israel; și Hazael i-a bătut la toate hotarele lui Israel” (2 Regi 10:28-32).

În timpul declinului spiritual al lui Iehu, Asiria a început din nou să amenințe direct Israelul. În curând Israelul a plătit tribut Asiriei – bani pentru protecție – ca să evite războiul și invazia. Asirienii au tăiat un monument impresionant, numit Obeliscul Negru, ca să laude

realizările lui Șalmaneser III. Monumentul include panouri amănunțite descriind pe regele Iehu (sau pe solul lui) aducând tributul regelui asirian. Ilustrația aceasta elaborată este descrierea cea mai timpurie cunoscută a vre-unui Israelit (rege sau om obișnuit).

Monumentul acesta faimos al secolului al nouălea B.C., acum expus proeminent la vedere în Muzeul Britanic [British Museum] din Londra, a fost descoperit în 1846 în orașul asirian Nimrud. Include scene descriind tributul dat de rege și pe purtătorii acelu tribut. Pe o parte, în scena a doua de sus, inscripția citește, „Tributul lui Iaua (Iehu), fiul lui Omri. Argint, aur, un castron de aur, un pocal de aur, cupe de aur, carafe de aur, zinc, bastoane pentru mâna regelui, [și] sulițe, Eu (Șalmaneser] le-am primit dela el” (*Biblical Archeology Review*, ianuarie – februarie 1995, p. 26).

Scena este emoționantă. Acolo, în fața regelui asirian, este fie însuși regele Iehu fie unul dintre reprezentării săi principali îngenunchind în supunere. Monumentul, incluzând nu numai numele dar și pictura sa, este o dovadă remarcabilă a existenței acestui rege biblic.

Seria aceasta a revistei *Veștile Bune (The Good News)* va continua să prezinte descoperirile arheologice legate de regii de mai târziu ai Israelului. **GN**

Regii de mai târziu ai Israelului: Căderea Imperiului

de Mario Seiglie

Numărul din iulie-august al revistei *Veștile Bune (The Good News)* a prezentat dovezi arheologice care confirmă și clarifică registrul biblic al regilor dela început al celor 10 triburi nordice ale Israelului după moartea lui Solomon. Continuăm acum povestirea cu regii de mai târziu și căderea regatului.

Venim acum la stagiul final al împărăției din nord (Israel) ca națiune. Căderea lui Iehu a avut loc la punctul de mijloc al celor 19 regi ai Israelului și, în mod tragic, regii care l-au urmat vor refuza cu toții să se pocăiască și să se întoarcă la adevăratul Dumnezeu. Între timp, Iuda l-a rămas mai credincios lui Dumnezeu și a continuat să existe pentru mai mult de un secol după căderea celor 10 triburi din Nord ale Israelului. Multe dovezi arheologice validează raportul ultimilor ani ai Israelului.

Un alt Rege Ieroboam

Stră-stră nepotul lui Iehu, Ieroboam II, deși rău, a fost un conducător militar capabil. Eugene Merrill explică cum prin conducerea lui politică „Ieroboam a fost capabil să recupereze nu numai teritoriile Israelului însuși, care căzuseră de a lungul anilor sub controlul Damascului, dar să aducă tot sudul Aram și Transiordan înapoi sub hegemonia Israelită (2 Regi 14:25-28)” (*Un regat de preoți [A Kingdom of Priests]* 1987, p. 374).

La începutul secolului 20, Societatea Orientală Germană a întreprins săpături arheologice extensive la Megido, locul unui punct fortificat important al regatului nordic. Săpăturile au dat la iveală o pecete de agată foarte frumoasă, depictând un leu care răgea. Inscripția ebraică scria: „Aparținând lui Șema, slujitorul lui Ieroboam.” Dela datarea nivelului orașului, anumiți arheologi au sugerat că regele la care se referea a fost Ieroboam II (791-751 B.C.).

Nu este neobișnuit ca peceti să apară în timpul excavațiilor din Orientul Mijlociu. Comentatorul Bibliei William Barclay explică: „Nu a fost semnătura [așa cum o folosim noi azi], dar pecetea care autentifica. În documentele politice și comerciale pecetea, imprimată cu inelul de pecete, făcea ca documentul să fie valid. Pecetea autentifica un testament, pecetea pusă la gura unui sac sau a unei lăzi îi garanta conținutul. Pecetele erau făcute din lut, metal sau pietre prețioase. La Muzeul Britanic [British Museum] sunt peceti ale aproape tuturor regilor asirieni. Pecetea era fixată pe lut și lutul era atașat documentului” (*Comentariul studiului zilnic*

al Bibliei [Daily Study Bible Commentary], Bible Explorer, Epiphany Software, San Jose, California).

Pentru că pecețile erau durabile și vitale tranzacțiilor politice și comerciale, ele erau produse din abundență pentru clasele de sus ale societății. Cum vedem din seria aceasta, mai multe peceți s-au găsit care includ numele monarhilor menționați în Biblie.

Prăbușirea unei dinastii

Între timp, conform prezicerii lui Dumnezeu, dinastia lui Iehu a durat numai până la „al patrulea neam” (2 Regi 10:30). Ieroboam II a fost a treia generație [neam] al lui Iehu. Fiul său, Zaharia, al patrulea succesori, a fost asasinat în timpul primului lui an de domnie. De atunci, din cauza exacerbării relelor [a păcatelor] pe scară națională, Israel nu a mai putut conta pe protecția lui Dumnezeu. Națiunea s-a aruncat cu capul înainte într-o cădere liberă de fărădelege și dispreț pentru Dumnezeu.

„În al treizeci și optulea an al lui Azaria, împăratul lui Iuda, a început să domnească peste Israel la Samaria, Zaharia, fiul lui Ieroboam. A domnit șase luni. El a făcut ce este rău înaintea Domnului, ca și părinții lui; nu s-a abătut de la păcatele lui Ieroboam, fiul lui Nebat, care făcuse pe Israel să păcătuiască. Șalum, fiul lui Iabeș, a uneltit împotriva lui, l-a lovit înaintea poporului, și l-a omorât; și, în locul lui, a domnit el. Celelalte fapte ale lui Zaharia sunt scrise în cartea Cronicilor împăraților lui Israel. Astfel s-a împlinit ce spusese lui Iehu Domnul, când zisese: „Fiii tăi până în al patrulea neam vor șede pe scaunul de domnie al lui Israel” (2 Regi 15:8-12).

Astfel, după aproape 90 de ani de domnie, dinastia lui Iehu a ajuns la un sfârșit violent. De atunci, asasinatele și instabilitatea politică vor fi regula, până la căderea finală a regatului nordic. Slăbiciunea aceasta militară și politică îi vor face pe Israelii din nord o pradă ușoară pentru renăscutul Imperiu Asirian.

Este trist să reflectezi cum acest imperiu odată puternic, care a oprit mașina de război asiriană cu un secol mai înainte, nu ar putea opune nici o rezistență (cu excepția în timpul domniei lui Ieroboam II). Conform unei inscripții asiriene, Regele Ahab a contribuit cu „două mii de care de luptă și zece mii de soldați pedestri” ca să formeze o coaliție militară reușită care să oprească înaintarea asiriană. Un secol mai târziu, când amenințarea asiriană a apărut din nou, armile Israelite din nord au fost reduse la „cincizeci de călăreți, zece cară, și zece mii de pedestrași; căci împăratul Siriei îi prăpădiser” (2 Regi 13:7).

Șalum, asasinul regelui Azaria, nu a durat mai mult de o lună pe tron, înainte ca și el să fie omorât. „Șalum, fiul lui Iabeș, a început să domnească în al treizeci și nouălea an al lui Ozia, împăratul lui Iuda. A domnit o lună la Samaria. Menahem, fiul lui Gadi, s-a suit din Tirța și a venit la Samaria, a lovit în Samaria pe Șalum, fiul lui Iabeș, și l-a omorât; și, în locul lui, a domnit el. Celelalte fapte ale lui Șalum, și uneltirea pe care a făcut-o, sunt scrise în cartea Cronicilor împăraților lui Israel” (2 Regi 15:13-15).

Asiria câștigă controlul

Manahem a domnit timp de zece ani dar nu a putut rezista înaintării armatei asiriene. Ca să evite o cucerire directă el a început să plătească tribut asirienilor. „El a făcut ce este rău înaintea Domnului; ...Pul, împăratul Asiriei, a venit în țară. Și Manahem a dat lui Pul o mie de talanți de argint, ca să-l ajute să-și întărească domnia.... Împăratul Asiriei s-a întors înapoi, și nu s-a oprit atunci în țară” (2 Regi 15:18-20).

Asirienii, care au înregistrat meticolos triumfurile regilor lor, au menționat banii de tribut dați de Regele Manahem. Analele arată exactitatea uimitoare a relatării biblice. „Evenimentul deosebit al domniei lui Manahem,” observă *Dicționarul Traducătorului Bibliei [The Interpreter's Dictionary of the Bible]* „a fost supremația puterii Asiriene în vest. Aceasta este confirmat în amănunt din surse asiriene... Când Tiglath-pileser III al Asiriei a luat tronul Babilonului în 729 B.C. el și-a asumat numele de Pulu [Pul în Biblie]...În anele sale Tiglath-pileser menționează ca primind tribut dela diferite națiuni din West – Menahem din Samaria, Rezin din Damasc, Hiram din Tire, etc. Un text fragmentar aduce mai multe amănunte despre Manahem” „El a fost copleșit ca de o furtună și a fugit ca o pasăre, singur, și s-a închinat la picioarele cuceritorului său, care l-a întors la locul lui și i-a impus tribut” (Vol. III, 1962, p. 348).

Pekahiah, fiul lui Manahem, a domnit numai doi ani înainte de a fi asasinat de Pekah. Odată urcat pe tron, Pekah s-a răzvrătit împotriva asirienilor și a refuzat să le plătească banii de tribut. Pekah s-a proclamat el însuși rege și imediat a rupt tratatul de pace cu Asiria pe care îl făcuse Menahem. Este fără dubiu că el s-a simțit sigur să facă aceasta pentru că Tiglath-pileser fusese reținut într-altă parte cu chestiuni de importanță imperială...Oricare a fost scopul lui Pekah, el a fost condamnat la o dezamăgire pentru că în cuprinsul a șase ani (pe la 734) Tiglath-pileser s-a reîntors spre West și a început repede anexarea unor regiuni mari din Siria și Palestina, în special Galilea și Transiordania” (Merrill, 396).

Invazia lui Tiglath-pileser

Biblia înregistrează povestea invaziei lui Tiglath-pileser în 2 Regi 15:29-30. „Pe vremea lui Pecah, împăratul lui Israel, a venit Tiglat-Pileser, împăratul Asiriei, și a luat Iionul, Abel-Bet-Maaca, Ianoah, Chedeș, Hațor, Galaad și Galileia, toată țara lui Neftali, și pe locuitori i-a dus în prinsoare în Asiria. Osea, fiul lui Ela, a făcut o uneltire împotriva lui Pecah, fiul lui Remalia, l-a lovit și l-a omorât și a domnit el în locul lui...”

Raportul biblic este coroborat într-o Stelă Asiriană de victorie, sau gravat pe o piatră comemorativă [silabisită ‚Stelă’], a lui Pulu (Tiglath-pileser). Regele Asirian se laudă: „Casa lui Omri (Israelul)...toți locuitorii și bunurile sale le-am luat în Asiria. Ei l-au răsturnat pe regele lor Pekah și eu l-am înscăunat pe Osea ca rege al lor. Am primit dela ei 10 talanți de aur și o mie de talanți de argint ca tribut și i-am deportat în Asiria.” (*Comentariul Biblic Arheologic [Archeological Bible Commentary]*, 1984, p. 133).

Astfel a început o perioadă de 15 ani în timpul căreia Israelii din Nord au fost deportați cu forța din țara lor proprie pe teritoriul Asiriei. Puțini vor rămânea în țară când vor fi terminat asirienii.

Amos, unul dintre profeții epocii acelea, a dezvăluit ce avea Dumnezeu să permită să se întâmple cu triburile nordice. „Așa vorbește Domnul: „După cum păstorul scapă din gura leului numai două bucăți de picioare sau un vârf de ureche, așa vor scăpa copiii lui Israel cari stau în Samaria” (Amos 3:12).

Cucerirea Samariei

Înregistrările asiriene confirmă din nou relatarea biblică, deși ele arată o părținare care nu există în Scriptură. Vedem un mare contrast între pretențiile laudăroase ale regilor asirieni – care

nu au admis nici odată să fi pierdut vre-o bătălie – și narațiunea biblică, cinstită și francă, despre lipsurile morale, păcatele regilor ei și înfrângerile lor ca rezultat.

Scriind pentru *Biblical Archeology Review*, Erika Bleibtreu observă: „Conform cu reprezentările narate în aceste reliefuri, Asirienii nu au pierdut nici odată nici o bătălie. Într-adevăr nici un soldat asirian nu a fost arătat vre-odată rănit sau omorât. Bunăvoința zeilor a fost întotdeauna acordată regelui asirian și soldaților săi. Ca și înregistrările scrise oficial, scenele și figurile sunt alese și aranjate așa fel ca să înregistreze faptele eroice ale regelui și să-l descrie ca „iubit de zei” (ianuarie – februarie 1991, p. 57).

Ce contrast puternic cu relatarea biblică a înfrângerii și căderii Israelului, cunoscut de asemenea ca Samaria. „Și împăratul Asiriei a străbătut toată țara, și s-a suit împotriva Samariei, pe care a împresurat-o timp de trei ani. În al nouălea an al lui Osea, împăratul Asiriei a luat Samaria, și a dus pe Israel în robie în Asiria, l-a pus să locuiască la Halah și la Habor, lângă râul Gozan, și în cetățile Mezilor. Lucrul acesta s-a întâmplat pentru că copiii lui Israel au păcătuit împotriva Domnului, Dumnezeului lor, care-i scosese din țara Egiptului, de supt mâna lui Faraon, împăratul Egiptului, și pentru că s-au închinat la alți dumnezei. Au urmat obiceiurile neamurilor pe cari Domnul le izgonise dinaintea copiilor lui Israel, și obiceiurile rânduite de împărații lui Israel” (2 Regi 17:5-8).

Înregistrările asiriene menționează de asemenea cucerirea Samariei de Regele Șalmanezar V, fiul lui Tiglath-pileser. Dar împăratul acesta a murit subit în timpul asediului Samariei, și fiul său, Sargon II a terminat acțiunea.

În 1843, Paul Emil Botta a descoperit ruinele palatului lui Sargon unde un baso-relief pe perete numit „Inscripția de Expoziție” [The Display Inscription] înregistrează victoria lui Sargon asupra Samariei. În ea Sargon se laudă: „La începutul domniei mele, în primul an de domnit, am asediat și cucerit Samaria...Am condus în captivitate 27,290 de prizonieri care au trăit acolo...I-am făcut pe alții să le ia locul. Popoarele țărilor, prizonieri luați cu mâna mea, i-am așezat acolo. Funcționarii mei i-am pus peste ei ca guvernatori.”

Motivele pentru căderea Israelului

Biblia declară unele dintre motivele pentru înlăturarea Israelului: Ei „Au trecut prin foc pe fiii și fiicele lor, s-au dat la ghicire și vrăjitorii, și s-au vândut ca să facă ce este rău înaintea Domnului, ...De aceea Domnul S'a mâniat foarte tare împotriva lui Israel, și i-a îndepărtat dela Fața Lui. –N-a rămas decât seminția lui Iuda” (2 Regi 17:17-18).

Cu ani mai târziu, după ce Iuda a căzut la fel în captivitate, Dumnezeu a dat prin profetul Ezekiel motive suplimentare pentru distrugerea și exilul ambelor națiuni. „Preoții lui calcă Legea Mea și Îmi pângăresc lucrurile Mele sfinte, nu fac nici o deosebire între ce este sfânt și ce nu este sfânt, nici nu învață pe oameni să facă deosebire între ce este necurat și ce este curat, își întorc ochii dela Sabatele Mele, și sunt pângărit în mijlocul lor” (Ezekiel 22:26).

Profeția compară preoții cu animalele sălbatice: „Căpeteniile lui sunt în mijlocul lui ca niște lupi cari își sfășie prada; varsă sânge, pierd sufletele, numai ca să-și potolească lăcomia de bani. Proorocii lui au pentru ei tencuieli de ipsos, vedenii înșelătoare, proorocii mincinoase. Ei zic: „Așa vorbește Domnul, Dumnezeu!” Și Domnul nu le-a vorbit!” (versurile 27-28).

„Poporul din țară se dedă la silnicie, fură, asuprește pe cel nenorocit și pe cel lipsit, calcă în picioare pe străin, împotriva oricărei dreptăți! Caut printre ei un om care să înalțe un zid, și să stea în mijlocul spărturii înaintea Mea pentru țară, ca să n-o nimicesc; dar nu găsesc nici unul!

Îmi voi vărsa urgia peste ei, îi voi nimici cu focul mâniei Mele, și le voi întoarce faptele asupra capului lor, zice Domnul, Dumnezeu” (versurile 29-31).

Epilog: Unde a dispărut Israelul?

Ce s-a întâmplat cu Israeliții după ce au fost deportați în Asiria? Cei mai mulți oameni cred că cele 10 triburi nordice ale Israelului au dispărut pentru totdeauna. Ele sunt adesea numite „cele 10 triburi pierdute.” Consensul oamenilor de știință este că popoarele acestea au fost fie asimilate de națiunile păgâne din jur fie că pur și simplu au murit.

Dar ce are de spus Cuvântul lui Dumnezeu despre soarta lor? Prin profeți, Dumnezeu le descrie ca pribegind până când voia și planul Său pot fi aduse la completare. Profetul Amos a zis: „Iată, Domnul Dumnezeu are ochii pironiți peste împărăția aceasta vinovată, ca s-o nimicesc de pe fața pământului; totuși nu voi nimici de tot casa lui Iacov, zice Domnul.” „Căci iată, voi porunci, și voi vântura casa lui Israel între toate neamurile, cum se vântură cu ciurul, fără să cadă un singur bob la pământ!” (Amos 9:8-9, accentuarea adăugată peste tot).

Conform profeției lui Amos, descendenții acestor Israeliți au fost destinați să pribegescă între națiuni până își vor fi împlinit destinul. Dumnezeu va ști exact unde să-i găsească, pentru că ei nu vor dispărea ca popor, și El a promis că nu-i va uita.

Dumnezeu a proorocit de asemenea: „Totuși numărul copiilor lui Israel va fi ca nisipul mării, care nu se poate nici măsura, nici număra; și de unde li se zicea: „Nu sunteți poporul Meu,” li se va zice: „Copiii Dumnezeului Celui viu!” Atunci copiii lui Iuda și copiii lui Israel se vor strânge la un loc, își vor pune o singură căpetenie, și vor ieși din țară; căci mare va fi ziua lui Izreel [la venirea lui Hristos]!” (Osea 1:10-11).

Planul lui Dumnezeu include atât pe „cele 10 triburi pierdute” ale Israelului cât și pe Iuda, descendenții regatului din sud al lui Iuda, care include pe evreii zilelor moderne de azi. După ce Hristos se întoarce pe pământ, spun multe din profețiile biblice, El îi va aduna pe toți descendenții lor și îi va aduce înapoi în patria lor ancestrală.

Isaia a proorocit despre un al doilea exod a acestor popoare ale Casei lui Israel și a Casei lui Iuda: „În ziua aceea, Vlăstarul lui Isai [Isus Hristos], va fi ca un steag pentru popoare; neamurile se vor întoarce la El, și slava va fi locuința Lui. În același timp, Domnul Își va întinde mâna a doua oară, ca să răscumpere rămășița poporului Său,... El va înălța un steag pentru neamuri, va strânge pe surghiuniții lui Israel, și va aduna pe cei risipiți ai lui Iuda, de la cele patru capete ale pământului...Și va fi un drum pentru rămășița poporului Său, care va mai rămânea în Asiria, cum a fost pentru Israel, în ziua când a ieșit din țara Egiptului” (Isaia 11:10-16).

Multe alte profeții ale Bibliei descriu planul lui Dumnezeu pentru aceste 10 triburi ale Israelului. Biserica Unită a lui Dumnezeu, o Asociație Internațională [The United Church of God, An International Association], a preparat o broșură despre identitatea modernă a descendenților lor. Dacă dorești să fii pus pe lista poștală ca să primești această broșură, scrie la biroul din țara ta (sau în țara cea mai apropiată de tine) la adresa de pe pagina ultimă a acestui număr. De asemenea să ceri negreșit broșurile *Este Biblia Adevărată?* [*Is the Bible True?*] și *Cum să înțelegi Biblia* [*How to Understand Biblia*]. (notă: Broșurile sunt în limba engleză dar versiunea românească poate fi coborâtă de pe calculator la www.ucg.org/litlibrary/easteuropean).

În urătorul număr vom examina ce ne spune arheologia despre națiunea lui Iuda, care a supra viețuit împărăției Israelului cu mai mult de un secol. **GN**

Regii timpurii ai lui Iuda: Salvarea miraculoasă

De Mario Seiglie

Ultimele două ediții ale revistei *Veștile Bune [The Good News]* au dezvăluit istoria regilor Israelului după ce cele zece triburi nordice au rupt legăturile cu regatul lui Iuda, consistând din cele două triburi din Sud. Acum ne întoarcem să vedem ce a dezvăluit arheologia despre regii lui Iuda în timpul acesta.

În jurul anului 720 B.C., Asirienii au cucerit triburile din nord ale Israelului și le-au izgonit din țara lor, ducându-le în captivitate. Dar Iuda, națiunea soră din sud a Israelului, a supraviețuit miraculos invaziei asiriene și a continuat pentru alți 130 de ani. Deși poporul din Iuda avea să sucombe și el mai târziu invaziei – din partea Babilonienilor – ei au reușit să supraviețuiască încercărilor, cu identitatea lor națională intactă, spre deosebire de compatrioții lor din împărăția Israelului. După 70 de ani de exil în Babilon, o rămășiță a lui Iuda s-a întors în țara lor de mai înainte. Acolo vor rămâne urmașii acestei rămășițe pentru alți 600 de ani până când Romanii îi vor da afară în final. Pentru aproape 2000 de ani Evreii vor fi risipiți în jurul lumii. În sfârșit, în secolul 20, unii dintre urmași s-au reîntors în vechea țară a lui Iuda. Ei și-au numit națiunea Israel, deși „Iuda” ar fi fost mai precis istoric.

Ce a dezvăluit arheologia despre poporul acesta supraviețuitor din împărăția din sud? Reluăm povestea fascinantă din timpul lui Ahaz, care a început să conducă Iuda aproape 200 de ani după ce cele două împărății Israelite s-au dus pe căile lor diferite.

Pecetea de lut a Regelui Ahaz

„În al șaptesprezecelea an al lui Pecah, fiul lui Remalia, a început să domnească Ahaz, fiul lui Iotam, împăratul lui Iuda. Ahaz avea douăzeci de ani când a ajuns împărat, și a domnit șasesprezece ani la Ierusalim. El n-a făcut ce este plăcut înaintea Domnului, Dumnezeului său, cum făcuse tatăl său David” (2 Regi 16:1-2).

Regii, și alți funcționari ai Orientului Apropiat antic, își ștampilau documentele cu peceti speciale. Ca rezultat arheologii au fost în stare să identifice pecetele de lut a doi din regii din Iuda: Hezekaia și Ahaz. Cele două peceti aparținând lui Hezekaia nu s-au păstrat prea bine, dar cea a regelui Ahaz al Iudei este într-o condiție excelentă. În 1996 arheologii i-au confirmat autenticitatea. Întocmai cum lumea de astăzi folosește semnătura ca să autentifice documente cum ar fi checuri și contracte, în timpurile vechi autoritățile și-au sigilat documentele oficiale cu peceti care erau de obicei gravate în pietre semiprețioase. Uneori pecetele erau montate pe un inel, numit signet.

Cel mai obișnuit material folosit pentru documente în epoca aceea a fost papirusul. „Documentele din papirus erau închise prin rularea lor într-un sul și legarea lor cu un șnur,” explică Tsvi Schneider, ajutor de bibliotecar la Institutul de Arheologie al Universității Evreiești.

„O bucată de lut ud era pus peste nod și sigilat cu pecetea...După ce lutul s-a uscat papirusul era păstrat în arhivă” (vezi Ieremia 32:10-14)” *Biblical Archeology Review*, iulie – august 1991, p. 27).

Imprimarea pe lut care a rezultat, sau bula, purta imprimarea peceteii. Deși papirusul, din material organic, avea să se dezintegreze până la urmă, bulele de lut au supraviețuit adesea. Pentru că Israelul se afla la intersecția a trei imperii mari – Egiptul, Asiria și Babilon – a suferit adesea de războaie. Armatele cuceritoare au ars adesea până la pământ orașele cucerite. Aproape totul ar fi pierit – cu excepția unora din pecetele de lut, care, când s-au ars în asemenea focuri, au fost întărite la fel ca ceramica.

Cu mii de ani mai târziu, așa cum ei au condus săpături în asemenea orașe, arheologii au descoperit uneori rămășițele arhivelor regale. Ocazional ei au dat peste o grămadă de asemenea pecete de lut care au dezvăluit exact locul unde au fost păstrate documentele oficiale.

Robert Deutsch scrie despre pecetea lui Ahaz: „Regele a cărui pecete este imprimată pe această, bine păstrată, bucățiță de lut roși-marro este Regele Ahaz din Iuda, care a domnit între 732 la 716 [B.C.]...Bucata aceasta de lut numită bulă încă poartă imprimatul textului papirusului...Pe marginea din stânga a părții din față a bulei este amprenta unui deget care ar fi putut să fie cea a însuși Regelui Ahaz!...

„Pecetea conține nu numai numele regelui, dar și numele tatălui său, Regele Yehotam [Iotam]. În plus, Ahaz este identificat specific ca „Regele Iudeii”...Inscripția ebraică este pusă pe trei rânduri ...se traduce, „Aparținând lui Ahaz, (fiul lui Yehotam), Regele Iudeii”...Bula lui Ahaz a fost examinată de un număr de savanți eminenti...Cu toții sunt de acord că bula este autentică” (*Biblical Archeology Review*, 1998, pp.54, 56)...

Astfel, existența unui alt rege biblic este verificată prin arheologie.

Sanherib capturează Lachis

Curând după căderea regatului Israelit din nord, regele asirian, Sanherib, s-a coborât asupra lui Iuda. Asaltul lui a venit în jurul anului 700 B.C., în timpul domniei urmașului lui Ahaz, Ezechia.

Biblia rezumă invazia aceasta și reacția lui Ezechia. „În al patrusprezecelea an al împăratului Ezechia, Sanherib, împăratul Asiriei, s-a suit împotriva tuturor cetăților întărite din Iuda, și a pus stăpânire pe ele. Ezechia, împăratul lui Iuda, a trimis să spună împăratului Asiriei la Lachis: „Am greșit! Depărtează-te de mine. Ce vei pune asupra mea, voi purta.” Și împăratul Asiriei a cerut lui Ezechia, împăratul lui Iuda, trei sute de talanți de argint și treizeci de talanți de aur” (2 Regi 18:13-14). Totuși, deși Ezechia a promis să-i plătească generos lui Sanherib dacă va cruța Ierusalimul, regele asirian a hotărât să cucerească orașul.

Noi nu avem numai raportul Bibliei al evenimentelor dar și registrele asiriene care se asemănă în de aproape cu versiunea biblică.

Un secol și jumătate în urmă, arheologul Henry Austen Layard a descoperit orașul antic Ninive și palatul lui Sanherib. Acolo el a găsit o descriere grafică a invaziei lui Sanherib a Iudeii gravată într-o serie de panouri de piatră decorând pereții palatului.

Moșe Pearlman descrie descoperirea: „Giuvaerele palatului lui Sanherib pentru savanții bibliei au fost o serie de treisprezece bucăți de reliefuri de perete descriind pe Sanherib așezat pe un tron pe un deal înaintea unui oraș asediat în mijlocul unei câmpii care evident a fost intenționată să fie țara Iudeii. Baso-reliefurile, (care pot fi văzute la Muzeul Britanic [British Museum]) pot fi recunoscute clar ca o poveste dramatică în treisprezece părți, în picturi a

campaniei lui Sanherib în acest Regat Israelit din Sud... Într-un panou în fața regelui este un citat cuneiform: „Sanherib, Rege al Universului, Rege al Asiriei, a stat pe un tron și a trecut în revistă prada luată din orașul Lachis” (*Dezgropând Biblia [Digging Up the Bible]*, 1980, p.96).

În fapt, povestirea biblică este înghețată în rame pe peretele lui Sanherib descriind cucerirea orașului Lachis. Biblia ne mărește înțelegerea adăugând relatarea unei scrisori trimise la vremea aceea lui Sanherib de un disperat Rege Ezechia. Regele lui Iuda pleda pentru iertare și oferea orice plată numai să evite distrugerea Ierusalimului.

Un studiu cu atenție al panourilor descriind luarea Lachisului include amănunte zguduitoare. „Acolo stă monarhul asirian,” scrie Pearlman, „îmbrăcat bogat, observând armata sa atacând un oraș fortificat apărat cu vigoare. Berbecii săi sunt împinși pe rampe spre ziduri, și sunt protejați de arcași, aruncători de pietre și sulițași ca să-i țină pe apărători sub control. Într-un panou prizonierii sunt trași în țepă de soldații asirieni; în altul sunt jupuiți de vii. Mișcându-se afară din oraș sub pază este o procesiune lungă de captivi, și care încărcate cu pradă” (p. 96),

În secolul 20, arheologii au dezgropat Lachis și au coroborat exactitatea descrierii biblice și asiriene a cuceririi. „Importanței descoperirii lui Layard i s-a adăugat o dimensiune nouă circa opt zeci de ani mai târziu când săpăturile au descoperit chiar stratul Lachisului antic care fusese cucerit de forțele lui Sanherib. Vârfuri de săgeți și pietre de praștie folosite de asirieni în bătălie au fost între descoperiri, și din rămășițele orașului distrus a fost posibil să se reconstruiască planul fortificațiilor sale de apărare. Ele au fost practic exact cu cele descrise în reliefurile de pe pereții palatului lui Sanherib. Astfel Lachisul este un exemplu superb al descoperirii arheologice adăugându-se registrelor antice în cuvânt și pictură ca să îmbogățească fundalul unui episod din Biblie” (p.97).

Descoperirile acestea contemporane, extrem de detaliate din Asiria, împreună cu excavațiile Lachisului, se coroborează dramatic unele pe altele și confirmă acurateța raportului biblic.

Prisma lui Sanherib

Dovada arheologică a invaziei nu se termină însă aici. O altă descoperire aruncă lumină asupra asediului lui Sanherib al Ierusalimului. În 1919 Institutul Oriental al Universității din Chicago a cumpărat un cilindru de lut de 15 inch (40 cm), numit Prisma lui Sanherib sau Prisma Taylor. Artefactul dă mărturie a opt campanii militare ale lui Sanherib. Cu privire la a treia, povestitorul descrie invazia lui Sanherib a lui Iuda și asediul Ierusalimului care a urmat.

Relatarea citește: „Cât privește pe (Regele lui Iuda) Ezechia, Evreul, el nu s-a supus jugului meu. Am asediat 46 din orașele lui întărite, forturi cu ziduri, și nenumărate sătulețe din vecinătatea lor și le-am cucerit prin mijlocirea a rampelor de pământ bine bătut și berbecilor de asediu aduși astfel lângă ziduri, combinat cu atacul soldaților pedestri... Pe Ezechia însuși l-am făcut prizonier în Ierusalim, rezidența sa regală, ca o pasăre într-o colivie” (James Pritchard, *Oriental Apropiat Antic [The Ancient Near East]*, vol. 1, 1958, pp. 199-201).

Sanherib lăudăros începe descrierea asediului. Limbajul său l-ar duce pe cititor să se aștepte ca monarhul asirian să fi cucerit Ierusalimul, la fel cum luase pe cele 46 fortificații din cursul campaniei. Dar raportul se face deodată curios de liniștit. Sanherib sfârșește raportul fălindu-se cu banii de tribut plătiți de Ezechia, un mic preț de consolare. Sanherib conchide: „Ezechia însuși, care fusese copleșit de splendoarea inspiratoare de teroare a domniei mele, ... mi-a trimis, mai târziu, la Ninive, orașul meu de domnie, împreună cu talanți de aur, ... talanți de

argint...și tot felul de bogății de valoare, propriile sale fiice...Pentru ca să descarce tributul și să facă act de supunere ca un sclav și-a trimis emisarul său” (p.201).

Ce s-a întâmplat în realitate? Deși registrele asiriene sunt penibil de tăcute, Biblia completează povestea: „În noaptea aceea, a ieșit îngerul Domnului, și a ucis în tabăra Asirienilor o sută optzeci și cinci de mii de oameni. Și când s-au sculat dimineța, iată că toți erau niște trupuri moarte. Atunci Sanherib, împăratul Asiriei, și-a ridicat tabăra, a plecat și s-a întors; și a locuit la Ninive” (2 Regi 19:35-36).

„Singurul oraș pe care a încercat să-l supună și nu a reușit,” spune Pearlman, „a fost Ierusalim, capitala lui Iuda, unde spiritul de rezistență al lui Ezechia a fost întărit cu mult de sfatul profetului Isaia [vezi Isaia 36-37]. Fără îndoială că el ar fi vrut ca piesa centrală a decorațiilor sale de pe pereți să fi descris căderea Ierusalemului. În loc, judecând după preeminența dată Lachisului, aceasta trebuie să fi fost scena celei mai crunte lupte, și evident că el a privit capturarea ei împotriva unei apărări dârze, ca victoria lui cea mai deosebită din țara aceasta” – în loc de Ierusalim care i-a scăpat. (Pritchard, p. 97).

Raportul Asirian descrie numai asediul Ierusalimului. Ceva de necrezut trebuie să fi avut loc pentru ca puternicii asirieni, care cuceriseră multe imperii puternice, să fie împiedicați să cucerească Ierusalemul.

O explicație posibilă

Înfrângerea lui Sanherib nu a fost înregistrată numai în Biblie; istoricul grec Herodotus dă un raport al umilirii lui Sanherib în *Istoria [History]* sa: „El atribuie înfrângerea miraculoasă șoarecilor care invadând tabăra și creând mare dezastru. „O armie de șoareci de câmp au năpădit peste dușmanii lor în timpul nopții...[și] au ros tolbele de săgeți și arcuri, și mânerle scuturilor lor, astfel că în ziua următoare ei au fugit fără armele lor și un mare număr a căzut” (Cartea 2:41).

Povestea despre șoareci ar putea apare ca o legendă. Totuși, poate să aibă un miez de adevăr. Iosefus, un istoric evreu al primului secol, menționează de asemenea înfrângerea lui Sanherib, explicând că a fost cauzată de ciumă. El citează un istoric mai timpuriu care scrisese: „Acum când Sanherib se întorcea din războiul său cu Egiptul la Ierusalim, el și-a găsit armata...în pericol [de ciumă], pentru că Dumnezeu a trimis o boală pestilențială asupra armiei sale; și în prima noapte de asediu o sută optzeci și cinci de mii, cu prinții și generalii lor au fost distruși” (*Antichitățile Evreilor [Antiquities of the Jews]*, Cartea X, capitolul 1, secția 5).

Unii speculează că șoarecii ar fi fost purtători ai ciumei. Dacă a fost așa, acesta nu ar fi singurul exemplu istoric de felul acesta. Șoarecii au contribuit la răspândirea ciumei negre din Evul Mediu și la fel de ușor ar fi putut transmite boala mortală în tabăra asiriană. Biblia spune simplu că distrugerea a venit dela Dumnezeu și nu menționează amănunte specifice.

Chiar și descrierea biblică a morții lui Sanherib este confirmată de descoperiri în arhivele asiriene antice. „Și, pe când se închina în casa dumnezeului său Nisroc, Adramelec și Șarețer, fiii săi, l-au ucis cu sabia, și au fugit în țara Ararat. Și, în locul lui, a domnit fiul său Esar-Hadon” (2 Regi 19:37).

Relatarea asiriană a morții lui Sanherib este asemănătoare: „Conform registrului lui Esar-Hadon, tatăl său Sanherib l-a numit pe el urmaș în locul fraților săi. „Ca să obțină domnia ei l-au ucis pe Sanherib tatăl lor,” forțându-l pe Esar-Hadon să se întoarcă în grabă dintr-o campanie militară ca să pretindă tronul (1988, vol. 4, p. 396, „Sanherib”). O relatare babiloniană paralelă menționează de asemenea asasinarea aceasta.

Astfel vedem confirmat chiar și cel mai mic amănunt al raportului biblic.

Inscripția Siloam a lui Ezechia

Un alt aspect al asediului lui Sanherib al Ierusalemului merită să fie notat. Tactica asiriană cerea pentru înconjurarea orașului, izolarea locuitorilor de orice sursă din afară de apă și hrană pentru a-i forța să se predea înainte de un atac final direct și decisiv. În timp ce Sanherib era ocupat cu jefuirea celorlalte orașe din Iuda, Ezechia a început un proiect disperat de construcție ca să prevadă orașul cu o sursă sigură de apă înainte ca Asirienii să înceapă asediul capitalei.

„Ezechia, văzând că a venit Sanherib și că are de gând să înceapă lupta împotriva Ierusalemului, s-a sfătuit cu căpeteniile sale și cu oamenii lui cei viteji, ca să astupe izvoarele de apă cari erau afară din cetate. Și ei au fost de părerea lui” (2 Cronici 32:2-3). „Tot Ezechia a astupat și gura de sus a apelor Ghihon, și le-a adus în jos spre apus de cetatea lui David. Ezechia a izbutit în toate lucrările lui.”... (versul 30).

Mult timp după amenințarea asiriană, tunelul acesta a zăcut uitat și netulburat timp de secole. În 1880, doi băieți arabi se jucau lângă iazul lui Siloam în Ierusalem când unul a căzut în el. Înotând de partea cealaltă a ochiului mic de apă, el a ajuns sub o streășină de piatră. Acolo, în întuneric a observat un tunel mic. După mai multă investigație de către autorități, a fost descoperit din nou tunelul din vremea lui Ezechia. În tunel ei au descoperit chiar și o inscripție în ebraică făcută de lucrători comemorând realizarea lor uimitoare inginerescă din timpul lui Ezechia.

Inscripția citea: „Acesta este raportul străpunerii. În timp ce lucrătorii încă lucrau cu târnăcoapele lor, unii către alții, și în timp ce încă erau 3 coți [1 cot aproximativ 45 cm.] să fie străpunși, vocile fiecăruia se auzeau chemând pe celălalt, pentru că era o crăpătură în piatră spre Nord și spre Sud. Și în momentul străpunerii, lucrătorii au lovit unul spre altul, târnăcop la târnăcop. Și atunci apa a început să curgă dela izvor spre iaz pe o lungime de 1200 de coți [1 cot aproximativ 45 cm.]. Și înălțimea stâncii deasupra capului lucrătorilor era de 100 de coți” (*Biblical Archeology Review*, 1994, p. 37).

„Inscripția dela Siloam,” cum a ajuns să fie recunoscută, se află la Muzeul Arheologic din Istanbul, dus acolo de autoritățile turce care guvernau Ierusalemul la vremea aceea. Autoritățile Israelite susțin că este un monument național și doresc reîntoarcerea lui la Ierusalem.

Biblia versus legende

Toate relatările acestea ne conduc la câteva concluzii importante.

- Ele pun sub semn de întrebare pretențiile criticilor că Biblia este numai o colecție de mituri, legende și alte creații imaginare. Registrul din afara Bibliei, cum sunt cele din Asiria, confirmă consistent rapoartele biblice.
- Povestirile acestea biblice nu ar fi putut fi scrise secole după întâmplare cum pretend criticii. Amănuntele întâmplătoare păstrate în Biblie nu ar fi putut să fie cunoscute decât oamenilor trăind în timpul evenimentelor descrise.
- În sfârșit, o forță directoare spirituală trebuie să fi inspirat rapoartele biblice, pentru că ele par întotdeauna să se potrivească cu ce descriu sursele independente.
- Narațiunea Bibliei sună adevărat. Spre deosebire de rapoartele seculare, care exagerează realizările eroilor lor, Biblia stă ca o relatare credibilă. Descrie atât punctele tari cât și

slăbiciunile personajelor conducătoare. Adevărurile ei nu sunt exagerate sau deformată cum este evident cazul cu relatările lăsate de scribii și povestitorii cu interese naționale transparente sau agende personale.

Chiar dacă arheologia este o știință imperfectă incapabilă de a da toate răspunsurile, ea continuă să verifice independent adevărul registrului biblic.

În numărul următor, vom continua examinarea noastră a arheologiei și Împărăției Iuda. **GN**

ADRESELE POȘTALE DIN ÎNTREAGA LUME

AMERICA DE NORD, DE SUD ȘI CENTRALĂ

Statele Unite: United Church of God
P.O. Box 541027
Cincinnati, Ohio 45254-1027
Telefon (513) 576-9796 Fax (513) 576-9795
Web site: www.gnmagazine.org
E-mail: info@ucg.org

Canada: United Church of God-Canada
Box 144, Station D
Etobicoke, ON M9A 4X1 Canada
Telefon: (905) 876-9966, (800) 338-7779
Fax: (905)876-0569

Web site address: www.ucg.ca

Bahamas: United Church of God
P.O. Box N8873, Nassau, Bahamas
Telefon: (242) 324-3169 Fax: (242) 364-5566

Martinique: Eglise de Dieu Unie-France
127 rue Amelot, 75011 Paris, France

Zonele vorbind spaniola:
Iglesia de Dios Unida, P.O. Box 541027
Cincinnati, OH 45254-1027, U.S.A.
Telefon: (513) 576-9796 Fax: (513) 576-9795
E-mail: info@ucg.org

EUROPA

Țările din Benelux (Belgia, Olanda și Luxemburg):

P.O. Box 93, 2800 AB Gouda, Olanda

Insulele Britanice: United Church of God
P.O. Box 705

Watford, Herts, WD 19 6FZ, England
Telefon: 020-8386-8467 Fax: 020-8386-1999
Web site: www.goodnews.org.uk

Franța: Eglise de Dieu Unie-France
127 rue Amelot, 75011 Paris, France

Germania:
Vereinte Kirche Gottes/Gute Nachrichten
Postfach 30 15 09, D-53195 Bonn, Germany
Telefon: 0228-9454636 Fax: 0228-9454637

Italia: La Buona Notizia, Chiesa di Dio Unita
Casella Postale 187, 24121 Bergamo Centro, Italy
Telefon și Fax: (+39) 035-452-3573
Web site: www.labuonanotizia.org

E-mail: redazione@labuonanotizia.org

Scandinavia: Guds Enade Kyrka
P.O. Box 3535, 111 74 Stockholm, Sweden
Telefon: +44 020-8386-8467
E-mail: sverige@ucg.org

AFRICA

Africa de Est: Kenya, Tanzania și Uganda:

United Church of God – Africa de Est
P.O. Box 75261, Nairobi, 00200 Kenya
E-mail: kenya@ucg.org

Web site: www.ucgeastafrica.org

Ghana: P.O. Box 3805 Kumasi, Ghana
E-mail: ghana@ucg.org

Malawi: P.O. Box 32257, Chichiri, Blantyre 3, Malawi
Telefon: 085-22717; E-mail: malawi@ucg.org

Mauritius: P.O. Box 53, Quatre Bornes, Mauritius

Africa de Sud: United Church of God, Southern Africa
P.O. Box 2209, Beacon Bay, East London 5205,
South Africa

Telefon and Fax: 043-748-1694 E-mail: rsa@ucg.org

Zambia and Malawi: United Church of God
P.O. Box 3393, Paulington, Mutare, Zambia
E-mail: zimbabwe@ucg.org

REGIUNEA PACIFICULUI

Australia și Papua Noua Guinee:

United Church of God-Australia
GPO Box 535, Brisbane, Qld 4001, Australia
Telefon: 07 55 202 111 Free call: 1-800-356-202
Fax: 07-55-202-122

Web site: www.ucg.org.au E-mail: info@ucg.org.au

Fiji: United Church of God

P.O. Box 11081,
Laucala Beach Estate, Suva, Fiji

Noua Zeelandă: United Church of God

P.O. Box 22, Shortland St., Auckland, 1014, New Zealand
Telefon: Toll Free 0508-463-763

Web site: www.ucg.org.nz E-mail: info@ucg.org.nz

Tonga: United Church of God - Tonga

P.O. Box 127, Nuku'Alofa, Tonga

ASIA

Toată cu excepția Filipinelor:

United Church of God
P.O. Box 541027
Cincinnati, OH 45254 - 1027
Telefon: (513) 576-9796 Fax: (513) 576-9795
Web site: www.ucg.org E-mail: info@ucg.org

Filipinele: P.O. Box 81840
DCCPO, 8000 Davao City, Philippines
Telefon and Fax: +63-82 224-4444
Cell/text: +63-918-904 -4444

Web site: www.ucg.org.ph E-mail: info@ucg.org.ph

TOATE ZONELE ȘI NAȚIUNILE NEMENTIONATE

United Church of God, P.O. Box 541027
Cincinnati, OH 45254 - 1027
Phone: (513) 576-9796 Fax: (513) 576-9795
Web site: www.ucg.org E-mail: info@ucg.org